

Regnskap for ideelle organisasjoner

En studie av ulike regnskapsmodeller

Ingvill Muledal Helle og Siv-Karin Randeberg

Veileder: Norvald Nytræ Monsen

Selvstendig arbeid, Økonomi og administrasjon, Økonomisk styring

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Dette selvstendige arbeidet er gjennomført som ledd i masterstudiet i økonomi- og administrasjon ved Norges Handelshøyskole og godkjent som sådan. Godkjenningen innebærer ikke at Høyskolen eller sensorer innestår for de metoder som er anvendt, resultater som er fremkommet eller konklusjoner som er trukket i arbeidet.

Sammendrag

Formålet med masterutredningen er å se på om dagens regnskapsregler for ideelle organisasjoner er hensiktsmessige i forhold til formål slike organisasjoner har. Vi presenterer alternative regnskapsmodeller som kan oppfylle informasjonsbehovet til regnskapsbrukere i større grad.

Ideelle organisasjoner er organisasjoner som ikke har som formål å drive økonomisk virksomhet som gir god økonomisk avkastning, men å gjennomføre aktiviteter som realiserer deres ideelle formål (NRS(F) 2008, s. 5). Slike organisasjoner er derfor ikke gevinstorienterte. I dag er regnskapsregler for ideelle organisasjoner omtrent like som for private lønnsomhetsbedrifter til tross for at ideelle organisasjoner har flere likhetstrekk med offentlige bedrifter. Aktivitetsregnskapet ideelle organisasjoner utarbeider utgir seg for å ha et sterkt pengefokus. Imidlertid er regnskapsstandarden i stor grad utviklet med utgangspunkt i regnskapsloven, slik at regnskapet bokføres både etter et pengeperiodiseringsprinsipp og et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp. Dette fører til at dagens aktivitetsregnskap er et modifisert lønnsomhetsregnskap. Ideelle organisasjoner har spesielt tre typer kontrollformål: pengekontroll, budsjettkontroll og betalingskontroll. Disse oppfylles ikke fullstendig slik regnskapsreglene er i dag.

I utredningen presenteres to alternative regnskapsmodeller: fondsregnskap og ideell- og statuskatedralistisk regnskap. Begge regnskapene bokfører etter et pengeperiodiseringsprinsipp og vil dermed være bedre tilpasset ideelle organisasjoners formål. I fondsregnskapet kan budsjettall implementeres i selve regnskapet som gjør det enklere å føre kontinuerlig budsjettkontroll. Fondsregnskapets dobbelte bokføring er i samsvar med kjøpmannens dobbelte bokføring som brukes i dag ettersom begge tar utgangspunkt i dobbel bokføring, og fondsregnskap kan dermed være enklere å implementere i første omgang. Det vil imidlertid være bedre med et ideell- og statuskatedralistisk regnskap på lang sikt. Den katedralistiske kontoen viser hver transaksjon på en egen linje og det er oversiktlig å føre kontroll med hvilke beløper som er innbetalt og utbetalt. Innen katedralistikk er det fire viktige formål: budsjettkontroll, innbetalings- og utbetalingskontroll, kassekontroll og rapportering av pengeresultat. Disse samsvarer med formålene til ideelle organisasjoner og tilsier at et ideell- og statuskatedralistisk regnskap vil være bedre enn dagens regnskapspraksis. Vi konkluderer

med at dagens regnskapspraksis og aktivitetsregnskapet ikke er optimalt for ideelle organisasjoner; et pengeregnskap vil være bedre.

Forord

Denne masterutredningen er skrevet i forbindelse med masterstudiet ved Norges Handelshøyskole. Vi tar begge mastergraden med fordypning i økonomisk styring. Masterutredningen handler om dagens regnskapspraksis og alternative regnskapsmodeller for ideelle organisasjoner; et tema som faller innenfor vår spesialisering.

Interessen for å skrive om regnskap i ideelle organisasjoner fikk vi gjennom kurset BUS 435 Regnskap og budsjettering i offentlige organisasjoner som vi tok våren 2015. Dette kurset belyser regnskapslitteratur utover det tradisjonelle finansregnskapet og fokuserer på regnskap både i privat og offentlig sektor. Mye av regnskapsteorien er derfor hentet fra dette kurset. Vi synes regnskap i ikke-gevinstorienterte organisasjoner er et interessant tema og valget falt deretter på ideelle organisasjoner og Kreftforeningen som illustrasjonseksempel. Årsrapporten til Kreftforeningen studeres fra et eksternt perspektiv og vi ser på hva utenforstående kan forstå ut ifra tilgjengelig informasjon.

Prosessen med å skrive masterutredningen har til tider vært utfordrende, men samtidig veldig spennende og lærerik. I Norge har regnskapspraksis for ideelle organisasjoner vært lite studert og alternative regnskapsmodeller har kommet i skyggen av teori som er utviklet for det private finansregnskapet. Vi håper utredningen vår kan vekke interesse for regnskapsføring i ideelle organisasjoner og vise at det er behov for bredere forståelse og kompetanse i utarbeidelsen av regnskap for slike organisasjoner.

Vi vil rette en stor takk til veilederen vår, professor Norvald Nytræ Monsen, for hans engasjerende rolle og gode faglige innspill.

Ingvill Muledal Helle

Siv-Karin Randeberg

Bergen, 15. juni 2016

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	I
FORORD	III
INNHOLDSFORTEGNELSE	IV
1 INNLEDNING	1
1.1 BAKGRUNN.....	1
1.2 PROBLEMSTILLING	2
2 METODE	3
2.1 METODESYNSMÅTE	3
2.2 UNDERSØKELSESDSIGN	5
2.3 KVALITATIV OG KVANTITATIV METODE	5
2.4 PRIMÆRDATA OG SEKUNDÆRDATA	6
2.5 FORSKNINGSMETODE.....	7
2.6 UTVALG OG UNDERSØKELSE SOPPLEGG	8
2.7 RELIABILITET OG VALIDITET	9
2.8 ANALYSENIVÅER.....	10
3 REFERANSERAMME	12
3.1 MARKEDSKOBLEDE OG BUDSJETTKOBLEDE ORGANISASJONER.....	12
3.2 LØNNSOMHETSREGNSKAP OG PengerEGNSKAP	12
3.3 INNTEKTER OG UTGIFTER.....	13
3.3.1 Pengeperiodisering	14
3.3.2 Lønnsomhetsperiodisering	15
3.3.3 Gjennomgangseksempel	16
3.4 FORRETNINGSREGNSKAP	18
3.4.1 Kjøpmannens dobbelte bokføring	18
3.5 FONDSREGNSKAP	19
3.5.1 Innledning.....	19
3.5.2 Eiendeler og eiendelrestriksjoner.....	20
3.5.3 Regnskapsbegreper	21
3.5.4 Ulike typer av fond	23
3.5.5 Fondsregnskap i offentlig sektor	25
3.6 IDEELLKAMERALISTIKK OG STATUSKAMERALISTIKK	27
3.6.1 Utvikling av forvaltningskameralistikk.....	28
3.6.2 Den kameralistiske kontoen.....	28
3.6.3 Kameralistiske bokføringsregler	30
3.6.4 Forvaltningskameralistikkens fire kontrollopgaver.....	31
3.6.5 Ideellkameralistikk	34
3.6.6 Statuskameralistikk.....	35

3.6.7 Regnskapsrapporter	36
3.6.8 FKAM vs. IKAM og SKAM.....	37
4 REGNSKAPSREGLER FOR IDEELLE ORGANISASJONER.....	39
4.1 IDEELLE ORGANISASJONER.....	39
4.2 GOD REGNSKAPSSKIKK FOR IDEELLE ORGANISASJONER	40
4.3 PRINSIPPANVENDELSE.....	41
4.3.1 Oppstillingsplan	42
4.3.2 Anskaffede midler.....	43
4.3.3 Forbrukte midler	45
4.3.4 Kontantstrømoppstilling.....	47
5 KREFTFORENINGENS ÅRSRAPPORT	49
5.1 GENERELL OMTALE	49
5.2 ÅRSRAPPORTEN TIL KREFTFORENINGEN	50
5.2.1 Aktivitetsregnskap	50
5.2.2 Balanse.....	54
5.2.3 Kontantstrømoppstilling.....	55
5.2.4 Budsjettfunksjon	56
6 ANALYSE OG DISKUSJON.....	58
6.1 BEARBEIDELSE AV KREFTFORENINGENS ÅRSRAPPORT	58
6.2 TALLEKSEMPEL	59
6.2.1 Forretningsregnskap	59
6.2.2 Fondsregnskap	62
6.2.3 Ideellkatedralistikk og statuskatedralistikk.....	66
6.3 SAMMENLIGNING AV REGNSKAPSPOSTER	72
6.4 FORDELER VED BOKFØRING AV PENEREGNSKAP.....	74
6.4.1 Fondsregnskap.....	74
6.4.2 Ideell- og statuskatedralistisk regnskap	76
6.5 SAMMENLIGNING AV DAGENS REGNSKAPSPRAKSIS OG ALTERNATIVE REGNSKAPSMODELLER	77
6.5.1 Bokføringsmetoder	78
6.5.2 Regnskapsregler.....	79
6.5.3 Pengestrømmer.....	80
6.5.4 Utfordringer ved endring av regnskapsmodell.....	81
6.6 REGNSKAPSBRUKERE	81
7 KONKLUSJON.....	84
7.1 VIDERE PRAKSIS	85
7.2 VIDERE STUDIER.....	85
8 VEDLEGG.....	87
VEDLEGG 1: KREFTFORENINGEN 2014 – AKTIVITETSREGNSKAP, BALANSE OG NOTER	87
VEDLEGG 2: KREFTFORENINGEN 2014 – KONTANTSTRØMOPPSTILLING	92

VEDLEGG 3: FORKLARINGER AV REGNSKAPSFØRINGER.....	93
VEDLEGG 4: KONTANTSTRØMOPPSTILLINGER	96
VEDLEGG 5: SPØRSMÅL TIL REGNSKAPSBRUKERE	98
9 LITTERATURLISTE.....	99

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

Ideelle organisasjoner kan beskrives som organisasjoner som ikke har som hovedformål å drive økonomisk virksomhet som fører til økonomisk vinning, men som fokuserer på å gjennomføre aktiviteter som realiserer deres ideelle formål (NRS(F) 2008, s. 5). Slike organisasjoner er altså ikke gevinstorienterte, men er i stedet opptatt av forvaltning av ressurser for å nå sine mål. I motsetning til profittmaksimerende bedrifter som skaffer seg inntekter gjennom markedsmessige byttetransaksjoner, skaffer ideelle organisasjoner seg midler gjennom enveis pengetransaksjoner. Det vil si midler fra bidragsytere som ikke forventer noen direkte motytelse tilbake i form av varer og tjenester (Monsen, 2015a, s. 1).

Organisasjoner deles gjerne inn i to grupper: budsjettkoblede og markedskoblede organisasjoner. I korte trekk er forskjellen mellom disse hvordan de skaffer seg inntekter, og dette bør reflekteres i periodiseringsprinsippene de bruker i bokføringen. Ideelle organisasjoner inngår i gruppen budsjettkoblede organisasjoner, mens profittmaksimerende bedrifter går under markedskoblede organisasjoner (Monsen, 2015a, s. 1). Slik praksisen er i dag bokfører ideelle organisasjoner omtrent på samme måte som profittmaksimerende bedrifter selv om de representerer hver sin type organisasjon. Dette skaper utfordringer ettersom de har ulike formål og ønsker å vise forskjellige virkninger i regnskapene sine.

I dag utarbeider ideelle organisasjoner regnskapet sitt i samsvar med regnskapsloven og regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Hvor vidt dette er det beste for ideelle organisasjoner vil diskuteres i utredningen. Det finnes alternative regnskapsmodeller som kan passe bedre for ideelle organisasjoner. Vi vil gå gjennom fondsregnskap og ideell- og statuskameralistikk, som begge har hatt grobunn i offentlig sektor. Innenfor disse modellene utarbeides det et pengeregnskap i motsetning til dagens lønnsomhetsregnskap. Ettersom ideelle organisasjoner har flere likhetstrekk med offentlige organisasjoner vil vi finne ut om en av disse modellene kan være bedre egnet for ideelle organisasjoner enn dagens regnskapsrapportering.

1.2 Problemstilling

Formålet med denne utredningen er todelt. Først vil vi se på dagens regnskapsstandard som brukes av ideelle organisasjoner. I den forbindelse har vi valgt å studere Kreftforeningen og deres årsrapport for 2014. Vi vil drøfte i hvilken grad regnskapsstandarden samsvarer med ideelle organisasjoners formål og om dagens regnskapsmodell er optimal. Videre vil vi presentere to andre regnskapsmodeller enn den som brukes i dag. Disse er fondsregnskap og ideell- og statuskameratealistisk regnskap. Vi vil diskutere om disse kan være interessante referanserammer for videre utvikling av regnskap for ideelle organisasjoner. På bakgrunn av dette har vi formulert følgende problemstilling:

Er dagens regnskapspraksis for ideelle organisasjoner optimal?

Vi vil også undersøke hva ulike regnskapsbrukere mener om dagens regnskapsstandard og regnskapsmodell. Kanskje mener noen at andre alternativer er bedre egnet, eller kanskje er de fornøyde med dagens praksis. Hvorvidt brukere kjenner til alternative regnskapsmodeller er også usikkert. På bakgrunn av dette ønsker vi også å få svar på følgende spørsmål:

Er regnskapsbrukerne fornøyd med informasjon dagens regnskapsmodell gir?

Vi begynner utredningen med å presentere metodeverktøy vi har brukt. Videre fremstilles definisjoner av begreper og relevant regnskapsteori i kapittel 3. Ideelle organisasjoner og deres regnskapsregler presenteres i kapittel 4. Videre diskuteres Kreftforeningen og deres årsrapport for 2014 i kapittel 5. I kapittel 6 vil de alternative regnskapsmodellene illustreres, i tillegg til diskusjon av fordeler med et pengeregnskap og videre en sammenligning av dagens regnskapspraksis opp mot de alternative regnskapsmodellene. Avslutningsvis presenteres konklusjoner samt forslag til videre studier og videre praksis i kapittel 7.

2 Metode

Johannesen mfl. (2011, s. 33) hevder at:

«Å bruke en metode, av det greske ordet methodos, betyr å følge en bestemt vei mot et mål.»

Metode handler om hvilken fremgangsmåte vi kan bruke for å finne ut om våre antagelser stemmer overens med virkeligheten. Hvilken fremgangsmåte som er best å velge avhenger av hva målet er. Det må brukes en metode som gjør det mulig å underbygge antagelsene som er gitt, dermed spiller tilgjengelig kunnskap og ressurser en viktig rolle. Metode angir altså hvordan man skal gå frem for å tilegne seg pålitelig kunnskap og hvordan man kan sikre at denne kunnskapen har relevans og vitenskapelig kvalitet for det aktuelle temaet (Gripsrud mfl., 2010, s. 13; Johannesen mfl., 2011, s. 33-34).

2.1 Metodesynsmåte

Valg av metodesynsmåte påvirker resultatet av vurderingen som gjøres og må derfor tas stilling til. Metodesynsmåte deles ifølge Monsen (1987, s. 19) inn i tre:

- Analytisk synsmåte.
- Systemsynsmåte.
- Aktørsynsmåte.

Analytisk synsmåte

Denne synsmåten tar utgangspunkt i at hver enhet som betraktes er uavhengig av hverandre, og helheten blir et resultat av de enkelte enhetene sammenlagt (Monsen, 1987, s. 19). Det er altså en objektivt synsmåte, som antar at forskjellige personer vil forstå samme hendelse likedan. Dette kan forklares enklere gjennom et eksempel. La oss si at vi har tre fenomen, A, B og C som legges sammen, der hvert fenomen representerer 2. Når man betrakter dette på en analytisk synsmåte, vil helheten av dette bli $2+2+2=6$.

Systemsynsmåte

Systemsynsmåten antar at enhetene er avhengige av hverandre, slik at helheten vil bli større eller mindre enn summen av delene. Det betyr at helheten av enhetene er avhengig av relasjonene mellom dem, og relasjonen kan ha positive eller negative synergieffekter på helheten (Monsen, 1987, s. 20). Grunnen til at det kalles systemsynsmåte er altså fordi kunnskapen man utvikler er avhengig av systemet. Dersom systemkomponentene har en positiv påvirkning på hverandre vil helheten for eksempel bli $2+2+2=7$.

Aktørsynsmåten

Aktørsynsmåten skiller seg fra de andre metodesynsmåtene ved at den primært ser på de ulike delenes egenskaper, og det er disse som vil påvirke helhetens innhold. Formålet er å se på betydningen og innholdet de forskjellige aktørene legger i handlingene sine og det miljøet som omgir dem (Monsen, 1987, s. 20). Denne synsmåten betrakter altså virkeligheten som et resultat av forskjellige sosiale prosesser. Dette kan da forstås på ulike måter av ulike personer, fordi det er de enkelte personene og ikke helhetens handlinger som er av interesse.

Valg av synsmåte

Når vi skal studere dagens regnskapspraksis og de ulike regnskapsmodellene kan både analytisk synsmåte og aktørsynsmåte brukes. Ettersom bokføring er basert på klare regnskapsregler (debet=kredit), så vil alle bokføre på samme måte. Ved å ta utgangspunkt i et gjennomgangseksempel skal vi bokføre tallene i ulike regnskapsmodeller for å se hvilken informasjon regnskapene gir. Dermed er det klare sammenhenger mellom tallene før og etter de er bokført. De ulike delene vi studerer, skal settes sammen til en helhet, slik at vi får $2+2+2=6$ -effekten. Dette taler for en analytisk synsmåte.

Det kan også være aktuelt å bruke aktørsynsmåten. De ulike delene i regnskapet kan forstås på ulike måter av regnskapsbrukere og brukerne vil også ha forskjellig oppfatning av hvilken regnskapsmodell som er best egnet. Vi vil se på hvilken nytteverdi en alternativ regnskapsmodell vil ha for regnskapsbrukerne. Dermed bruker vi både en analytisk synsmåte og aktørsynsmåte.

2.2 Undersøkellesdesign

Undersøkelsens design beskriver hvordan en analyseprosess skal foregå. Hvilket design man velger avhenger av hvilke data man trenger, hvordan disse skal innhentes og hvordan de videre skal analyseres (Gripsrud mfl., 2010, s. 38). Design deles inn i tre hovedtyper:

- Eksplorativt design.
- Deskriptivt design.
- Kausalt design.

Ved *eksplorativt design* utforskes et tema man vet lite om på forhånd. Målet er å forstå og tolke det aktuelle temaet (Gripsrud mfl., 2010, s. 39). *Deskriptivt design* brukes når man har en grunnleggende forståelse for temaet og skal prøve å skildre det på en bestemt måte. Til slutt har man *kausalt design* som brukes når man skal forklare årsakssammenhenger for å bevise at en hendelse A er årsak til en hendelse B (Gripsrud mfl., 2010, s. 45).

Ulike regnskapsmodeller for ideelle organisasjoner har vært studert i noen masterutredninger og artikler tidligere, men vi har lite forkunnskap om dette temaet. Derfor vil et eksplorativt design være passende for denne utredningen. Dette designet gir innsikt og skaper forståelse, det har en fleksibel og ustrukturert prosess og er som oftest basert på kvalitative tilnærminger (Gripsrud mfl., 2010, s. 41).

2.3 Kvalitativ og kvantitativ metode

I samfunnsvitenskapen skiller man mellom to ulike metodiske tilnærminger: kvalitativ og kvantitativ metode. Betegnelsene kvalitativ og kvantitativ referer til egenskaper ved de dataene man samler inn og videre analyserer (Grønmo, 2016, s. 22). Metodene systematiserer data og informasjon som er relevant for en gitt problemstilling (Grønmo, 2016, s. 143).

Kvantitativ metode

Kvantitative data har som regel mer overfladisk informasjon fra et større utvalg. Her gjøres observasjonen på en strukturert måte (Grønmo, 2016, s. 139). Dataene blir samlet inn systematisk, er mulige å tallfeste og dermed også mulige å generalisere (Grønmo, 2016, s. 142-

144). Kvantitative studier ser på bestemte variabler for å si noe om enhetene i analysen. Utvalget er ofte større enn i kvalitative studier (Grønmo, 2016, s. 406). En typisk kvantitativ metode er å bruke spørreundersøkelser for å forske på en problemstilling (Johannesen mfl., s. 35).

Kvalitativ metode

Kvalitative data går mer i dybden og inneholder mer utfyllende informasjon. Man vil typisk finne informasjon om en spesifikk problemstilling, og dataene som er innhentet studeres nøye og ofte hver for seg. Selve datainnsamlingen foregår noe mer ustrukturert enn ved kvantitativ metode (Grønmo, 2016, s. 145 og s. 405). Ved observasjon er aktøren deltakende som kan gjøre en intervjusituasjon mindre formell (Grønmo, 2016, s. 139). Utvalget er som regel mindre, funnene vanskeligere å tallfeste og dermed også vanskeligere å generalisere. Kvalitativ metode brukes ofte dersom fenomenet man ønsker å forstå bedre er lite forsket på fra før (Johannesen mfl., 2011, s. 36).

Valg av metode

Hensikten med oppgaven vår er å tilegne oss mest mulig kunnskap og utfyllende informasjon om temaet vi har valgt. Dette gjør vi ved å studere dagens regnskapsstandard for å se om den oppfylder ideelle organisasjoners formål. Vi sammenligner dagens regnskapsmodell med alternative modeller for å undersøke hvilken som kan passe best for ideelle organisasjoner. I tillegg snakker vi med regnskapsbrukere for å høre deres meninger om dagens regnskapspraksis. Kommunikasjonen med noen av respondentene skjer over e-post, likevel er samtalen uformell og kontinuerlig. Det at vi går i dybden på ulike aspekter for å belyse problemstillingen vår taler for en kvalitativ metode i vår utredning.

2.4 Primærdata og sekundærdata

I en studie kan man bruke primærdata og/eller sekundærdata. Hvilke data man velger avhenger av hva som egner seg best, hvilken type studie man utfører og hva som er tilgjengelig av informasjon. Dersom det ikke finnes noen tilgjengelige data, vil man prøve å foreta en egen datainnsamling (Gripsrud mfl., 2010, s. 57). Slike nye data kalles primærdata. Sekundærdata er data som allerede eksisterer og som er samlet inn av andre (Gripsrud mfl., 2010), s. 57).

Oppgaven vår består av både sekundær- og primærdata. I teoridelen brukes i hovedsak sekundærdata. Mye av litteraturen vi har benyttet er skrevet av Monsen og studier han har foretatt, i tillegg til andre aktuelle kilder og Kreftforeningens årsrapport for 2014. Vi har også studert regnskapsstandarden for ideelle organisasjoner grundig. For å generere primærdata og få tak i ny informasjon har vi innhentet informasjon fra aktuelle regnskapsbrukere.

2.5 Forskningsmetode

Forskningsmetode er et verktøy som brukes for å få svar på spørsmål. I dette kapittelet vil ulike forskningsmetoder som er vanlig å benytte drøftes kort og deretter vil vi argumentere for hvilken metode som passer for denne utredningen.

Aksjonsforskning

I denne metoden blir forskningsresultater brukt til å starte praktiske tiltak og forskeren er selv medvirkende. Forskeren bidrar med forslag til endringstiltak, deretter deltar han i gjennomførelsen og kontrollerer videre virkningen av tiltakene (Store norske leksikon, 2014). Hovedpoenget er at forskeren stiller spørsmål ved «status quo». Et vesentlig poeng ved aksjonsforskning er at det er viktig å forstå hva som skjer i løpet av forskningsprosessen. Mye verdifull informasjon finnes i selve prosessen, og dette er det viktig at forskeren bringer til overflaten (Monsen og Høgheim, 1993, s. 8).

Case-studier

Ved bruk av denne forskningsmetoden studerer man bare én analyseenhet. Slike studier betegnes som case-studier, fra det engelske ordet case som defineres som tilfelle eller enhet (Grønmo, 2016, s. 105). Case-studier kan ha ulike formål. Et formål kan være å oppnå en helhetlig forståelse av enheten som studeres. Et annet kan være å utvikle begreper, hypoteser eller teorier (Grønmo, 2016, s. 105). I mange tilfeller er slike case-studier intensive i omfang og omhandler mye informasjon om den utvalgte enheten som studeres (Grønmo, 2016, s. 105). I følge Yin (1984, s. 105-106) kan bevis materialet for case-studier komme fra seks ulike kilder: dokument, arkiv, intervju, direkte observasjon, deltakende observasjon og fysiske gjenstander.

Survey-studier

Survey-studier er en betegnelse på systematisk kartlegging av sosiale forhold i en befolkningsgruppe og utføres gjennom intervju av et utvalg grupper (Berg og Malt, 2015). Nachmias og Nachmias (1981, referert i Monsen og Høgheim, 1993, s. 10) peker på tre ulike typer av intervju som kan brukes: personlig intervju, postalt intervju og telefonintervju.

Valg av forskningsmetode

I masterutredningen vår studerer vi dagens regnskapsstandard og alternative regnskapsmodeller. En case-studie vil være mest aktuelt, siden vi går i dybden på regnskapet og studerer regnskapet som et styringsinstrument. Det kan skape en større forståelse for leseren når vi presenterer case gjennom talleksempel og viser de ulike regnskapsmodellene gjennom en praktisk tilnærming.

2.6 Utvalg og undersøkelsesopplegg

Vi valgte å ta kontakt med regnskapsbrukere for å høre hva deres meninger er om dagens praksis og om de savner noe regnskapsinformasjon. I utgangspunktet ønsket vi å intervju et større utvalg. Dette utvalget ønsket vi skulle bestå av respondenter som tar avgjørelser ut ifra regnskap ført etter regnskapsstandarden, som blant annet styre i ideelle organisasjoner og private givere. Vi sendte ut henvendelser til flere ideelle organisasjoner, men svarprosenten var lav. I tillegg holdes typisk private givere anonymt og dermed fikk vi ikke komme i kontakt med noen av disse. Vi fikk svar fra Kreftforeningen, NKS og Lotteri- og stiftelsestilsynet og har snakket med både representanter fra styre og økonomiavdeling fra disse. Grunnen til at vi var i kontakt med Lotteri- og stiftelsestilsynet er fordi disse står for utdelingen av midler Norsk Tipping gir til Kreftforeningen.

2.7 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet viser til datamaterialets pålitelighet (Gripsrud mfl., 2010, s. 51). Johannesen mfl. (2011, s. 44) hevder at:

«Reliabilitet knytter seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten de samles inn på, og hvordan de bearbeides.»

Dersom datainnsamlingen gir pålitelig data kan man si at reliabiliteten er høy. I kvalitative studier er det vanskelig å måle reliabiliteten siden undersøkelsesopplegget i stor grad blir utviklet underveis i datainnsamlingen (Grønmo, 2016, s. 248-249). En måte å øke reliabiliteten på kan være å teste samme fenomen på to forskjellige tidspunkt for å se om resultatet blir det samme (Johannesen mfl., 2011, s. 44).

Selv om en studie har høy reliabilitet, kan det være at dataene ikke er relevante for det vi ønsker å studere. Dersom dette er tilfellet har vi lav validitet. Grønmo (2016, s. 241) hevder at:

«Validitet dreier seg om datamaterialets gyldighet for de problemstillinger som skal belyses.»

Validitet dreier seg først og fremst om utvelgelse av informasjonstyper. Man har høy validitet dersom undersøkelsesopplegget og datasamlingen er passende for problemstillingen (Gripsrud mfl., 2016 s. 51-52). Reliabilitet og validitet er to overlappende begreper, men selv om man har høy reliabilitet har man ikke nødvendigvis høy validitet (Gripsrud mfl., 2010, s. 51). Det vil si at man kan måle noe med høy grad av pålitelighet, men at man måler noe annet enn det som var planlagt og dermed får lav validitet.

Ved bruk av sekundærdata har vi vurdert kildene kritisk for å sikre at de gir pålitelige og relevante data. Vi har fokusert på å bruke kilder av nyere data, men i de tilfellene hvor vi har brukt eldre kilder har vi forsikret oss om at vi bruker nyeste utgave og at informasjonen er av relevans i dag. Videre har vi sørget for å bruke forfattere med relevant akademisk bakgrunn. En del av materialet vi bruker er hentet direkte fra standard og lover, supplert med artikler.

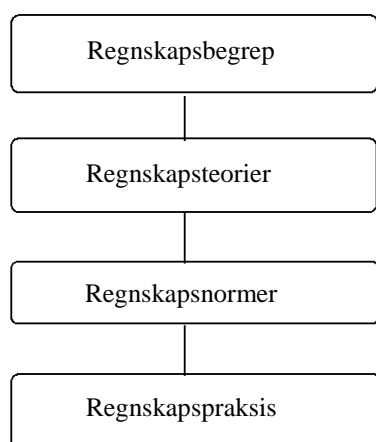
I samtalene vi hadde med regnskapsbrukere vil reliabiliteten avhenge av intervjueren, siden han vil ha sine egne tolkninger og analyse av samtalen. I tillegg kan svarene oppfattes annerledes

siden vi er to studenter som gjennomfører samtaler. Reliabiliteten blir likevel ikke et stort problem da vi bare er ute etter meninger.

Det faktum at vi ikke fikk komme i kontakt med så mange regnskapsbrukere kan derimot svekke reliabiliteten. Dersom vi hadde snakket med flere, kan det hende at vi hadde fått et annet inntrykk av hva folk mener om dagens regnskapspraksis. Validiteten er høy dersom det faktiske datamaterialet samsvarer med intervjuerens intensjoner for utredningen. Vi skiller ut informasjon som ikke angår vår problemstilling, og på denne måten øker vi validiteten av informasjonen som blir innhentet.

2.8 Analysenivåer

Problemstillingen vår studeres gjennom ulike analysenivå. Vi har valgt å bruke de fire analysenivåene som er gitt av Monsen (2016a, s. 3). Disse kommer frem i figur 2.1 nedenfor:

Figur 2.1: Analysenivåer (Monsen, 2016a, s. 4)

Nivå 1 omhandler *regnskapsbegreper*. I kapittel 3 ser vi på inntekter og utgifter og definerer begrepsapparatet vi vil bruke i masterutredningen vår. Vi ser også på hvilke inntekter og utgifter som har lønnsomhetsvirkning og pengevirkning. Videre i kapittel 3 presenterer vi forskjellige *regnskapsteorier*, hvor vi ser på forretningsregnskap, fondsregnskap og kameralregnskap, jf. nivå 2. Dette gjør vi for å se på alternative regnskap for ideelle organisasjoner. Regnskapet for ideelle organisasjoner settes opp etter regnskapsloven av 1998 og i henhold til regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner (Kreftforeningen,

2015, s. 10). Disse omtales som *regnskapsnormer*, jf. nivå 3, og vi vil se på hvordan dagens normer fungerer og om det eventuelt er andre rammeverk som er bedre egnet. Hovedfokuset er å se på dagens regnskapspraksis i ideelle organisasjoner og alternative regnskapsmodeller. Dermed vil nivå 4 *regnskapspraksis* være i fokus. Vi vil altså være innom alle analysenivåene.

3 Referanseramme

I dette kapittelet vil vi gjennomgå referanserammen som skal brukes videre i masterutredningen. Først defineres sentrale begreper og deretter presenteres ulike regnskapsmodeller: forretningsregnskap, fondsregnskap og ideell- og statuskameralistisk regnskap. Talleksempel som illustrerer regnskapsmodellene vil bli presentert i kapittel 6.

3.1 Markedskoblede og budsjettkoblede organisasjoner

Organisasjoner kan deles inn i to kategorier når det kommer til hvordan de skaffer seg inntekter: markedskoblede og budsjettkoblede organisasjoner. Hovedforskjellen er at «markedskoblede organisasjoner skaffer seg inntekter gjennom markedsmessige byttransaksjoner, det vil si at varer og tjenester byttes mot penger» (Monsen, 2015a, s. 1). Private bedrifter er markedskoblede organisasjoner. I motsetning til dette skaffer budsjettkoblede organisasjoner seg «inntekter gjennom enveis pengetransaksjoner» (Monsen, 2015a, s. 1). Offentlige organisasjoner klassifiseres som budsjettkoblede organisasjoner. Eksempel på enveis pengetransaksjoner kan være kommuner som mottar skatteinntekter fra innbyggere, uten å gi en direkte motytelse tilbake (Monsen, 2015a, s. 1).

Ideelle organisasjoner kjennetegnes som organisasjoner som ikke deler ut overskudd, men bruker midler til å nå bestemte formål. Slike organisasjoner har ofte et humanitært eller allmennyttig formål (Nylenna og Braut, 2009). Disse organisasjonene finansieres dermed som oftest gjennom enveis pengetransaksjoner, for eksempel gjennom innsamlede midler, bevilgninger og private donasjoner og klassifiseres derfor som budsjettkoblede organisasjoner.

3.2 Lønnsomhetsregnskap og pengeregnskap

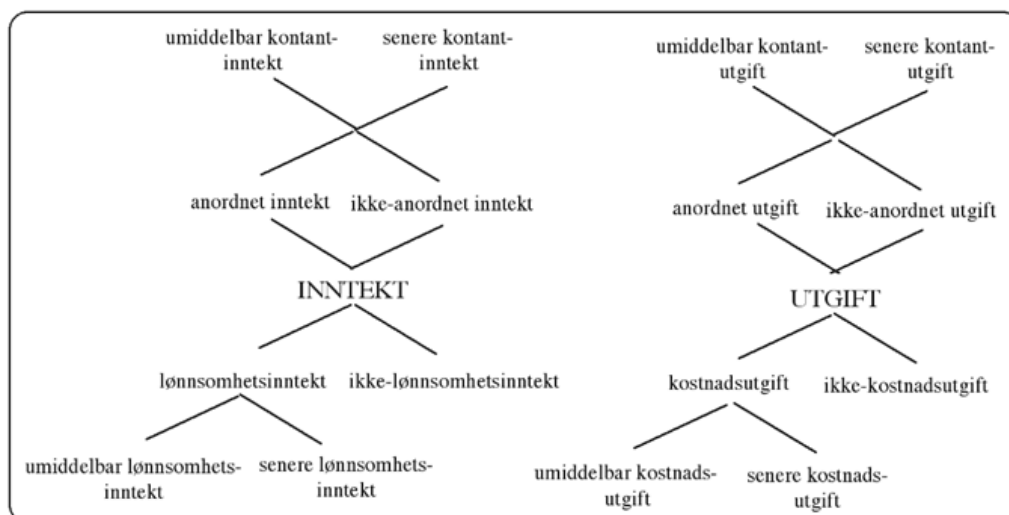
Markedskoblede organisasjoner har et lønnsomhetsfokus for sine markedsmessige byttransaksjoner (Monsen, 2015a, s. 3). I private bedrifter skyter aksjonærer inn kapital med et formål om lønnsom avkastning på innskuddet. Hvert år utarbeides det et regnskap til aksjonærene som skal vise «bedriftens transaksjoner med omverdenen» (Monsen, 2015a, s. 4)

og dette går ofte under den upresise definisjonen finansregnskap. I Monsen sine rapporter blir finansregnskap omtalt som et *forretningsregnskap*, siden «regnskapet fokuserer på i hvilken grad toppledelsen har forvaltet aksjonærens finansielle midler på en lønnsom måte i form av markedsmessige byttransaksjoner» (Monsen, 2015a, s. 4). Denne betegnelsen vil bli brukt. Formålet med dette regnskapet er altså å se om aksjonærenes lønnsomhetskrav blir tilfredsstilt og representerer et lønnsomhetsforretningsregnskap (LFOR). I utredningen forkortes dette begrepet til lønnsomhetsregnskap.

I budsjettkoblede organisasjoner er det ikke et like klart fokus slik som det er i markedskoblede organisasjoner. I offentlig sektor kan slike organisasjoner ha ulike og til tider konfliktfylte målsettinger (Monsen, 2015a, s. 4). Budsjett spiller imidlertid en viktig rolle i disse organisasjonene. Budsjettet representerer «en pengebeslutning i den forstand at det spesifiserer hvor store utgifter som skal brukes til ulike offentlige oppgaver samt hvordan disse utgiftene skal finansieres i form av inntekter» (Monsen, 2015a, s. 4). Man kan dermed omtale budsjettet som et utgifts- og inntektsbudsjett, eller som et pengebudsjett (Monsen, 2015a, s. 4). Siden pengevirkning av inntekter og utgifter er et viktig fokus i budsjettet, bør regnskap i slike organisasjoner ha et tilsvarende fokus. Dette muliggjør en sammenligning mellom budsjett- og regnskapstall. Et slikt regnskap representerer dermed et utgifts- og inntektsregnskap, som også kan omtales som et pengeregnskap (Monsen, 2015a, s. 5). Oppsummert kan man altså si at markedskoblede organisasjoner har et lønnsomhetsfokus, i motsetning til budsjettkoblede organisasjoner som har et pengefokus.

3.3 Inntekter og utgifter

Mülhaupt har utviklet et tysk begrepsapparat for lønnsomhetsregnskap i privat sektor som vises i figur 3.2. Dette begrepsapparatet har Monsen oversatt og videreutviklet slik at det også kan brukes i offentlig sektor (Monsen 2016a, s. 5), som vist i figur 3.1 på neste side. Begrepene blir brukt til å forklare om inntekter og utgifter har pengevirkning og/eller lønnsomhetsvirkning.

Figur 3.1: Oversikt over inntekter og utgifter (Monsen, 2015a, figur 2.1, s. 11)

I et regnskap er inntekt og utgift kanskje de mest sentrale begrepene. Mülhaupt (1987, referert i Monsen, 2015a, s. 11) har definert inntekt som *krav på innbetaling* og utgift som *forpliktelse til utbetaling*. I øverste del av figur 3.1 vises pengevirksomheten til inntektene og utgiftene, mens nederste del av figuren viser lønnsomhetsvirkningen til inntektene og utgiftene. Når en organisasjon skal utarbeide regnskapet kan den dermed periodisere inntektene og utgiftene sine ut ifra pengevirksomheten og/eller lønnsomhetsvirkningen. Dette betyr at vi har to periodiseringsprinsipp: et *pengeperiodiseringsprinsipp* og et *lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp* som kan forklares ut ifra figur 3.1 (Monsen, 2015a, s. 11).

3.3.1 Pengeperiodisering

Øverste del av figur 3.1 vil nå gjennomgå. Inntekter og utgifter, referert til som påløpte inntekter og utgifter, vil alltid føre til en økning eller reduksjon i kassebeholdningen i en organisasjon, og har dermed alltid en pengevirkning (Monsen, 2015a, s. 11). Man står ovenfor tre forskjellige periodiseringsprinsipp når inntekter og utgifter skal periodiseres til regnskapsperioden med henblikk på pengevirkningen (Monsen, 2015a, s. 12).

Det første er *påløptprinsippet* som sier at «inntektene og utgiftene periodiseres til den perioden hvor de er påløpt, i form av å representere krav på innbetaling og forpliktelse til utbetaling». De påløpte beløpene er referert som *inntekt* og *utgift* i figur 3.1. Videre har man

anordningsprinsippet som sier at «inntektene og utgiftene periodiseres til den perioden hvor de er anordnet for innbetaling og utbetaling». De påløpte beløpene blir altså anordnet til innbetaling og utbetaling, og er referert som *anordnet inntekt* og *anordnet utgift* i figur 3.1. De delene som ikke blir anordnet refereres som *ikke-anordnet inntekt* og *ikke-anordnet utgift*. Til slutt har vi *kontantprinsippet* som sier at «inntektene og utgiftene periodiseres til den perioden hvor de er innbetalt og utbetalt». Disse er referert som *umiddelbar kontantinntekt* og *umiddelbar kontantutgift* i figur 3.1. De delene som blir innbetalt eller utbetalt senere, refereres som *senere kontantinntekt* og *senere kontantutgift* (Monsen, 2015a, s. 12-13).

3.3.2 Lønnsomhetsperiodisering

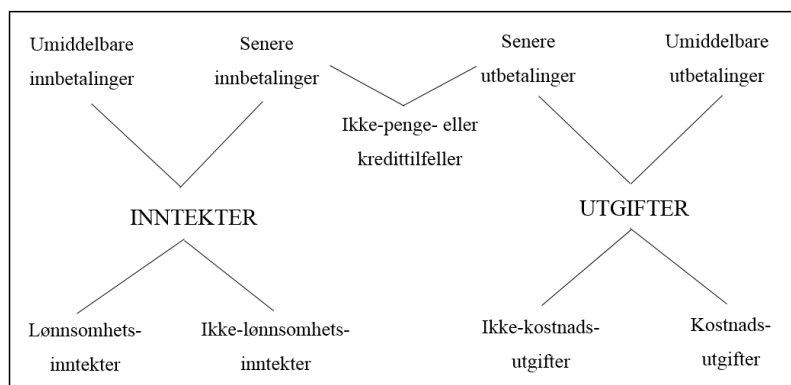
Inntekter og utgifter kan også føre til en lønnsomhetsvirkning ved at de øker eller minker egenkapitalen til organisasjonen i form av pengeeiendeler og ikke-pengeeiendeler (Monsen, 2015a, s. 11). Nederste del av figur 3.1 representerer lønnsomhetsvirkningen av inntekter og utgifter. I motsetning til pengeperiodiseringsprinsipp, har vi bare ett lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp: «Inntekter og utgifter periodiseres til den perioden hvor de har positiv og negativ lønnsomhetsvirkning» (Monsen, 2015a, s. 14).

De inntektene og utgiftene som har positiv og negativ lønnsomhetsvirkning benevnes *lønnsomhetsinntekt* og *kostnadsutgift*. Videre har vi inntekter og utgifter som ikke har lønnsomhetsvirkning, disse benevnes *ikke-lønnsomhetsinntekt* og *ikke-kostnadsutgift*. Inntektene og utgiftene som har umiddelbar positiv og negativ lønnsomhetsvirkning benevnes *umiddelbar lønnsomhetsinntekt* og *umiddelbar kostnadsutgift*. Inntektene og utgiftene som har senere positiv og negativ lønnsomhetsvirkning benevnes *senere lønnsomhetsinntekt* og *senere kostnadsutgift* (Monsen, 2015a, s. 13).

Den originale inntekts- og utgiftsfiguren

Mülhaupt sin originale figur som er vist i figur 3.2, ble utviklet for å forklare kjøpmannens dobbelte bokføring. Han hadde fokus på lønnsomhetsvirkningene av inntektene og utgiftene og benevnte de dermed lønnsomhetsinntekter og kostnadsutgifter. Lønnsomhetsinntekter i Mülhaupt sin figur tilsvarer umiddelbar lønnsomhetsinntekt i figur 3.1 og kostnadsutgifter tilsvarer umiddelbar kostnadsutgift i figur 3.1. Mülhaupt skiller altså ikke mellom senere lønnsomhetsinntekt og inntekt uten lønnsomhetsvirkning, og senere kostnadsutgift og utgift

uten lønnsomhetsvirkning slik det gjøres i figur 3.1. Dermed inngår både ikke-lønnsomhetsinntekt og senere lønnsomhetsinntekt i begrepet ikke-lønnsomhetsinntekter i figur 3.2. Det samme blir gjeldende på kostnadssiden hvor ikke-kostnadsutgift og senere kostnadsutgift inngår i begrepet ikke-kostnadsutgifter (Monsen, 2015a, s. 28-29).

Figur 3.2: Inntekter og utgifter av Mülhaupt (1987, referert i Monsen, 2015a, figur 3.2, s. 29)

I et lønnsomhetsregnskap er det ikke viktig å skille mellom ikke-lønnsomhetsinntekt og senere lønnsomhetsinntekt. Det er heller ikke relevant å vise hva det anordnede beløpet er, fordi det er snakk om markedsmessige byttetransaksjoner. Begrepene gitt i den originale figuren til Mülhaupt er dermed anvendelig i private bedrifter. Figuren og begrepene er derimot ikke anvendelig i ideelle organisasjoner. En inntekt i et pengeperspektiv representerer ikke det samme som en inntekt i et lønnsomhetsperspektiv. I ideelle organisasjoner ønskes informasjon om pengevirkning av inntekter og utgifter, jf. øverste del av figur 3.1. Det er for det meste enveis pengetransaksjoner, og en utbetaling skal ikke bli utbetalt før den er blitt anordnet. En tydelig begrepsbruk er nødvendig for å forstå hvilken type inntekt og utgift det er snakk om, da dette er annerledes i ideelle organisasjoner enn i private bedrifter. Med et klart begrepsapparat forstår man hva de ulike postene faktisk representerer. Dette kan gjøre det lettere å bruke ett begrepsapparatet i ulike sektorer. I masterutredningen vår vil vi derfor følge Monsen sin figur ettersom den er best egnet.

3.3.3 Gjennomgangseksempel

Pengeperiodiseringsprinsippet og lønnsomhetsperiodiseringsprinsippet består av til sammen fire ulike regnskapsmessige virkninger av inntekter og utgifter. I tillegg til disse virkningene

vil man også ha budsjettall som brukes ved planlegging av anskaffelse og bruk av midler. Budsjettall kan bare sammenlignes med øverste del av figur 3.1 siden de representerer samme inntekts- og utgiftsvirkning, nemlig pengevirkning. Nederste del av figur 3.1 viser lønnsomhetsvirkning som fremkommer av markedsmessige byttransaksjoner og budsjettall vil derfor ikke være sammenlignbare med denne delen av figuren.

Senere i utredningen vil vi illustrere de ulike regnskapsmodellene gjennom talleksempel. Disse talleksempelene vil ta utgangspunkt i tabell 3.1 nedenfor.

	(1) Budsjett	(2) Påløpt	(3) Anordnet	(4) Innbetalt/ utbetalt	(5) Lønns. virkning
(1) Driftsinntekt	19 000	17 500	17 000	16 500	16 900
(2) Driftsutgift	15 000	15 500	14 500	14 300	14 600
(3) Låneinntekt	3 000	3 000	3 000	3 000	0
(4) Avdragsutgift	500	500	500	500	0
(5) Investeringsutgift	4 000	4 000	4 000	4 000	400

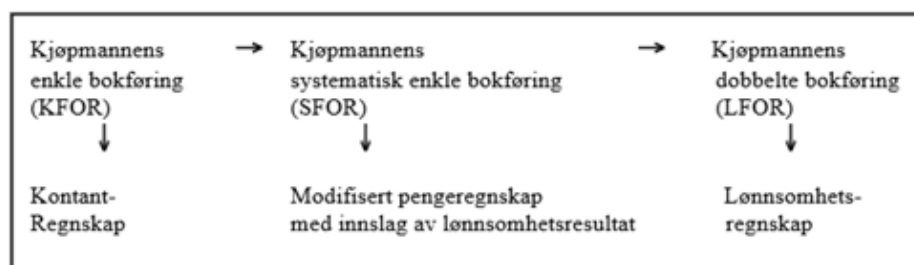
Tabell 3.1: Gjennomgangseksempel: inntekter og utgifter

Tabellen består av fem kolonner med ulike virkninger. De regnskapsmessige virkningene som ble beskrevet i figur 3.1 representerer hver sin kolonne i tabell 3.1:

- (1) Budsjettall - budsjetterte tall, altså planlagte inntekter og utgifter.
- (2) Påløptprinsippet - inntekter og utgifter som er påløpte.
- (3) Anordningsprinsippet - den andelen av påløpte beløp som er anordnet for innbetaling og utbetaling.
- (4) Kontantprinsippet - den andelen av påløpt beløp som er umiddelbart innbetalt og utbetalt.
- (5) Lønnsomhetsperiodiseringsprinsippet - den andelen av påløpt beløp som har lønnsomhetsvirkning i perioden.

3.4 Forretningsregnskap

Forretningsregnskap brukes av bedrifter i privat sektor (Monsen, 2016a, s. 7). Som nevnt tidligere brukes definisjonen forretningsregnskap for å presisere at det er snakk om en organisasjons *forretningsvirksomhet*. Regnskapet har over tid utviklet seg fra kontantforretningsregnskap via systematisk forretningsregnskap til lønnsomhetsforretningsregnskap (Monsen, 2015b, s. 6). Vi vil kun fokusere på lønnsomhetsforretningsregnskap siden det er dette regnskapet som er sentralt for vår utredning. De to første variantene er likevel med i figuren nedenfor for å vise utviklingen av regnskap i privat sektor.

Figur 3.3: Kjøpmannens bokføring (Monsen, 2015a, s. 17)

3.4.1 Kjøpmannens dobbelte bokføring

Dobbel bokføring består av to regler: hver transaksjon skal registreres to ganger (debet=kredit) og det skal alltid benyttes to ulike konti. Denne metoden er i hovedsak en regnskapsteknisk fremgangsmåte. I lønnsomhetsforretningsregnskap brukes imidlertid kjøpmannens dobbelte bokføring. Denne bokføringsmetoden består av dobbel bokføring, men i tillegg gjelder to andre regler. Det skal bokføres på balanseregnskapskonti og lønnsomhetsresultatregnskapskonti og man skal periodisere lønnsomhetsvirkninger av inntekter og utgifter i regnskapet. Denne inndelingen gjør det mulig å rapportere lønnsomhetsresultatet både via betalingssiden (balanseregnskapskonti) og via ytelsessiden (lønnsomhetsresultatregnskapskonti) (Monsen, 2015a, s. 17). Bokføringsmetodene er illustrert i tabell 3.2 på neste side.

Dobbel bokføring

- 1) Hver transaksjon registreres to ganger (debet=kredit)
- 2) To ulike konti brukes

Kjøpmannens dobbelte bokføring

- 1) Hver transaksjon registreres to ganger (debet=kredit)
- 2) To ulike konti brukes
- 3) To grupper konti: balanseregnskapskonti og lønnsomhetsresultatregnskapskonti
- 4) Periodiserer lønnsomhetsvirkning av inntekter og utgifter

Tabell 3.2: Dobbel bokføring og kjøpmannens dobbelte bokføring

Det at lønnsomhetsresultatet vises dobbelt innebærer at det er en klar sammenheng mellom lønnsomhetsresultatregnskapskontoen og balanseregnskapskontoen. Lønnsomhetsresultatet som man finner ved differansen mellom periodens lønnsomhetsinntekter og periodens kostnadsutgifter på lønnsomhetsresultatregnskapskontoen, forklarer også netto egenkapitalendring på balanseregnskapskontoene (Monsen, 2015a, s. 30).

Videre i kapittel 3 vil det presenteres regnskapsteori om de alternative modellene. Først gjennomgås fondsregnskapsteori og deretter kameralistisk regnskapsteori.

3.5 Fondsregnskap

3.5.1 Innledning

William Vatter utviklet fondsregnskapsteori på 1940-tallet. Fondsregnskapsteori var ment til bruk i privat sektor, men fikk aldri særlig grobunn der. Imidlertid har fondsregnskap blitt brukt i offentlig sektor i land som USA og England (Monsen, 2001, s. 14). Vatter var misfornøyd med datidens eierteori og enhetsteori, og ønsket å utvikle en alternativ regnskapsteori som skulle gi en mer informativ regnskapsrapportering (Monsen, 2001, s. 14). Kort fortalt handler eierteori om at alle regnskapsbegreper, prosedyrer og regler utarbeides med utgangspunkt i eierens interesse (Monsen, 2015a, s. 19). I enhetsteori ser man derimot på selskapet som en egen enhet med sin egen identitet, man ser på selskapet som «en egen person» (Monsen, 2015a, s. 21). Begge disse teoriene utarbeider regnskapet på organisasjonsnivå (Monsen, 2016b, s. 48).

Vatter mente man trengte mer objektivitet og en mer fundamental tilnærming til regnskapsteori enn hva man hadde i eier- og enhetsteori (Monsen, 2001, s. 14). I fondsregnskapsteorien er det verken eierne eller selskapsenheten som er den sentrale regnskapsmessige enheten, men en gruppe eiendeler som kalles *fond*. Fond defineres som «en samling av servicepotensiale» (Vatter, 1947, s. 18-19). Selskapet består av økonomiske ressurser, fond, med tilhørende restriksjoner på bruken av disse (Monsen, 1987, s. 34).

Det dobbelte bokholderis prinsipp (dobbel bokføring) som brukes i eierteori og enhetsteori innenfor forretningsregnskap, brukes også i fondsregnskap (Monsen, 2016b, s. 44). I likhet med kjøpmannens dobbelte bokføring innenfor forretningsregnskapet, har man også en spesialvariant innen fondsregnskap. Denne kalles fondsregnskapets dobbelte bokføring og er illustrert i tabell 3.3. Man ser at også her inngår dobbel bokføring, men i tillegg gjelder to andre regler. Transaksjoner bokføres på balanseregnskapskonti og pengeresultatskonti og i regnskapet periodiseres påløpte inntekter og utgifter slik at pengevirkning av disse beløpene fremkommer.

Fondsregnskapets dobbelte bokføring

- 1) Hver transaksjon registreres to ganger (debet=kredit)
- 2) To ulike konti brukes
- 3) To grupper konti: balanseregnskapskonti og pengeresultatskonti
- 4) Periodiserer påløpte inntekter og utgifter

Tabell 3.3: Fondsregnskapets dobbelte bokføring

3.5.2 Eiendeler og eiendelrestriksjoner

Vatter sin definisjon av eiendeler skiller seg fra vanlig oppfatning av eiendeler fra forretningsregnskapet. Han beskriver eiendeler som økonomiske i natur, men at de verken er fysiske gjenstander, legale gjenstander eller finansielle fenomen (Vatter, 1947, s. 17). Derimot har eiendeler et servicepotensial, og dette kan defineres som mengde service man kan trekke ut av en eiendel (Vatter, 1947, s. 22). Kjernen i fondsregnskapsteorien er at det er driften, fondsaktiviteten, som avgjør servicepotensialet til en eiendel (Vatter, 1947, s. 18-19).

Monsen forklarer serviceperspektivet ved å se på anleggsmidler. Regnskapsføring av slike eiendeler i fondsregnskapsteori tar ikke utgangspunkt i at anleggsmiddelet skal gjenskaffes ved

utgang av levetiden, eller fordeling av historiske kostnader over levetiden. Man tar i stedet utgangspunkt i å måle frigjøring av servicepotensial slik det relaterer seg til gjennomførte aktiviteter (Monsen, 2016b, s. 43). Således kan servicepotensialet til en eiendel reduseres selv om eiendelens fysiske utseende ikke endres og det økonomiske innholdet kan reduseres etter hvert som servicepotensialet brukes eller forsvinner uten at eiendelen brukes (Monsen, 2016b, s. 43).

Som nevnt ovenfor brukes det dobbelte bokholderis prinsipp både i forretningsregnskap og fondsregnskap. Begrunnelsen for bruk av prinsippet er derimot ulik. Innen fondsregnskapsteori er det residualkapital som er grunnlaget for balanseligningen, ikke fokus på eierens nettoformue slik det er i eierteori eller at eiendeler er lik krav på eiendelene slik det er innen enhetsteori (Vatter, 1947, s. 20; Monsen, 2016b, s. 44). Den generelle balanseligningen ved bruk av det dobbelte bokholderis prinsipp er:

Eiendeler = Egenkapital («equities»)

Innenfor fondsregnskapsteori defineres «equities» som et uttrykk for restriksjoner som er knyttet til eiendelene i et fond (Monsen, 2016b, s. 45). Disse restriksjonene settes av ledelsen (Vatter, 1947, s. 19). Kapitalen man har skal bare brukes til fondets formål. Vatter fremhever at regnskapsenheterne har som mål å oppnå en bestemt målsetting, og derfor er servicepotensialet spesielt viktig (Vatter, 1947, s. 18). Dermed kan balanseligningen innenfor fondsregnskapsteori skrives som:

Eiendeler = Restriksjoner på eiendeler («equities»)

3.5.3 Regnskapsbegreper

Regnskapsbegrepene i fondsregnskap samsvarer ikke fullstendig med inntekts- og utgiftsbegrepene som er gitt i figur 3.1. Som tidligere nevnt ble fondsregnskap opprinnelig utviklet for privat sektor, men fikk i stedet grobunn i offentlig sektor. Terminologien ble ikke endret selv om fondsregnskapet gikk over til bruk i offentlig sektor, slik at den fremdeles inneholder lønnsomhetsbegrep. Dermed er terminologien en blanding av penge- og lønnsomhetsbegrep jf. øverste og nederste del i figur 3.1. Begrepsbruken i fondsregnskap kunne

med fordel vært mer presis. Vi velger likevel å følge den originale terminologien når vi snakker om fondsregnskap ettersom det blir krevende å omforme begrepene. Dermed blir den språklige fremstillingen lettere og mer gjenkjennelig for lesere med kunnskap om fondsregnskap. I det følgende forklares de ulike regnskapsbegrepene.

Tjenester («services») plasseres i et fond for å bli brukt i forbindelse med målsettinger regnskapsenheten har satt seg. Tjenestene skal brukes til fondets formål og ikke bli stående ubrukt i en udefinert periode (Monsen, 2016b, s. 45). Vatter (1947, s. 22) hevder at servicekonseptet ikke bare er aktuelt for aktiviteter med profittmål, men også for aktiviteter uten fokus på profitt.

Servicepotensialet er også utgangspunkt for definisjonene av kostnader («expenses») og inntekter («revenues») innen fondsregnskapsteori. Kostnader relateres til en bestemt tidsperiode siden det ikke er mulig å allokere felleskostnader til en bestemt transaksjon. Vatter (1947, s. 24) tolker begrepet «expense» som en strøm av servicepotensiale som blir frigitt over tid. Kostnader vil således representere en reduksjon i servicepotensialet til eiendelene. Selv om «services» omdannes og frigjøres gjennom transaksjoner, er mange av disse transaksjonene av en slik «sammenhengende, ikke-synlig og kompleks karakter», at kostnadsbegrepet ikke er et transaksjonsbegrep (Vatter, 1947, s. 17). Det kan i stedet presenteres ulike grupper av kostnader, og i en regnskapsoppstilling er det valgfritt hvor mange grupper man presenterer (Monsen, 2016b, s. 46).

Inntektsbegrepet har ingen klar definisjon innenfor fondsregnskapsteori. Vatter (1947, s. 25) påpeker likevel at et viktig karakteristikum er at en inntekt vil medføre en økning av eiendelene som tilhører det aktuelle fondet. Videre understreker Vatter at å omtale inntekt som en «flow of funds» er upresist, med mindre man ønsker et kontantstrømfokus i regnskapet. Inntekt har i hovedsak å gjøre med økning av eiendeler som igjen øker servicepotensialet.

For å skille en inntektsøkning og eiendelsøkning må man se på om det er knyttet restriksjoner til økningen. En inntekt vil som sagt føre til en økning av eiendelene, som deretter vil føre til et større servicepotensiale. Dette kommer av at det ikke er knyttet spesielle restriksjoner til denne eiendelsøkningen bortsett fra et residualt krav fra selve fondet (Vatter, 1947, s. 25). Finansielle transaksjoner på sin side kan ikke identifiseres som inntekter ettersom det alltid vil være knyttet spesifikke restriksjoner til de eiendelene som anskaffes (Monsen, 2016b, s. 46). Et eksempel på

en slik transaksjon vil være at kassebeholdningen økes på grunn av nytt lån. Dette vil i neste omgang medføre at man bruker kassebeholdningen til å tilbakebetale lånet og dermed vil økningen ikke representere et økt servicepotensiale. Alt i alt kan man si at en inntekt kan kjennetegnes ved om den kan gi økt servicepotensiale og at det ikke er knyttet restriksjoner til økningen (Vatter, 1947, s. 32).

Resultat («income») er et annet viktig regnskapsbegrep. Vanligvis defineres dette som forskjellen mellom inntekter og kostnader og regnes som relativt enkelt å komme frem til dersom man har disse beløpene. Men ifølge Vatter (1947, s. 32-33) er det ikke like enkelt innen fondsregnskapsteori. Han peker på at innen eierteori representerer resultatet endring i eierens nettoformue, mens det er bedriften som enhet som får nytte godene av resultatene innenfor enhetsteori. Som nevnt tidligere utviklet Vatter fondsregnskapsteori som et alternativ til disse to teoriene, og følgelig mener han resultatoppfatningen deres blir for personlig. Vatter argumenterer for at man ikke bør fokusere så mye på resultatbegrepet siden det er svært vanskelig å presentere ett resultatall som vil tilfredsstille alle behov som stilles til resultatet (Monsen, 2016b, s. 47). Han mener man i stedet bør presentere underliggende kostnads- og inntektsdata, slik at hver enkel regnskapsbruker kan beregne et resultat som vil tilfredsstille deres behov (Monsen, 2016b, s. 47).

3.5.4 Ulike typer av fond

Det kan utarbeides både rendyrkede fondsregnskap og svakere former for fondsregnskap. I et rendyrket fondsregnskap vil man utarbeide separate fondsregnskap for ulike fond og på den måten kan man kontrollere om ressurser i et bestemt fond er anvendt i samsvar med restriksjoner som gjelder for bruken av disse. Det er i midlertid vanlig med bruk av en noe svakere form for fondsregnskap i praksis (Monsen, 2016b, s. 51).

Rutherford (1983, s. 50) beskriver enheten *fond* som en selvstendig regnskapsenhet. For at en gruppe med regnskapskonti skal kunne klassifiseres som en selvstendig regnskapsenhet må kontiene fremstå som uavhengige av andre konti på to måter (Rutherford, 1983, s. 50):

1. Fondsregnskapet må bestå av en separat gruppe konti slik at det er mulig å føre spesifikke eiendeler og forpliktelser til et bestemt fond.

-
2. Utarbeidelsen av et fondsregnskap må foregå innenfor rammen av et bestemt regelverk. Dette regelverket må både spesifisere formålet med fondet og de restriksjoner som er knyttet til anskaffelse, samt spesifisere bruk av finansielle ressurser i fondet.

Ulike kriterier klassifiserer de ulike typene av fond, hvor de viktigste er:

- Virkefelt.
- Status.
- Finansiell base.

Et fonds virkefelt skiller fond i operasjonelle eller interne fond. Operasjonelle fond avgrenses enten til en spesiell funksjon eller avgrenses til å yte tjenester til en spesiell klientgruppe. Å holde antall ulike fond på et så lavt nivå som mulig uten å bryte regelverk som pålegger restriksjoner er viktig. Dette fører til at mange organisasjoner oppretter et driftsfond, hvor man regnskapsfører de transaksjonene som ikke må regnskapsføres i spesifikke operasjonelle fond. Interne fond opprettes i tilfeller der det enten er mer hensiktsmessig eller mer økonomisk å utføre administrative aktiviteter sentralt, selv om de relaterer seg til flere enn ett operasjonelt fond (Monsen, 2016b, s. 52-53). Videre kan fond også inndeles etter status. Legale fond etableres ved lovgivende instrument, administrative fond etableres av uformelle administrative prosesser og formuesfond etableres i henhold til rammeverk av fondslover (Rutherford, 1983, s. 52).

Den finansielle basen til fond, hvordan de finansieres, varierer. De fleste fond i offentlig sektor er budsjettfinansiert, det vil si at et budsjettvedtak avgjør hvor store finansielle ressurser som tildeles fondene. Et annet finansieringsalternativ er selvfinansiering. Det kan skje ved at brukerne av et fonds tjenester betaler for disse tjenestene og dette dekker fondets utgifter helt eller delvis. Ved bruk av slike selvfinansieringsfond kan utenforstående kilder overføre et finansielt beløp som startkapital. Et tredje alternativ er finansiering gjennom formuesfond, der kapitalinnskudd står for finansiering. Dette kapitalinnskuddet må opprettholdes og avkastningen det gir kan så benyttes til å dekke utgiftene til forskjellige aktiviteter (Monsen, 2016b, s. 54).

Ulike typer av transaksjoner

I fondsregnskap deler man transaksjoner inn i fem hovedtyper. Disse fokuserer på tilgang på og bruk av finansielle ressurser innenfor rammene av en bestemt plan (Monsen, 2016b, s. 58):

1. Autorisasjon til å anskaffe og bruke bestemte ressurser kalles *budsjett- og autorisasjonsbokføringer*.
2. Anskaffelse av ressurser, inkludert overføringer fra andre fond som ikke skal tilbakebetales omtales som *inntektsbokføringer*.
3. Anvendelse av ressurser, inkludert overføring til andre fond for bruk av disse fondene. Disse transaksjonene klassifiseres som *utgiftsbokføringer*.
4. Øremerking av ressurser for et spesielt formål kalles *avsetninger*.
5. *Reklassifisering* av avsatte ressurser til en utgiftskategori. Dette skjer ved å reversere avsetningsbokføringen, samtidig som man bokfører tilhørende utgift.

3.5.5 Fondsregnskap i offentlig sektor

Som nevnt tidligere fikk fondsregnskapsteori aldri grobunn i privat sektor hvor den var tiltenkt. I stedet har fondsregnskap blitt anvendt i offentlig sektor i anglo-saxiske land, spesielt i USA og England (Monsen, 2001, s. 21). Essensen i fondsregnskapsteori er servicepotensiale til eiendeler, ikke resultatpotensiale til eiendelene. Organisasjoner anskaffer eiendeler for å øke servicepotensiale som skal komme brukerne til gode, ikke for å få et størst mulig overskudd som er viktig innen eier- og enhetsteori. I offentlig sektor er det ytelse av tjenester som er i fokus, og ikke generering av størst mulig overskudd (Monsen, 2016b, s. 49).

Henke (1983, referert i Monsen, 2016b, s. 50) utdyper at siden man ikke har et resultatfokus i offentlig sektor er det behov for et annet fokus enn på inntekter og kostnader innen offentlig sektor. Han viser til «dollar accountability» som kan oversettes til pengekontroll. Ved et slikt pengefokus vil balansen vise tilgjengelige ressurser i organisasjonen og en kontantstrømoppstilling vil vise strøm av likvide midler (Henke, 1983, referert i Monsen, 2016b, s. 50).

Man retter fokuset mot de finansielle ressursene for å se om de har blitt anskaffet og anvendt i samsvar med fattede vedtak, fremfor å undersøke resultatene av aktivitetene som man gjør i

forretningsregnskap. Det viktigste vedtaket når det gjelder anskaffelse og anvendelse av finansielle ressurser er budsjettvedtaket. Budsjettet representerer blant annet restriksjoner på anvendelse av finansielle ressurser. Dette viser at balanseligningen som ble vist tidligere, eiendeler = restriksjoner på eiendeler, er mer passende i offentlig sektor enn i eier- eller enhetsteori. (Monsen, 2016b, s. 50). Uttrykket budsjettregnskap blir ofte brukt siden koblingen mellom budsjett og regnskap er så viktig i offentlig sektor. Det at man også fokuserer på budsjettet, og ikke bare på regnskapet, er med på å fremme viktigheten budsjettets betydning har for planleggingsprosesser i offentlige organisasjoner (Monsen, 2016b, s. 54).

Utvidet balanseligning

Vatter utviklet fondsregnskapsteori for privat sektor og avgrenset den således kun til å omhandle regnskapstall, ikke budsjettall. Når fondsregnskapsteorien ble videreutviklet for å brukes i offentlig sektor, hvor koblingen mellom budsjett og regnskap står sentralt, ble fondsregnskapsteorien utviklet til også å omfatte budsjettall (Monsen, 2016b, s. 50-51). Henke (1983, referert i Monsen, 2016b, s. 55) tar utgangspunkt i den opprinnelige balanseligningen i privat sektor og tilpasser den til bruk i offentlig sektor ved å inkludere budsjettall i selve balanseligningen i det dobbelte bokholderis prinsipp. I første omgang blir balanseligningen utvidet ved å splitte eierskap i to deler: (1) eierskap ved begynnelsen av perioden og (2) inntekter og kostnader som påløper i perioden hvor nettoforskjellen utgjør periodens resultat og forklarer endring i eierskap i løpet av perioden. Dette gir følgende balanseligninger:

$$\text{Eiendeler} = \text{Gjeld} + \text{Eierskap} + \text{Inntekter} - \text{Kostnader}$$

eller

$$\text{Eiendeler} + \text{Kostnader} = \text{Gjeld} + \text{Eierskap} + \text{Inntekter}$$

Konti på venstresiden i ligningene vil øke i verdi ved en debetbokføring og reduseres ved en kreditbokføring. Det motsatte gjelder for konti på høyresiden.

Balanseligningen i offentlig sektor vil se litt annerledes ut på grunn av fokuset på pengekontroll (Henke, 1983, s. 11):

$$\text{Eiendeler} + \text{Fordringer på andre kommuneinterne fond} + \text{Utgifter} + \text{Overføringer til andre fond} \\ = \text{Gjeld} + \text{Fondsbalanse} + \text{Gjeld til andre kommuneinterne fond} + \text{Inntekter} + \text{Overføringer fra andre fond.}$$

De samme reglene gjelder også her: konti på venstresiden vil øke i verdi ved en debetbokføring og reduseres ved en kreditføring. Det motsatte gjelder for konti på høyresiden.

Oppsummert ser man at balanseligningen for privat sektor og balanseligningen for offentlig sektor har til felles at det dobbelte bokholderis prinsipp er gjeldende. Imidlertid er det flere forskjeller mellom dem. Balanseligningen i privat sektor fokuserer på lønnsomhetsresultat, mens balanseligningen i offentlig sektor på sin side fokuserer på pengeresultat. I tillegg finner man pengeoverføringer mellom fond i offentlig sektor. En ytterligere forskjell er at begrepet «proprietorship» (eierskap) brukes i privat sektor og «Fund Balance» (fondsbalanse) brukes i offentlig sektor (Monsen, 2016b, s. 56).

3.6 Ideellkameralistikk og statuskameralistikk

Kameralregnskap (KAM) har opprinnelse i det kontinentale Europa, og ble utviklet som en enkel bokføringsmetode som skulle gi bedre kontroll over offentlige inntekter (Walb, 1926, referert i Monsen, 2015a, s. 39). Regnskapet ble utviklet for offentlig budsjettkoblet forvaltning og derav kalt *forvaltningskameralistikk* (FKAM). Ut ifra dette ble det utviklet et kameralregnskap for bruk i offentlige bedrifter, kalt *bedriftskameralistikk* (BKAM) (Monsen, 2015a, s. 43). FKAM og BKAM er hovedvariantene innenfor kameralistikk, i den senere tid er imidlertid FKAM videreutviklet i form av to nye kameralregnskapsvarianter: *ideellkameralistikk* (IKAM) og *statuskameralistikk* (SKAM) (Monsen, 2015a, s. 72). I denne oppgaven vil vi fokusere på FKAM, IKAM og SKAM siden disse er mest relevant for vår utredning.

3.6.1 Utvikling av forvaltningskameralistikk

FKAM har som hovedformål «å rapportere informasjon til bruk for demokratisk forvaltning av skatteinntekter i offentlig forvaltning» (Monsen, 2015a, s. 43). Fokus i FKAM er på anordnede innbetalinger og utbetalinger og legger grunnlaget for et pengeregnskap i form av et anordningsregnskap (Monsen, 2015a, s. 44).

Hovedformålet i FKAM oppfylles gjennom fire kontrollfunksjoner (Monsen, 2015a, s. 43):

1. Budsjettkontroll.
2. Innbetalings- og utbetalingskontroll.
3. Kassekontroll.
4. Rapportering av et pengeresultat.

Disse kontrollfunksjonene vil vi komme tilbake til senere i utredningen.

3.6.2 Den kameralistiske kontoen

Innenfor kjøpmannens konto er hver side ensidig, ved at vi bare har én kolonne på debetsiden og én kolonne på kreditsiden. I motsetning til dette deles den kameralistiske kontoen inn i fire kolonner både på inntektssiden og på utgiftssiden (Mülhaupt, 1987, referert i Monsen, 2015a, s. 45):

- Rester brakt frem.
- Anordning.
- Virkelig utfall.
- Rester overført.

Tabell 3.4 på neste side viser hvordan den kameralistiske kontoen er utformet.

Bokførings- sted	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)

Tabell 3.4: Den kameralistiske kontoen (Monsen, 2015a, s. 45)

Rester brakt frem

I kolonnen *Rester brakt frem* (RF) vises beløp som er brakt frem fra tidligere perioder. Fordringer (inntektsrester) vises på inntektssiden og forpliktelser (utgiftsrester) vises på utgiftssiden. Dette er beløp som det er gitt inn- og utbetalingsanordninger for, men som ennå ikke er inn- og utbetalt. Beløp fra tidligere perioder blir plassert i disse restkolonnene ved starten av perioden, fordi de representerer utestående beløp fra forrige periode som blir brakt frem som inngående beløp i denne perioden (Monsen, 2015a, s. 45).

Anordning

Kolonnen *Anordning* (AO) viser påløpte inntekter på inntektssiden og påløpte utgifter på utgiftssiden som det er gitt betalingsanordninger for. Dette legger grunnlaget for å utarbeide et resultatregnskap hvor pengevirkningen av inntektene og utgiftene vises (jf. anordnet inntekt og utgift i figur 3.1) (Monsen, 2015a, s. 45-46).

Virkelig utfall

Den neste kolonnen, *Virkelig utfall* (V), har to funksjoner. Den viser hvor mye av de anordnede beløpene som er realisert i perioden i form av innbetalinger og utbetalinger og fungerer dermed som en oppgjørskolonne for de anordnede beløpene (Rester brakt frem og/eller Årets anordning). I tillegg viser den periodens innbetalinger på inntektssiden og periodens utbetalinger på utgiftssiden dersom man ser på kolonnen vertikalt (jf. umiddelbar kontantinntekt og -utgift i figur 3.1). Disse kolonnene viser altså pengetransaksjoner og tilsvarer kontoen kasse innenfor kjøpmannens dobbelte bokføring (Monsen, 2015a, s. 46).

Rester overført

I den siste kolonnen, *Rester overført* (R), rapporteres fordringer og forpliktelser som det er gitt innbetalings- og utbetalingsanordninger for, men som ennå ikke er innbetalt og utbetalt. I kolonnen vises summen av Rester brakt frem og Årets anordnede beløp fratrukket innbetalinger

eller utbetalinger (V). Kolonnen viser altså utestående beløp i form av fordringer (inntektsrester) på inntektssiden og forpliktelser (utgiftsrester) på utgiftssiden ved slutten av perioden og fungerer som en restkolonne (balansekolonne). Beløpene i denne kolonnen vil overføres til kolonnen Rester brakt frem i neste periode. Kolonnene Virkelig utfall og Rester overført representerer transaksjonenes betalingside (Monsen, 2015a, s. 46-47).

Innenfor forvaltningskameralistikk bokføres anordnede betalinger, utførte betalinger og restbeløp. På denne måten representerer kolonnene innenfor den kameralistiske konto betalingskonti (balanseregnskapskonti) på samme måte som ved kjøpmannens enkle bokføring, med den forskjell at kjøpmannens enkle bokføring bare har en betalingskonto, og AO-kolonnene representerer altså pengeresultatregnskapskonti (Monsen, 2015a, s. 47).

3.6.3 Kameralistiske bokføringsregler

Det er to bokføringsregler som alltid må følges innenfor kameralistikkens enkle bokføring (Monsen, 2015a, s. 48):

1. Ingen bokføring i V-kolonnen uten en tidligere eller samtidig bokføring i AO-kolonnen.
2. $\text{Rest} = \text{Rester brakt frem} + \text{årets anordning} - \text{virkelig utfall}$ ($R = RF + AO - V$).

Første regel kommer av at man bruker anordningsprinsippet innenfor FKAM. Det må enten tidligere eller samtidig gis en betalingsanordning av en aktør, før dette kan mottas eller betales av en annen aktør. Den andre regelen representerer den kameralistiske balanseligningen, ved at den viser sammenhengen mellom de fire ulike kolonnene til den kameralistiske kontoen. Ved utgangen av perioden finner man restbeløpet på inntektssiden ved å ta inntektsrester brakt frem fra forrige periode (RF), legger til periodens anordnede inntekter (AO) og til slutt trekker fra umiddelbare kontantinntekter (V). Tilsvarende blir det på den kameralistiske kontoens utgiftsside (Monsen, 2015a, s. 49).

3.6.4 Forvaltningskameralistikkens fire kontrolloppgaver

Som nevnt i kapittel 3.6.1 oppfylles hovedformålet innenfor FKAM gjennom fire kontrollfunksjoner. Vi vil nå gå gjennom hver av disse oppgavene.

Budsjettkontroll

FKAM bidrar til budsjettkontroll ved å gjøre en sammenligning av regnskapstall og budsjettall mulig. Budsjettallene hentes fra budsjettet. Regnskapstallene finner vi fra den kameralistiske kontoen. Det er to alternativ når det kommer til hvilke regnskapstall som bør brukes (von Wysocki, 1965, referert i Monsen, 2015a, s. 53). Første alternativ er *utfallsavslutning*. Da henter man tall fra V-kolonnen til den kameralistiske kontoen, og bruker inntekter og utgifter som er inn- og utbetalt (jf. umiddelbar kontantinntekt og umiddelbar kontantutgift i figur 3.1). Det andre alternativet er *anordningsavslutning*. Her henter man tall fra AO-kolonnene og bruker inntekter og utgifter som er anordnet til innbetaling og utbetaling (anordnet inntekt og anordnet utgift i figur 3.1) (Monsen, 2015a, s. 52-53).

De to alternativene kan illustreres gjennom tall fra tabell 3.1 for å se på ulike budsjett- og regnskapssammenligninger. Først ser vi på utfallsavslutning, som sammenligner budsjettall med innbetalinger og utbetalinger.

Anordnet inntekt i budsjettet (19 000)	Anordnet utgift i budsjettet (15 000)
- Mottatt innbetaling i regnskapet (16 500)	- Fortsatt utbetaling i regnskapet (14 300)
= Mindreinntekt (2 500)	= Innsparing (700)

Tabell 3.5: Utfallsavslutning (Monsen, 2015a, s. 53)

Tabellen viser på inntektssiden at innbetalingene i regnskapsperioden er lavere enn budsjetterte inntekter. Utgiftssiden viser at utbetalingene er lavere enn budsjetterte utgifter. Videre ser vi på anordningsavslutning for driftsinntekten og driftsutgiften, der vi sammenligner budsjettall med anordnede inntekter og anordnede utgifter.

Anordnet inntekt i budsjettet (19 000)	Anordnet utgift i budsjettet (15 000)
- Anordnet inntekt i regnskapet (17 000)	- Anordnet utgift i regnskapet (14 500)
= Mindreinntekt (2 000)	= Innsparing (500)

Tabell 3.6: Anordningsavslutning (Monsen, 2015a, s. 53)

I denne tabellen ser man at anordnede inntekter er lavere enn budsjetterte inntekter og anordnede utgifter er lavere enn budsjetterte utgifter. Von Wysocki (1965, referert i Monsen, 2015a, s. 53) hevder at man i tysk kameralregnskapslitteratur finner at utfallsavslutning tradisjonelt har vært brukt i statssektoren. Kommunesektoren har derimot tradisjonelt sett brukt anordningsavslutning, der man periodiserer inntekter og utgifter for å se på anordnet pengevirking. En forklaring på dette er at siden budsjetterte inntekter og utgifter sammenlignes med anordnede inntekter og utgifter, blir ikke budsjettkontrollen i kommunen svekket selv om for eksempel en person ikke oppfyller innbetalingskravet.

Innbetalings- og utbetalingskontroll

Videre bidrar FKAM til innbetalings- og utbetalingskontroll. Denne kontrollmekanismen får man for det første ved at den kameralistiske kontoen har egne kolonner for anordnede og utførte betalinger (AO- og V-kolonnene). De to bokføringsreglene innenfor den kameralistiske enkle bokføringsmetoden er også spesielt utviklet for å bidra til å oppfylle innbetalings- og utbetalingskontroll (Mülhaupt, 1987, referert i Monsen, 2015a, s. 54).

Man kan se hvordan innbetalings- og utbetalingskontrollen fungerer ved å se på tabell 3.4. Her finner vi anordnet driftsinntekt og anordnet driftsutgift i AO-kolonnene, og umiddelbar kontant driftsinntekt og umiddelbar kontant driftsutgift i V-kolonnene. Den andre bokføringsregelen ($R=RF+AO-V$) gir mulighet til å se om betalingen har vært innenfor betalingsanordningen. Finner man at svaret er positivt (enten på inntektssiden eller utgiftssiden), vet man at innbetalingen eller utbetaling har vært innenfor rammen av innbetalings- eller utbetalingsanordningen.

Det kan også nevnes her at en innbetalingsanordning skal stemme overens med budsjettert inntekt og ikke med påløpt inntekt. Tilsvarende gjelder på utgiftssiden. Dette fordi det ikke er anledning til å anordne en høyere utbetaling enn det som er vedtatt i budsjettet (Monsen, 2015a, s. 54). Dersom man tar utgangspunkt i gjennomgangseksempelen i tabell 3.1, ser man at påløpt

driftsutgift er 15 500, selv om det kun er budsjettert med 15 000 i driftsutgifter. Rådmannen må da utstede en utbetalingsanordning som er innenfor rammen av budsjettert driftsutgift på 15 000, og kan ikke utstede en utbetalingsanordning for hele den påløpte driftsutgiften på 15 500.

Kassekontroll

Videre er også kontrollen med selve betalingsutførelsen viktig. I den kameralistiske kontoens V-kolonner bokføres de enkelte innbetalingene og utbetalingene. På denne måten fremkommer en oversikt over inn- og utbetalingene. Dersom man ser på forskjellen mellom innbetalingene i V-kolonnen på inntektssiden og utbetalingene i V-kolonnen på utgiftssiden, finner man netto kasseendring i løpet av perioden (Monsen, 2015a, s. 55).

Innbetalinger (Inntekter-V)

- Utbetalinger (Utgifter-V)

= Netto kasseendring

Rapportering av et pengeresultat

Innen FKAM brukes som nevnt anordningsprinsippet slik at man studerer pengevirkning av inntekter og utgifter som periodiseres. Man kommer da frem til et pengeresultat dersom man ser på forskjellen mellom pengeresultatkolonnene, altså forskjellen mellom anordnede inntekter og utgifter i AO-kolonnene (Monsen, 2015a, s. 55).

Anordnede inntekter (Inntekter-AO)

- Anordnede utgifter (Utgifter-AO)

= Netto anordnet inntekt

Ved å se på pengeresultatet finner man i hvilken grad anordnede utgifter er finansiert av anordnede inntekter.

Tilleggsopplysning

Restkolonnene til den kameralistiske kontoen inneholder inntekter eller utgifter som er anordnet for innbetaling eller utbetaling, men som ikke er innbetalt eller utbetalt. Dette kommer av fokuseringen FKAM har på innbetalings- og utbetalingskontroll. Et problem med dette kan forklares ut ifra gjennomgangseksempelen i tabell 3.1. Påløpte, men ikke anordnede

driftsinntekter på 500 (17 500-17 000), blir ikke rapportert i restkolonnen på inntektssiden. Det samme gjelder driftsutgifter som er påløpt, men ikke anordnet på 1 000 (15 500-14 500), som ikke blir rapportert i restkolonnen på utgiftssiden. Dersom man ser på låneinntekt fremkommer samme problem. Langsiktig gjeld etter avdrag er 2 500 (3 000-500) og rapporteres ikke (på utgiftssiden) fordi det ikke er gitt utbetalingsanordning på dette beløpet. Sist har man anleggsmiddelet som ble anskaffet da investeringsutgiften på 4 000 påløp. Dette rapporteres ikke i restkolonnen på inntektssiden, fordi det ikke er gitt noen anordning på innbetaling, og det skal heller ikke gis for dette beløpet som representerer anleggsmiddelet (Monsen, 2015a, s. 56).

For å få frem påløpte, men ikke anordnede inntekter og utgifter i restkolonnene, kan man enkelt bokføre påløpte inntekter og utgifter i AO-kolonnene (iht. $R=RF+AO-V$) istedenfor anordnede inntekter og utgifter. Problemet med dette, er imidlertid at man mister muligheten til å oppfylle de fire kontrollfunksjonene innenfor FKAM (dvs. budsjettkontroll, innbetalings- og utbetalingskontroll, kassekontroll og rapportering av et pengeresultat). Derfor er det bedre å gi tilleggsopplysninger, for eksempel i noter, om påløpte, men ikke anordnede inntekter og utgifter. Dersom det er behov for informasjon om fordringer som ikke er anordnet for innbetaling, kortsiktig og langsiktig gjeld som ikke er anordnet for utbetaling og anleggsmidler som det ikke skal gis innbetalingsanordning for, kan man gjøre det som et tillegg til forvaltningskameralistikkens enkle bokføring (Monsen, 2015a, s. 56). Hvordan dette kan gjøres presenteres i det følgende.

3.6.5 Ideellkameralistikk

Ideellkameralistikk (IKAM) er en videreutviklet variant av forvaltningskameralistikk. Denne varianten rapporterer i likhet med FKAM pengevirksomhet av inntekter og utgifter. Bokføringen skjer i tre forskjellige avdelinger. I avdeling 1 og 2 bokføres inntekter og utgifter når de er anordnet for innbetaling eller utbetaling (jf. anordningsprinsippet). Inntekter og utgifter som innbetales eller utbetales bokføres også i avdeling 1 og 2. De avvik som eventuelt fremkommer mellom anordnede og betalte inntekter og utgifter bokføres i R-kolonnene i avdeling 1 og 2. Det er dermed forvaltningskameralistisk enkel bokføring med de to kameralistiske bokføringsreglene (ingen V-bokføring uten en samtidig eller tidligere AO-bokføring og

$R=RF+AO-V$) som brukes i disse avdelingene. Derfor representerer avdeling 1 og 2 forvaltningskameralistikk (Monsen, 2015a, s. 72).

I avdeling 3 bokføres kassebeholdningen ved begynnelsen og slutten av perioden, kasseendringen i perioden og nettoinntekten gjennom forskjellen mellom anordnede inntekter og utgifter. Her brukes ikke anordningsprinsippet, ettersom det ikke bokføres anordnede inntekter og anordnede utgifter. Likevel brukes de to kameralistiske bokføringsreglene, slik at kameralistikkens enkle bokføring brukes i alle tre avdelinger (Monsen, 2015a, s. 72). De tre avdelingene er vist i tabell 3.7 nedenfor.

	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)
<i>Avdeling 1:</i> INNTEKTER								
Sum avd. 1								
<i>Avdeling 2:</i> UTGIFTER								
Sum avd. 2								
<i>Avdeling 3:</i> AVSLUTNING								
SUM								

Tabell 3.7: Ideellkameralistikk (Monsen, 2015a, s. 73)

Avdeling 1 og 2 representerer altså FKAM, som er supplert med avdeling 3. Denne varianten kalles IKAM og bokføringsmetoden som er videreutviklet fra forvaltningskameralistisk enkel bokføring kalles ideellkameralistisk enkel bokføring (Monsen, 2015a, s. 74).

3.6.6 Statuskameralistikk

Statuskameralistikk (SKAM) er den andre videreutviklede varianten av FKAM. Dette er et supplement til IKAM. Her rapporteres type 1- og type 2-opplysninger. Påløpte inntekter og utgifter som ikke er anordnet for inn- og utbetaling, bokføres i AO-kolonnene og kategoriseres som type 1 og viser pengevirksomhet. Dersom det er ønskelig eller behov for også å se på andre typer opplysninger enn pengevirksomhet, kan dette rapporteres som type 2-opplysning. Ved utarbeidelse brukes de to kameralistiske bokføringsreglene (ingen V-bokføring uten en

samtidig eller tidligere AO-bokføring og $R=RF+AO-V$) (Monsen, 2015a, s. 74). SKAM rapporterer restbeløp (statusbeløp) og bokføringsmetoden som er en variant av forvaltningskameralistisk enkel bokføring kalles statuskameralistisk enkel bokføring (Monsen, 2015a, s. 75).

3.6.7 Regnskapsrapporter

Regnskapsrapporter utarbeides for å gi ytterligere informasjon. Innenfor IKAM og SKAM har man i hovedsak to ulike regnskapsrapporter. Disse presenteres i det følgende og er utarbeidet i kapittel 6.

Oversikt over inntekter og utgifter

Ved å ta utgangspunkt i regnskapstall fra IKAM og budsjettall, kan man utarbeide en regnskapsrapport med oversikt over inntekter og utgifter. Den vil vise en oversikt over inntekter og utgifter som er anordnet for inn- og utbetaling (regnskapstall), budsjetterte inntekter og utgifter, samt eventuelle avvik mellom disse tallene (Monsen, 2015a, s. 76).

Gjennom denne utarbeidelsen får man en oversikt over regnskaps- og budsjettall, slik at disse kan sammenlignes. Dette gir informasjon til bruk for budsjettkontroll. I tillegg rapporteres nettoinntekten gjennom anordnet inntekt og endring i kassebeholdningen (Monsen, 2015a, s. 77).

Oversikt over pengestatus

Med utgangspunkt i IKAM kan det også utarbeides en regnskapsrapport med oversikt over pengestatus. Her rapporteres pengestatus gjennom kassebeholdning, fordringer og kortsiktig gjeld. Med utgangspunkt i SKAM kan det også rapporteres noen tilleggsopplysninger gjennom type 1- og type 2-opplysninger (Monsen, 2015a, s. 77).

Rapporten viser en oversikt over kassebeholdningen, ikke innbetalte fordringer, men som det er gitt innbetalingsanordning for og ikke utbetalt kortsiktig gjeld, men som det er gitt utbetalingsanordning for. Nettodifferansen mellom disse beløpene omtales som pengebeholdning, og endringen i dette i løpet av perioden omtales som nettoinntekt (Monsen, 2015a, s. 78).

I tilleggsopplysningene i tabellen finner vi som type 1 mindre likvide beløp enn beløpene i rapporten over pengestatus. Disse representerer krav på innbetaling og forpliktelse på utbetaling, men som det ennå ikke er gitt betalingsanordninger for. Som type 2 rapporteres andre tilleggsopplysninger enn pengevirksomhet av inntekter og utgifter. Disse representerer ikke inntektsrester i form av krav på innbetaling eller utgiftsrester i form av forpliktelse til utbetaling (Monsen, 2015a, s. 78-79).

3.6.8 FKAM vs. IKAM og SKAM

Gjennom FKAM får man informasjon som kan brukes for demokratisk forvaltning av skatteinntektene i offentlig forvaltning. Dette utføres ved bruk av anordningsprinsippet ved å periodisere inntektene og utgiftene med henblikk på pengevirksomheten. Dette kan oppfylles gjennom fire kontrolloppgaver (Monsen, 2015a, s. 79):

1. Sammenligning av budsjettall hentet fra budsjettet og regnskapstall hentet fra den kameralistiske kontoen (*budsjettkontroll*).
2. Sammenligning av innbetalingsanordninger/utbetalingsanordninger, bokført i AO-kolonnene på den kameralistiske kontoen og innbetalinger/utbetalinger, bokført i V-kolonnene på denne kontoen (*innbetalings- og utbetalingskontroll*).
3. Rapportering av innbetalingene og utbetalingene, bokført i V-kolonnene på den kameralistiske kontoen (*kassekontroll*).
4. Differansen mellom anordnede inntekter og utgifter i form av innbetalingsanordninger og utbetalingsanordninger, bokført i AO-kolonnene på den kameralistiske kontoen (*rapportering av et pengeresultat*).

IKAM gir nøyaktig den samme informasjonen om pengevirksomheten av inntektene og utgiftene som i FKAM (gjennom avdeling 1 og 2). På denne måten kan IKAM brukes på samme måte som FKAM til å oppfylle de fire kontrolloppgavene. Videre er det mer fordelaktig å bruke IKAM, da det i avdeling 3 rapporteres (Monsen, 2015a, s. 79-80):

-
1. Periodens kasseendring samt kassebeholdningen ved begynnelsen og slutten av perioden.
 2. Periodens nettoinntekt (i form av netto anordnet inntekt).

IKAM kan som nevnt suppleres med SKAM, og på denne måten rapporteres enda flere opplysninger (Monsen, 2015a, s. 80):

- Type 1 Representerer inntekter og utgifter som er påløpt, men ikke anordnet for innbetaling og utbetaling. M.a.o. inntekts- og utgiftsrester i form av krav på innbetalinger og forpliktelse til utbetalinger.
- Type 2 Representerer andre opplysninger som ikke representerer inntekts- og utgiftsrester i form av krav på innbetalinger og forpliktelse til utbetalinger.

Ved å ta utgangspunkt i IKAM og SKAM kan det utarbeides to regnskapsrapporter. «Oversikt over inntekter og utgifter» sammenligner anordnede inntekter og utgifter med budsjetterte inntekter og utgifter i samme periode. Her kommer også nettoinntekten og endringen i kassebeholdningen frem. «Oversikt over pengestatus» gir en oversikt over kassebeholdning, fordringer og kortsiktig gjeld ved begynnelsen og slutten av perioden. Pengebeholdningen, i form av kassebeholdning og fordringer fratrukket kortsiktig gjeld, rapporteres også ved begynnelsen og slutten av perioden. Det rapporteres også tilleggsopplysninger i form av type 1 og 2 i denne pengestatusoversikten (Monsen, 2015a, s. 80).

På bakgrunn av dette presenteres IKAM og SKAM som en alternativ regnskapsmodell fremfor FKAM videre i utredningen, i tillegg til fondsregnskap som ble presentert tidligere i kapittelet.

4 Regnskapsregler for ideelle organisasjoner

I dette kapittelet vil regnskapsregler for ideelle organisasjoner presenteres. I dag regnskapsfører ideelle organisasjoner i samsvar med regnskapsloven og i henhold til regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Standarden presiserer at unntak fra regnskapsloven er tillatt.

Vi vil se om dagens regnskapsrapportering er utformet forståelig for regnskapsbrukerne og om bokføringene er i samsvar med formålet for ideelle organisasjoner. Først defineres ideelle organisasjoner. Videre i kapittelet kommenteres regnskaps- og balanseoppstillingen, hvordan noen inntekts- og utgiftsposter bokføres og deretter kontantstrømoppstillingen. Regnskapsreglene blir drøftet ut ifra referanserammen som ble presentert i forrige kapittel.

4.1 Ideelle organisasjoner

Ideelle organisasjoner er organisasjoner som ikke har eiere som krever økonomiske resultater. De etableres for å løse en samfunnsmessig oppgave og/eller skape mest mulig nytteverdi for en målgruppe (Den Norske Revisorforening, 2007, s. 11). Dermed kan ideelle organisasjoner beskrives som organisasjoner som ikke har som formål å drive økonomisk virksomhet som fører til god økonomisk avkastning, men som gjennomfører aktiviteter som realiserer deres ideelle formål (NRS(F) 2008, s. 5). Slike organisasjoner har spesielt tre typer kontrollformål (Solbakken og Monsen, 2008, s. 11):

1. Mottatte midler skal forvaltes i samsvar med organisasjonens formål. For å oppnå dette er det nødvendig å føre kontroll med kassebevegelsene og dette omtales som *pengekontroll*.
2. Kontroll med formuesforvaltning og ledelsen betegnes som *betalingskontroll*.
3. Kontrollere faktisk bruk av midler opp mot budsjettert bruk går under *budsjettkontroll*.

Ideelle organisasjoner kan deles inn i ulike kategorier, fra stiftelser til enkeltpersonforetak. Alle er likevel regnskapspliktige etter regnskapsloven. Kreftforeningen som skal studeres i kapittel 5 faller inn under kategorien *andre foreninger*, ettersom de «har hatt eiendeler med verdi over

20 millioner kroner eller et gjennomsnittlig antall ansatte høyere enn 20 årsverk», jf. regnskapslovens § 1-2 ledd 9.

4.2 God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner

En ny regnskapslov ble innført i 1998 og med denne loven ble det innført regnskapsplikt for ideelle organisasjoner på lik linje med andre typer organisasjoner (Den Norske Revisorforening, 2007, s. 13). Etter loven skal alle regnskapspliktige utarbeide årsregnskap og årsberetning i samsvar med bestemmelsene i loven, jf. § 3-1. Formålet med årsregnskapet er at det «skal gi et rettviseende bilde av den regnskapspliktiges og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat», jf. § 3-2a.

I årene etter innføringen av regnskapsloven viste det seg at bokføring etter loven førte til at ideelle organisasjoner ikke fikk frem ønsket regnskapsinformasjon. Det var behov for tilpasninger for å gi regnskapsbrukerne bedre og mer forståelig informasjon (Den Norske Revisorforening, 2007, s. 13). Dette førte til at regnskapsloven ble revidert i 2005, og det ble gitt unntak for ideelle organisasjoner i deler av regnskapslovens § 4-1 tredje ledd angående bokføringsprinsipper. Videre ble det i 2006 utviklet en foreløpig standard for ideelle organisasjoner, NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner, sist endret i 2008 (KPMG, 2015). Denne standarden er utviklet for organisasjoner som er regnskapspliktige, men som ikke har økonomisk vinning som mål slik som profittmaksimerende bedrifter har og tillater andre oppstillingsplaner for ideelle organisasjoner (KPMG, 2015). «Formålet med å avlegge et regnskap er å oppfylle brukernes informasjonsbehov og gi størst mulig nytteverdi for brukerne» (NRS(F) 2008 s. 5). Standarden skal gi bedre informasjon til de som skal ta avgjørelser og kontrollere hvordan ledelsen forvalter midler i forhold til organisasjonens formål (Solbakken og Monsen, 2008, s. 10).

Ideelle organisasjoner skiller seg fra profittmaksimerende organisasjoner ved blant annet sammensetningen av regnskapsbrukere. Foreninger har for eksempel ikke eiere eller investorer slik at denne gruppen ikke er relevante brukere. Ideelle organisasjoner har i stedet ofte bidragsyttere, både offentlige og private, og bidragsmottakere som sentrale brukere. På grunn av dette er det svært viktig å føre kontroll med at mottatte midler blir forvaltet i samsvar med

organisasjonens formål for å opprettholde tillit fra omverdenen og sørge for finansielle bidrag (NRS(F) 2008, s. 5).

Et moment som kan diskuteres med dagens regnskapsstandard er at den fremdeles er foreløpig. Det ble indikert at standarden skulle fastsettes som endelig fra 2010 fordi man da ville ha fått nok praktisk erfaring med den foreløpige standarden (Braaten, 2009). Men i dag, seks år senere, er regnskapsstandarden enda ikke fastsatt som endelig. En grunn til dette kan tenkes å være at standarden ikke oppfyller de formålene den var tiltenkt og at de som arbeider med regnskapsstandarder ikke er sikre på hvordan man skal gå frem videre. Det er i dag begrenset kunnskap om andre regnskapsføringsmodeller. Regnskapsføring for ideelle organisasjoner som ikke har økonomisk vinning som formål finnes det lite litteratur om. Dette medfører at mange har lite kunnskap om andre modeller enn de som brukes i privat sektor som kan føre til en oppfatning av at det kun finnes ett periodiseringsprinsipp for inntekter og utgifter.

Regnskapsstandarder legger vekt på at god regnskapsskikk for ideelle organisasjoner skal tilpasses regnskapsbrukernes spesielle informasjonsbehov (NRS(F) 2008, s. 5). Vi vil finne ut om dette stemmer, eller om regnskapsreglene fører til rapportering av andre opplysninger siden standarden tar utgangspunkt i regnskapsloven som er utformet for regnskapspliktige med økonomisk formål.

4.3 Prinsippanvendelse

Regnskapslovens § 4-1 tredje ledd gir ideelle organisasjoner anledning til å fravike noen av de grunnleggende bokføringsprinsippene. Disse er opptjeningsprinsippet, transaksjonsprinsippet, og sammenstillingsprinsippet. Paragrafen åpner for unntak i de tilfeller dette kan anses som god regnskapsskikk. Standarden beskriver hvordan disse prinsippene skal tolkes og hvilke konsekvenser dette får for bokføring av inntekter og utgifter (NRS(F), 2008, s. 12).

Når vi nå skal se på regnskapsbegreper i regnskapsstandarder velger vi å bruke den terminologien som er i reglene selv om den ikke fullstendig samsvarer med inntekts- og utgiftsfigur 3.1. Dette for å gjøre det språklig lettere for leseren ettersom flere sannsynligvis har større kjennskap med denne terminologien.

4.3.1 Oppstillingsplan

Oppstillingsplanene som er gitt i regnskapsloven er obligatoriske å følge og disse omfatter resultatregnskap, balanse og kontantstrømoppstilling (NRS(F), 2008, s. 24). Det er likevel mulig å fravike disse dersom organisasjonen ikke har økonomisk vinning som formål. Dersom det anses som god regnskapsskikk, kan slike organisasjoner velge en alternativ oppstillingsplan, jf. regnskapslovens § 6-3 tredje ledd:

«Regnskapspliktige som nevnt i § 1-2 første ledd nr. 9, 10 eller 11, og som ikke har økonomisk vinning som formål, kan avvike fra oppstillingsplanene i § 6-1, § 6-1 a og § 6-2, dersom dette anses som god regnskapsskikk for slike regnskapspliktige.»

Dersom en organisasjon ønsker å fravike fra regnskapslovens oppstillingsplaner, står den ikke fritt til å velge oppstillingsplan (NRS(F), 2008, s. 24). Regnskapsstandarden anbefaler for eksempel ideelle organisasjoner å fravike fra regnskapslovens artsinndelte resultatregnskap og heller benytte *aktivitetsregnskap*. Det er presisert at dette ikke er et krav, og at om organisasjonen velger å fortsette med artsinndelt resultatregnskap, er det likevel mulig å bruke regnskapsstandardens løsninger på andre områder (NRS(F), 2008, s. 20).

Et arts- og funksjonsinndelt resultatregnskap har som formål å dekke informasjonsbehovet til investoren. Oppstillingsplanen er altså utarbeidet for virksomheter som har inntjeningskrav. Regnskapsstandarden anbefaler å fravike denne oppstillingsplanen fordi inndelingen ikke gir informasjon om hvordan midlene blir brukt til det ideelle formålet. Aktivitetsregnskapet i regnskapsstandardens er utarbeidet for å oppfylle brukernes informasjonsbehov. Ved å vise hvilke aktiviteter den ideelle organisasjonen har og hvordan disse aktivitetene er finansiert gir det et bedre grunnlag for å vurdere om organisasjonen evner å oppfylle sitt ideelle formål (NRS(F), 2008, s. 24).

Balanseoppstillingen i regnskapsloven legges også til grunn for ideelle organisasjoner, med unntak av noen få justeringer som er nevnt i regnskapsstandardens. En av justeringene er blant annet at det anbefales å bruke begrepet formålskapital i stedet for egenkapital (NRS(F), 2008, s. 27). Regnskapsloven skiller mellom innskutt og opptjent egenkapital noe som ikke er like relevant for ideelle organisasjoner da de ikke har økonomisk inntjening som formål (NRS(F), 2008, s. 55). Utover noen få justeringer er balanseoppstillingen i regnskapsstandardens lik som

oppstillingen i regnskapsloven. Kontantstrømoppstilling vil bli kommentert ytterligere i et delkapittel senere.

I utgangspunktet virker aktivitetsregnskap som et bra alternativ for ideelle organisasjoner for å se hvordan midler blir forvaltet og gi mer relevant informasjon til brukerne. Man kan likevel ikke være sikker på om det er en fullverdig løsning. Det avhenger av om opplysningene som blir rapportert i regnskapet er i samsvar med regnskapsstandardens formål. Dette studeres i det følgende.

4.3.2 Anskaffede midler

Anskaffede midler representerer inntekter i regnskapsperioden. Etter regnskapsloven innebærer opptjeningsprinsippet at en inntekt resultatføres når den er opptjent. Dette vil normalt skje når en salgstransaksjon finner sted. I ideelle organisasjoner er det sjelden noen salgstransaksjon og derfor er det utledet tre betingelser som i stedet må være oppfylt for at en inntektsføring skjer (NRS(F), 2008, s. 15):

- Organisasjonen må ha juridisk rett til inntekten.
- Det må være rimelig sikkert at inntekten vil bli mottatt.
- Inntekten må kunne måles med tilstrekkelig pålitelighet.

Tidspunkt for når opptjent inntekt innbetales har ikke betydning i noen av betingelsene. Dette kan tyde på at reglene for inntektsføring har bakgrunn i et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp. Begrepsbruken i disse betingelsene er også noe utfordrende å forstå. Hva som menes med *juridisk rett* kan være uklart. Videre defineres *rimelig sikkerhet* ved hjelp av sannsynlighetsnivåer, som dermed kan være vanskelig å forholde seg til og oppfattes ulikt i organisasjoner. *Pålitelighet* kan også være uklart og tolkes forskjellig.

Et sentralt skille går mellom inntekter der ideelle organisasjoner er forpliktet til en ekstern motytelse og inntekter der det ikke er en slik forpliktelse til motytelse. Dette skillet avgjør om inntektene bokføres etter regnskapslovens regler eller betingelsene i regnskapsstandarden (Solbakken og Monsen, 2008, s. 4). Dette er enklere å forstå ved å se på konkrete eksempler og vi vil derfor se på dette ved å studere ulike inntektstyper som er definert i regnskapsstandarden.

Fem typer inntekter

Medlemsinntekter i form av kontingenter er en stor inntektspost i ideelle organisasjoner. Slike inntekter inntektsføres i forhold til om det er knyttet en direkte motytelse til inntekten eller ikke. De inntektene der det ikke er noen direkte motytelse inntektsføres på mottakstidspunktet, altså brukes pengeperiodiseringsprinsippet. Den andre typen medlemsinntekter, der det er knyttet en motytelse til inntektene, vil inntektsføres i perioden innbetalingen skjer, altså brukes lønnsomhetsperiodiseringsprinsippet (NRS(F), 2008, s. 33). Dette viser at standarden benytter to ulike bokføringsprinsipp ved inntektsføring av medlemsinntekter. I forhold til referanserammen i kapittel 3 vil motytelse sjelden være aktuelt for ikke-gevinstorienterte organisasjoner siden de i hovedsak inntektsfører enveis pengetransaksjoner.

Tilskudd defineres i regnskapsstandarden som «en overføring av et økonomisk gode mot oppfyllelse av visse betingelser. Overføringer uten betingelser er gaver og faller utenfor tilskuddsbegrepet» (NRS(F), 2008, s. 33). Hvordan tilskudd periodiseres vil avhenge av om de oppfyller kriteriene for inntektsføring og om det defineres som et driftstilskudd eller investeringstilskudd. Driftstilskudd skal inntektsføres i perioden det er ment for, uavhengig av om det er brukt eller ikke. Slike tilskudd vil kreve en motytelse slik at det er et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp som brukes. Investeringstilskudd skal på sin side inntektsføres når kriteriene for inntektsføring er oppfylt, altså også etter lønnsomhetsperiodiseringsprinsippet. Det følger likevel også et pengeperiodiseringsprinsipp, siden tilskuddet helst skal inntektsføres i sin helhet og ikke fordeles over investeringens levetid (Solbakken og Monsen, 2008, s. 5).

Innsamlede midler og gaver er også en stor inntektspost for ideelle organisasjoner. I følge regnskapsstandarden skal innsamlede midler inntektsføres når de tre kriteriene er oppfylt, det vil si at de bokføres ut ifra et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp. Gaver er ensidige handlinger og oppfyller dermed ikke de tre kriteriene fullstendig. De skal likevel inntektsføres etter kriteriene og bokføres derfor også etter et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp (Solbakken og Monsen, 2008, s. 5).

Opptjente inntekter fra operasjonelle aktiviteter kan være inntekter fra salg av varer og tjenester, som for eksempel inntekter fra sponsoravtaler og billettinntekter. Regnskapsstandarden skiller mellom to typer aktiviteter, som avgjør hvordan de skal inntektsføres (NRS(F), 2008, s. 39):

-
- Aktiviteter som oppfyller organisasjonens formål.
 - Aktiviteter som skaper inntekter.

Regnskapsstandarden er ikke alltid like presis i begrepsbruken og det kan være vanskelig å konkludere med hvilket periodiseringsprinsipp som er brukt. Til tross for dette, vil trolig aktiviteter som oppfyller et bestemt formål bokføres ut ifra et pengeperiodiseringsprinsipp, mens de aktivitetene som skaper inntekter vil bokføres ut ifra et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp.

Finans- og investeringsinntekter bør ifølge regnskapsstandarden inntektsføres «i det året midlene vedtas utdelt, forutsatt at de tre kriteriene for inntektsføring er oppfylt» (NRSF(F), 2008, s. 41). Dette impliserer at de bokføres ut ifra et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp.

Rapportering av anskaffede midler tilfredsstillende tilsynelatende ikke de kravene oppstillingsplanen i regnskapsstandarden har. Det brukes både pengeperiodiseringsprinsipp og lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp ved inntektsføring av ulike poster, og dette medfører at man ikke entydig får frem hvordan midlene anskaffes og det blir ingen konsistent rapportering av inntekter. Ettersom ideelle organisasjoner i hovedsak mottar sine inntekter gjennom enveis pengetransaksjoner, vil ikke motytelse-begrepet være relevant ved bokføring. Uklar begrepsbruk og uklare regler kan føre til at det er vanskelig å sammenligne inntektspostene og derfor kan det være utfordrende for organisasjoner å se om midlene forvaltes slik de er tiltenkt.

4.3.3 Forbrukte midler

På utgiftssiden har man forskjellige begreper: *kostnad* (forbrukte midler), *utgift* (forpliktelse til utbetaling) og *utbetaling* (utbetalt utgift). I praksis blir disse begrepene ofte brukt om hverandre og kan derfor føre til forvirring og feilbruk. Når vi nå skal se på forbrukte midler i regnskapsstandarden vil det således være snakk om *kostnader*, og ikke *utgifter*. Dette er fordi regnskapsstandarden bruker kostnadsbegrepet i stedet for utgiftsbegrepet, siden det i aktivitetsregnskapet bokføres *forbrukte midler*. Dette kommer av at regnskapsstandarden er utarbeidet fra regnskapsloven, og det er derfor naturlig at de bruker kostnad- og ikke utgiftsbegrepet. Denne begrepsbruken i regnskapsstandarden kan imidlertid føre til at ideelle organisasjoner ikke rapporterer opplysninger som er knyttet til formålet deres ettersom

bokføring av kostnader impliserer at det brukes lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp. Et slikt periodiseringsbegrep er som tidligere nevnt knyttet til organisasjoner med økonomisk vinning som formål, og derfor ikke optimalt for ideelle organisasjoner.

I regnskapsloven gjelder sammenstillingsprinsippet som sier at utgifter skal kostnadsføres i samme periode som tilhørende inntekt. I organisasjoner med økonomisk vinning som formål skal regnskapet måle resultatet i regnskapsperioden. Dette gjøres ved å sammenstille opptjente inntekter og kostnader i perioden. Betalingstidspunkt har ingen betydning (Solbakken og Monsen, 2008, s. 5). Regnskapsstandarden presiserer at også dette gjelder for ideelle organisasjoner. Dermed legges et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp til grunn.

To typer kostnader

I regnskapsstandarden periodiseres kostnader i forhold til aktivitetene som er utført og man deler kostnadene inn i to typer (NRS(F), 2008, s. 42):

- I tilfeller der en organisasjon er forpliktet til en motytelse for en inntekt, skal sammenstillingsprinsippet anvendes på samme måte som for organisasjoner med økonomisk vinning som formål (*lønnsomhetsperiodisering*).
- Kostnader som ikke er knyttet til en inntekt som krever motytelse, men som er knyttet til formålsoppnåelse må sammenstilles med et annet utgangspunkt. Her periodiseres kostnader i samsvar med når aktiviteter gjennomføres (*pengeperiodisering*).

Regnskapsstandarden antyder i utgangspunktet at kostnader skal periodiseres etter sammenstillingsprinsippet, slik som også organisasjoner med økonomisk vinning som formål skal. Likevel deles kostnader opp i to ulike typer som igjen har to ulike periodiseringsmetoder. Dette fører til at betydningen av kostnadsprinsippet kan være uklart. Det er ingen konsekvent bruk av periodiseringsprinsippene, som kan gjøre det vanskelig å forstå både for de som skal bokføre kostnader og brukerne av regnskapet. Unntakene fra regnskapsloven som gjelder i regnskapsstandarden fører til et blandingsregnskap, og kan gjøre det vanskelig å sammenligne inntekter og kostnader på grunn av ulike periodiseringsprinsipp.

4.3.4 Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstilling er både ideelle organisasjoner og organisasjoner med økonomisk vinning som formål pliktige til å utarbeide, jf. regnskapslovens § 3-2. Innholdet i kontantstrømoppstillingen skal gi «en oversikt over innbetalinger og utbetalinger og forklare likviditetsendringer» (NRS(F), 2008, s. 28).

I regnskapsstandarden argumenteres det for at en kontantstrømoppstilling vil gi lite tilleggsinformasjon for ideelle organisasjoner. Grunnen er at ideelle organisasjoner ikke har som formål å generere kontantstrømmer for eierne, men å finansiere sine ideelle formål. Ved utarbeidelse av et aktivitetsregnskap vil regnskapsresultater og kontantstrømmer i stor grad være sammenfallende slik at informasjon om kontantstrømmene allerede er tilgjengelige i aktivitetsregnskapet. Regnskapsstandarden argumenterer derfor for at det er tilstrekkelig for ideelle organisasjoner å utarbeide en forenklet kontantstrømoppstilling (NRS(F), 2008, s. 28).

Det regnskapsstandarden sier er at inntekter og kostnader i aktivitetsregnskapet er sammenfallende med innbetalinger og utbetalinger i kontantstrømoppstillingen. Dersom det skal forstås slik, skal aktivitetsregnskapet fremstille et finansielt resultat. I virkeligheten vil derimot aktivitetsregnskapet være et modifisert lønnsomhetsregnskap siden lønnsomhetsperiodisering med noen unntak tas i bruk. Dermed stemmer ikke standardens påstand om sammenfall mellom aktivitetsregnskap og kontantstrømoppstilling, jf. begrepsforklaring av figur 3.1 i kapittel 3.

Oppsummert er det positivt at det er utarbeidet en egen regnskapsstandard for ideelle organisasjoner, men slik standarden er i dag kan den være vanskelig å forstå og gjør det vanskelig å få til konsistent rapportering. Mange av problemene som er knyttet til standarden kommer av at man får et blandingsregnskap siden både lønnsomhetsperiodisering og pengeperiodisering tas i bruk. Dette gjør det vanskelig å bruke regnskapet som et ledd i pengekontroll, betalingskontroll og budsjettkontroll som er viktig for ideelle organisasjoner. Siden bokføring av inntekter og utgifter i mange tilfeller er lønnsomhetsbasert, vil aktivitetsresultatet ligge nærmere et lønnsomhetsresultat og ikke et finansielt resultat som standarden uttrykker. Dette fører videre til at rapporteringen ideelle organisasjoner utarbeider

er tilnærmet lik rapportering organisasjoner med økonomisk vinning som formål utarbeider, som er misvisende siden de har ulike formål. Disse utfordringene rundt bokføring og forståelse av standarden kan unngås dersom man tar i bruk alternative regnskapsføringsmetoder.

5 Kreftforeningens årsrapport

I forrige kapittel så vi på regnskapsstandarden og hvordan periodisering av inntekter og utgifter utføres. I dette kapitlet vil vi se på Kreftforeningens årsrapport for 2014. Vi vil begynne med en generell introduksjon av Kreftforeningen. Deretter ser vi på årsrapporten i lys av regnskapsreglene for ideelle organisasjoner som ble diskutert i forrige kapittel, for å se om disse er forståelige og bidrar til god regnskapsrapportering og nyttig informasjon til Kreftforeningens regnskapsbrukere.

5.1 Generell omtale

I 1988 ble Kreftforeningen stiftet som en sammenslåing av Norsk Forening til Kreftens Bekjempelse og Landsforeningen mot Kreft (Kirkevold, 2014). Kreftforeningen er en landsdekkende, frivillig organisasjon som arbeider for kreftens sak. De finansierer en betydelig del av kreftforskningen i Norge, og er den største ikke-offentlige finansieringskilden til kreftforskning (Kirkevold, 2014). Organisasjonen har tre hovedmål:

- 1) Færre skal få kreft.
- 2) Flere skal overleve kreft.
- 3) Sørge for best mulig livskvalitet for kreftrammede og pårørende.

De viktigste arbeidsoppgavene til Kreftforeningen er å bistå kreftrammede og pårørende, ta initiativ til forbedringer i kreftomsorgen, støtte kreftforskning og sette helsepolitiske problemstillinger på dagsordenen (Kreftforeningen, 2015, s. 5).

Kreftforeningen er organisert i fire avdelinger. Disse er (1) kommunikasjon og inntekt, (2) strategi, forskning og utvikling, (3) administrasjon og økonomi og (4) landsdekkende virksomhet. Hovedkontoret er lokalisert i Oslo, i tillegg har de åtte andre kontorer i landet. Arbeidet Kreftforeningen utfører er i hovedsak finansiert gjennom innsamlede midler, testamentariske gaver og tippemidler. Ved utgangen av 2014 var det 113 000 medlemmer i Kreftforeningen. Antall ansatte i organisasjonen var 180 personer, i tillegg til 20 000 frivillige (Kirkevold, 2014; Kreftforeningen, 2015, s. 5).

5.2 Årsrapporten til Kreftforeningen

Vi har valgt å se på årsrapporten for regnskapsåret 2014 ettersom dette er den nyeste årsrapporten per dags dato. Offisielle data fra rapporten er eneste informasjonskilde siden vi studerer rapporten fra et eksternt perspektiv. Regnskapet til Kreftforeningen er satt opp i samsvar med regnskapsloven av 1998 og i henhold til regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner (Kreftforeningen, 2015, s. 10). Vi ønsker å se på om bruk av denne standarden bidrar til god regnskapsrapportering i Kreftforeningen eller om standarden gjør informasjonen mer uklar for brukerne. Først vil vi kommentere aktivitetsregnskapet, deretter se på balanseoppstillingen og til slutt kontantstrømoppstillingen.

5.2.1 Aktivitetsregnskap

I forrige kapittel så vi at regnskapsloven tillater alternativ oppstillingsplan for ideelle organisasjoner siden disse har et annet informasjonsbehov enn organisasjoner med økonomisk vinning som formål. Disse oppstillingsplanene er beskrevet i NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Aktivitetsregnskapet viser en oversikt over anskaffede og forbrukte midler i organisasjoner i motsetning til resultatregnskapet der salgsaktiviteter vises. Endringen av rapportering i regnskapet førte dermed til at navnet ble endret fra resultatregnskap til aktivitetsregnskap i regnskapsstandarden. Referanserammen som i dag brukes for ideelle organisasjoner er tilnærmet lik den som brukes for profittmaksimerende bedrifter, den er lønnsomhetsbasert med unntak av noen få endringer. Dette betyr at selv om ideelle organisasjoner bruker en alternativ oppstillingsplan, er de fremdeles under et lønnsomhetsbasert rammeverk.

Både pengeperiodiseringsprinsipp og lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp tas i bruk når inntekter og utgifter periodiseres i aktivitetsregnskapet. Dette fører til at det ikke blir et rent penge- eller lønnsomhetsregnskap, men i stedet et modifisert lønnsomhetsregnskap. Regnskapsstandarden ønsker at bokføringen i aktivitetsregnskapet skal ta utgangspunkt i pengevirkningen, altså øverste del av figur 3.1. Grunnen til dette er som tidligere nevnt at denne typen inntekts- og utgiftsvirkning er bedre tilpasset informasjonsbehovet til ideelle organisasjoner. Selv om det er ønskelig å vise pengevirkningen i ideelle organisasjoner, er dagens unntaksregler i stor grad preget av et lønnsomhetsperspektiv. Det hjelper lite at man

Ved første øyekast er det ikke enkelt å se forskjell på bokføringen av 2 000 på de tre kontoene og det ser tilsynelatende ut som om de representerer det samme. Dersom man knytter bokføringene opp til begrepene vi diskuterte i figur 3.1 i kapittel 3 vil man derimot se at de representerer ulike virkninger. De 2 000 som er bokført på LRR representerer en *umiddelbar lønnsomhetsinntekt*, de 2 000 på fordring representerer en *påløpt inntekt* og de 2 000 på kassebeholdning representerer en *umiddelbar kontantinntekt*. Ved å bruke begrepene fra figur 3.1 er det enklere å se hva bokføringen består av og hva føringene representerer. Beløpet som er bokført i aktivitetsregnskapet til Kreftforeningen tilsvarer beløpet som er oppført på LRR, og viser dermed lønnsomhetsvirkningen av den påløpte inntekten og ikke pengevirkningen som man skulle tro. I tabell 5.2 er det tydeligere at bokføringene har tre forskjellige virkninger ettersom tallene er ulike. Her ser man påløpt inntekt på 2 000 som er ført på kontoen Fordring. 1 400 av disse har umiddelbar lønnsomhetsinntekt og er bokført på LRR. Dette representerer den delen av medlemsinntektene som har lønnsomhetsvirkning i perioden. Dette er forskjellig fra faktisk innbetalte medlemsinntekter på 1 500 som er en umiddelbar kontantinntekt og er ført på kontoen Kassebeholdning.

Kassebeholdning		LRR	
2)	1 500		1 400
Fordring		Senere driftslønnsomhetsinntekt	
1)	2 000	2)	1 500
			600

Tabell 5.2: Medlemsinntekter

Det samme gjelder på utgiftssiden som vist i eksemplene på neste side. Vi tar utgangspunkt i posten *medlemmer* i aktivitetsregnskapet og forenkler den til 3 000. I tabell 5.3 er det heller ikke enkelt å se forskjell på de ulike bokføringene og hva de egentlig representerer. I dette tilfellet utgir 3 000 seg for å representere både *umiddelbar kostnadsutgift* (bokføring på LRR) og *påløpt utgift* (bokføring på kortsiktig gjeld), samt *umiddelbar kontantutgift* (bokføring på kassebeholdning).

Kassebeholdning		LRR	
	2)	3 000	
Kortsiktig gjeld			
2)	3 000	1)	3 000

Tabell 5.3: Kostnader knyttet til medlemmer

I tabell 5.4 er det i likhet med inntektsfigurene enklere å se at det er ulike bokføringer og at de representerer ulike virkninger ettersom det vises med ulike tall.

Kassebeholdning		LRR	
	2)	2 500	
Kortsiktig gjeld		Senere driftskostnadsutgift	
2)	2 500	1)	700

Tabell 5.4: Kostnader knyttet til medlemmer

Et påløpt beløp kan ha lønnsomhetsvirkning og pengevirkning. I regnskap som er ført i samsvar med regnskapsloven fremstilles lønnsomhetsvirkningen av denne påløpte inntekten eller utgiften. Regnskapsstandarden ble laget for å la ideelle organisasjoner føre et regnskap med sterkere pengefokus da dette gir mer relevant informasjon for slike organisasjoner. Derimot har regnskapsstandarden som nevnt tidligere tatt utgangspunkt i regnskapsloven med noen unntak. Derfor er også de fleste beløp som blir ført i aktivitetsregnskapet lønnsomhetsbasert. Ideelle organisasjoner står som tidligere nevnt ovenfor enveis pengetransaksjoner, og det er derfor mest interessant å se på pengevirkningen av inntekter og utgifter for å kontrollere pengevirkningen. Postene som fremstilles bør i stedet være hentet fra øverste del av figur 3.1. Dette i motsetning til dagens praksis som viser lønnsomhetsvirkningen av pengene hvor postene er hentet fra nederste del av figur 3.1. Dersom det er snakk om en inntekt i aktivitetsregnskapet burde denne

være en umiddelbar kontantinntekt slik at det er de faktiske pengene som vises i regnskapet, og ikke umiddelbar lønnsomhetsinntekt slik det er i dag.

I notene finner man også momenter som indikerer at regnskapsoppstillingene i stor grad viser lønnsomhetsvirkning og ikke pengevirkning. Postene avskrivninger og finansielle omløpsmidler er begge eksempler på lønnsomhetstransaksjoner, og indikerer dermed at aktivitetsregnskapet består av flere lønnsomhetstransaksjoner.

Vi har tidligere sett på hvordan begrepsbruk i mange tilfeller brukes misvisende. Dette ser man tilfeller av også i Kreftforeningens rapport. Et eksempel er *finanskostnader* som nevnes i note 5 Spesifikasjon av kostnader etter art. Et annet eksempel er *forskuddsbetalte kostnader* som nevnes i note 13 Fordringer. Her brukes begrepet kostnader fremfor utgifter. En kostnad beskriver forbruk i motsetning til utgift som representerer en forpliktelse til utbetaling. Følgelig betaler man utgifter og ikke kostnader, og begrepsbruken er dermed uklar. Noen av samlepostene kan også være uklare, som for eksempel *sum andre inntekter*. Det er ikke alltid enkelt å se hva som rapporteres under en slik samlepost og dermed kan det være utfordrende å få spesifikke opplysninger fra disse postene. Notene er vist i vedlegg 1.

Vi mener Kreftforeningens aktivitetsregnskap ikke oppfyller formålet fullstendig om å vise en oversikt over de forvaltede midlene. Vi har pekt på en del momenter som viser at de rapporterer lønnsomhetsvirkning og ikke pengevirkning. Det er enveis pengetransaksjoner som er mest sentralt for Kreftforeningen og ikke markedsmessige bytetransaksjoner. Derfor vil det være lite informativt for dem å se på lønnsomhetsvirkningen av inntekter og utgifter.

5.2.2 Balanse

Kreftforeningens balanseoppstilling består av eiendeler, formålskapital og gjeld, og følger regnskapsstandardens oppstilling. Balansen er vist i vedlegg 1. Til forskjell fra regnskapsloven er egenkapital kalt formålskapital og delt opp i:

- grunnfond
- formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner
- formålskapital med selvpålagte restriksjoner

- annen formålskapital

Denne oppdelingen er bedre med tanke på kontrollfunksjonen for å vurdere organisasjonens evne til å møte fremtiden. Vi har nevnt at aktivitetsregnskapet er uklart ved at det er ført både etter et lønnsomhets- og et pengeperspektiv. På grunn av dette vil også balansen inneholde rapporteringer med lønnsomhetsperspektiv, men også fordi ideelle organisasjoner følger nesten identisk oppstilling som den som er gitt i regnskapsloven.

Hvor lønnsomhetsbasert et regnskap er kan undersøkes ved å se om det er en sammenheng mellom balanseregnskapet og lønnsomhetsresultatregnskapet. Dersom resultatregnskapet kan forklare endringen i egenkapitalen, er regnskapet rapportert etter et lønnsomhetsperspektiv. (Monsen, 2007, s. 11). Vi undersøker om dette er tilfelle med Kreftforeningens aktivitetsregnskap og balanse, tallene er hentet fra vedlegg 1:

Inngående egenkapital	608 088 579
+ Årsresultat	3 637 355
= Utgående egenkapital	611 725 934

Her ser vi at årsresultatet (aktivitetsresultatet) kan forklare endringen i egenkapitalen og er dermed i samsvar med et lønnsomhetsregnskap. Det betyr at resultatet er et rendyrket lønnsomhetsresultat. Regnskapet er derimot ikke rendyrket ettersom det også inneholder pengetransaksjoner uten lønnsomhetsvirkning, men disse avvikene vil gå i null slik at resultatet til slutt blir et rent lønnsomhetsresultat.

5.2.3 Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen kommer som et tillegg til aktivitetsregnskapet og balanseregnskapet. Det kan stilles spørsmål ved hvorfor ideelle organisasjoner i det hele tatt må utarbeide en kontantstrømoppstilling. Regnskapsstandarden hevder at mye av informasjonen finnes i aktivitetsregnskapet. Siden den likevel krever en forenklet kontantstrømoppstilling er det tydelig at aktivitetsregnskapet ikke har et fullstendig pengeperspektiv.

Kreftforeningen velger å føre en fullstendig kontantstrømoppstilling etter indirekte metode. Dette er vist i vedlegg 2. Denne metoden tar utgangspunkt i lønnsomhetsresultatet og gjør to typer korrigeringer. Først korrigeres det for beløp som har lønnsomhetsvirkning og som er rapportert i lønnsomhetsresultatregnskapet, men som ikke har hatt pengevirkning i perioden. Deretter korrigeres det for beløp som har pengevirkning i perioden og som relaterer seg til driften, der lønnsomhetsvirkningen kommer senere (Monsen, 2015c, s. 11). Dette er enda et moment som taler for at regnskapsoppstillingen er lønnsomhetsbasert da det ved indirekte metode tas utgangspunkt i lønnsomhetsresultatet fra lønnsomhetsresultatregnskapet (Monsen, 2015c, s. 7).

Flere av postene i kontantstrømoppstillingen er poster som ikke har noe med innbetalinger og utbetalinger å gjøre. Et eksempel er avskrivninger og nedskrivninger. Det er ikke hensiktsmessig å ha med slik informasjon ettersom oppstillingen skal vise en oversikt over likviditetsendringer i regnskapsperioden. Dette viser tydelig at kontantstrømoppstillingen er ført med utgangspunkt i et lønnsomhetsperspektiv.

Ideelle organisasjoner er pålagt å utarbeide en kontantstrømoppstilling jf. regnskapslovens § 3-2. For ideelle organisasjoner burde en kontantstrømoppstilling føres etter et pengeperspektiv. Derfor er direkte metode et bedre alternativ enn indirekte metode. Denne metoden er mer informativ, da den viser en oversikt over innbetalinger og utbetalinger fra driftsaktivitetene (Monsen, 2015c, s. 13). Hvordan den er utformet er vist i vedlegg 4 ved bruk av tall fra gjennomgangseksempelet. Dersom aktivitetsregnskapet hadde vært et rent pengeregnskap ville det imidlertid ikke vært behov for en kontantstrømoppstilling, siden innbetalinger og utbetalinger ville fremkommet i selve regnskapet.

5.2.4 Budsjettfunksjon

I ideelle organisasjoner er det sentralt å føre kontroll med faktisk bruk av midler opp mot budsjettet. Derfor kan man stille spørsmål ved hvorfor budsjett verken er nevnt i Kreftforeningens årsrapport eller i regnskapsstandarden. I et finansielt pengeregnskap vil budsjettall være sentralt for å vise den planlagte pengebruken. Ved bruk av et lønnsomhetsregnskap vil imidlertid budsjett spille en mindre rolle ettersom man fokuserer på

utvikling av organisasjonens lønnsomhet (Monsen, 2015a, s. 8). Dette tyder på at Kreftforeningen i stor grad er påvirket av lønnsomhetsregnskapet, selv om standarden påpeker at ideelle organisasjoner trenger en annen type regnskapsinformasjon enn markedskoblede organisasjoner. Det vil derfor være vanskelig å sammenligne budsjett- og regnskapstall i Kreftforeningen ettersom budsjettall tar utgangspunkt i pengevirksomheter, mens Kreftforeningens aktivitetsregnskap i stor grad viser lønnsomhetsvirkninger.

Et argument for hvorfor Kreftforeningen bør offentliggjøre budsjettall er at de i stor grad er avhengig av midler fra private personer og næringslivet og det er derfor viktig å bygge opp tillit til disse. Det er vanskelig for eksterne regnskapsbrukere å vite hvordan Kreftforeningen tenker rundt anskaffede og forbrukte midler når det er manglende opplysninger om budsjettall. Dette fører til at eksterne regnskapsbrukere har lite informasjon rundt hvordan ressurser forvaltes. På den annen side kan det være at offentliggjøring av budsjettall ikke er nyttig for eksterne regnskapsbrukere. Organisasjoner setter opp budsjett før året begynner, og dermed kan det skje mye som gjør at de faktiske tallene blir annerledes enn hva som var tiltenkt i det opprinnelige budsjettet. Slike endringer kan for eksempel være politiske beslutninger som fører til at organisasjonen må gjøre justeringer.

Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett at det er flere momenter som tyder på at Kreftforeningen utarbeider regnskapsoppstillinger som i stor grad viser lønnsomhetsvirkning og ikke pengevirksomhet. Mange av bokføringene i aktivitetsregnskapet er lønnsomhetstransaksjoner. Balansen er tett knyttet opp til aktivitetsregnskapet og vil dermed også ta utgangspunkt i et lønnsomhetsperspektiv. I tillegg er kontantstrømoppstillingen satt opp etter indirekte metode som er en tilegnet metode for lønnsomhetsregnskap. Dermed utarbeider Kreftforeningen omtrent like oppstillinger som organisasjoner som har økonomisk vinning som formål og ikke oppstillinger som er tilpasset ideelle organisasjoner.

6 Analyse og diskusjon

I kapittel 3 introduserte vi relevante begreper og regnskapsteori og i kapittel 4 diskuterte vi regnskapsregler for ideelle organisasjoner. Dagens regnskapsstandard og reglene denne inneholder ble gjennomgått. Vi så at det brukes to periodiseringsprinsipp: lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp og pengeperiodiseringsprinsipp som gjør at regnskapet blir et uklart blandingsregnskap. Videre i kapittel 5 presenterte vi Kreftforeningen og brukte regnskapsreglene til å analysere årsrapporten deres for 2014. Vi så at dagens regnskapsstandard gjør at Kreftforeningens regnskap også blir et blandingsregnskap, et modifisert lønnsomhetsregnskap. I dette kapitlet vil vi illustrere talleksempel av de tre ulike regnskapsmodellene og se om fondsregnskap og IKAM og SKAM kan være bedre regnskapsmodeller for ideelle organisasjoner. Vi vil diskutere fordeler med et pengeregnskap og videre gjøre en sammenligning av dagens regnskapspraksis opp mot de to alternative regnskapsmodellene. Avslutningsvis vil vi se på hva regnskapsbrukerne mener om dagens regnskapspraksis.

6.1 Bearbeidelse av Kreftforeningens årsrapport

Aktivitetsregnskapet og balansen til Kreftforeningen er utarbeidet i samsvar med regnskapsloven og NRS(F) God regnskapskikk for ideelle organisasjoner. Tanken var å bearbeide tallene til Kreftforeningen og utarbeide et rendyrket forretningsregnskap og deretter utarbeide et fondsregnskap og et kameralregnskap. Dette viste seg å være vanskeligere enn først antatt og ville krevd ytterligere opplysninger som ikke er tilgjengelig uten intern informasjon. Ettersom regnskapet inneholder både pengetransaksjoner og lønnsomhetstransaksjoner er det vanskelig å vite hva som rapporteres i de ulike postene. Dersom Kreftforeningen hadde utarbeidet et rent lønnsomhetsregnskap kunne vi ut ifra figur 3.1 enklere forstått hva hver inntekts- eller utgiftspost representerer. En omarbeidelse hadde krevd en rekke antagelser og forenklinger slik at regnskapet ikke ville blitt særlig informativt. Ettersom vi ser på årsrapporten fra et eksternt perspektiv valgte vi ikke å kontakte noen interne i Kreftforeningen for å få tilleggsopplysninger, men i stedet vise de forskjellige regnskapsmodellene gjennom egne talleksempel.

6.2 Talleksempel

Vi har tidligere i utredningen diskutert at dagens regnskapspraksis for ideelle organisasjoner ikke er optimal for å vise pengevirkninger og gi nødvendig informasjon til regnskapsbrukerne. Masterutredningen vår tar i hovedsak utgangspunkt i en teoretisk fremstilling av problemene, men for å gjøre det mer forståelig har vi valgt å lage talleksempler for å illustrere forskjellene som fremkommer i de ulike regnskapsmodellene. I det følgende presenterer vi forretningsregnskap som er tilnærmet lik dagens praksis og deretter to alternative regnskapsmodeller: fondsregnskap og kameralregnskap. En gjennomgang av regnskapsposter fra de tre modellene vil deretter diskuteres. Detaljerte beskrivelser av hver enkelt bokføring i de ulike regnskapsmodellene er presentert i vedlegg 3. Utformingen av talleksempelene er utviklet med utgangspunkt i oppsett Monsen (2015a) bruker i sine rapporter.

6.2.1 Forretningsregnskap

I lønnsomhetsregnskapet brukes kjøpmannens dobbelte bokføring. Transaksjonene blir bokført på to informative måter: balansekontoene representerer betalingssiden og lønnsomhetsresultatregnskapskontoen (LRR) representerer ytelsessiden. Bokføringene er utført med utgangspunkt i tall fra kolonne 5 i tabell 3.1, som tilsvarer nederste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1. Regnskapet viser markedsmessige byttransaksjoner i regnskapsperioden og har dermed et lønnsomhetsfokus. Tallene på de ulike kontoene representerer bokføringsnummer for å gjøre det lettere å se hvilke transaksjoner som hører sammen. Vi forutsetter at driftsutgiften er en vareutgift og derfor brukes begrepet varelager og varekostnad i talleksempel.

Åpningsbalansekonto

Kassebeholdning	3 000	Egenkapital	3 000
	3 000		3 000

Kassebeholdning				LRR			
IB	3 000	2a)	14 300	2a)	14 300	1a)	16 500
1a)	16 500	4)	500	2b)	300	1b)	400
3)	3 000	5a)	4 000	5b)	400		
		UB	3 700	6)	1 900		
	22 500		22 500		16 900		16 900
Fordring				Kortsiktig gjeld			
IB	0					IB	0
1b)	400					2b)	300
1c)	600	UB	1 000	UB	1 200	2c)	900
	1 000		1 000		1 200		1 200
Varelager				Langsiktig gjeld			
IB	0			4)	500	IB	0
2c)	900	UB	900	UB	2 500	3)	3 000
	900		900		3 000		3 000
Anleggsmiddel				Senere driftslønnsomhetsinntekt			
IB	0	5b)	400			IB	0
5a)	4 000	UB	3 600	UB	600	1c)	600
	4 000		4 000		600		600
Resultat				EK			
		IB	0			IB	3 000
UB	1 900	6)	1 900	UB	3 000		
	1 900		1 900		3 000		3 000
Sluttbalanskonto							
Kasse		3 700		Kortsiktig gjeld			1 200
Fordring		1 000		Langsiktig gjeld			2 500
Varelager		900		Senere driftslønnsomhetsinntekt			600
Anleggsmidler		3 600		Egenkapital			3 000
				Resultat			1 900
		9 200					9 200

Tabell 6.1: Lønnsomhetsforretningsregnskap (LFOR). Det uthevede tallet representerer lønnsomhetsresultatet.

6.2.2.1 Regnskapsoppstillinger

Etter at bokføring i forretningsregnskapet er foretatt utarbeides det to regnskapsrapporter: balanseregnskap og lønnsomhetsregnskap. Den første rapporten viser eiendeler, gjeld, senere lønnsomhetsinntekt og egenkapital ved begynnelsen og slutten av regnskapsperioden. Den andre rapporten viser hvordan lønnsomhetsresultatet fremkommer i perioden. Begge disse rapportene er lønnsomhetsbaserte og man får dermed ikke frem pengevirkningene av inntektene og utgiftene. I tillegg utarbeides det en kontantstrømoppstilling. I dag brukes indirekte metode som tar utgangspunkt i lønnsomhetsresultatet og korrigerer for lønnsomhetsvirkninger som ikke har pengevirkning i perioden, og inntekter og utgifter som har senere lønnsomhetsvirkning. Denne er dermed også i stor grad lønnsomhetsbasert og vil ikke være særlig informativ for ideelle organisasjoner. Det bør i stedet utarbeide en kontantstrømoppstilling etter direkte metode, ettersom denne viser periodens inn- og utbetalinger. Disse to typene kontantstrømoppstillinger er vist i vedlegg 4.

Balanseregnskap

	IB	UB
Kassebeholdning	3 000	3 700
Fordring	0	1 000
Varelager	0	900
Anleggsmidler	0	3 600
Sum eiendeler	3 000	9 200
Kortsiktig gjeld	0	1 200
Langsiktig gjeld	0	2 500
Senere innbetaling fra kunder	0	600
Egenkapital	3 000	3 000
Resultat	0	1 900
Sum gjeld og egenkapital	3 000	9 200

Tabell 6.2: Balanseregnskap

Lønnsomhetsresultatregnskap

Driftsinntekt (16 500+400)	16 900
Varekostnad (14 300+300)	-14 600
Avskrivningskostnad	-400
Resultat	<u>1 900</u>

Tabell 6.3: Lønnsomhetsresultatregnskap**6.2.2 Fondsregnskap**

Fondsregnskapets dobbelte bokføring brukes ved utarbeidelse av fondsregnskap. Bokføringen kan enten inkludere bare regnskapstall eller både regnskaps- og budsjettall. Budsjettet er viktig for ideelle organisasjoner for å kunne sammenligne planlagte og faktiske regnskapstall. Dette kan gjøres ved å enten implementere budsjettall i selve regnskapet eller ved å sammenligne budsjettall med regnskapstall i regnskapsrapporter. Vi har valgt å vise budsjettall som en integrert del av regnskapet. I eksempelet forutsetter vi at det bare brukes ett fond, driftsfond, supplert med kontogruppe for anleggsmidler og langsiktig gjeld. Regnskapet viser pengevirkninger av inntekter og utgifter ved bruk av påløptprinsippet. Bokføringene tar utgangspunkt i tall fra kolonne 2 (påløpte inntekter og utgifter) og kolonne 4 (umiddelbar kontantinntekt og kontantutgift) i tabell 3.1.

Åpningsbalansekonto

Kasse	3 000	Ubunden fondsbalanse	3 000
	3 000		3 000

Budsjetterte inntekter

B1)	19 000		
B3)	3 000	B6)	22 000
	22 000		22 000

Budsjetterte utgifter

		B2)	15 000
		B4)	500
B6)	19 500	B5)	4 000
	19 500		19 500

Kasse

IB	3 000	2a)	14 300
1a)	16 500	4)	500
3)	3 000	5)	4 000
		UB	3 700
	22 500		22 500

Pengeresultatregnskapskonto

2a)	14 300	1a)	16 500
2b)	1 200	1b)	1 000
4)	500	3)	3 000
5)	4 000		
6)	500		
	20 500		20 500

Fordring

IB	0		
1b)	1 000	UB	1 000
	1 000		1 000

Kortsiktig gjeld

		IB	0
UB	1 200	2b)	1 200
	1 200		1 200

Endring i ubunden fondsbalanse

		IB	0
UB	500	6)	500
	500		500

Ubunden fondsbalanse

		IB	3 000
UB	3 000		
	3 000		3 000

Budsjettert fondsbalanse

B2)	15 000	B1)	19 000
B4)	500	B3)	3 000
B5)	4 000		
B6)	2 500		
	22 000		22 000

Sluttbalansekonto			
Kasse	3 700	Kortsiktig gjeld	1 200
Fordring	1 000	Ubunden fondsbalanse	3 000
		Endring i ubunden fondsbalanse	500
	4 700		4 700

Tabell 6.4: Fondsregnskap. *Det uthevede tallet representerer pengeresultatet.*

Bokføring i kontogruppe for anleggsmidler vises i tillegg til bokføring av investeringsutgiften i driftsfondet. Formålet er å gi ytterligere opplysninger om anleggsmidler slik som lønnsomhetsvirkning i form av bokførte verdier og avskrivninger.

Åpningsbalansekonto for anleggsmidler			
Anleggsmidler	0	Finansiering	0
	0		0

Anleggsmidler		Finansiering: Driftsfond	
IB	0	b)	400
a)	4 000	UB	3 600
	4 000		4 000

Sluttbalansekonto for anleggsmiddel			
Anleggsmiddel	3 600	Finansiering: Driftsfond	3 600
	3 600		3 600

Tabell 6.5: Bokføring i kontogruppe for anleggsmiddel

Bokføring i kontogruppe for langsiktig gjeld som vist på neste side kommer i tillegg til bokføring av låneinntekt og avdragsutgift i driftsfondet i tabell 6.4. Hensikten med å vise disse bokføringene er å gi ytterligere informasjon om langsiktig gjeld, hvor mye av låneinntekten som ikke er tilbakebetalt i form av låneutgift.

Åpningsbalansekonto for langsiktig gjeld

Beløp for tilbakebetaling av lån	0	Langsiktig gjeld	0
	0		0

Beløp for tilbakebetaling av lån				Langsiktig gjeld			
IB	0	b)	500	b)	500	IB	0
a)	3 000	UB	2 500	UB	2 500	a)	3 000
	3 000		3 000		3 000		3 000

Sluttbalansekonto for langsiktig gjeld

Beløp for tilbakebetaling av lån	2 500	Langsiktig gjeld	2 500
	2 500		2 500

Tabell 6.6: Bokføring i kontogruppe for langsiktig gjeld

6.2.2.1 Regnskapsoppstilling

Tabell 6.7 nedenfor utarbeides med utgangspunkt i fondsregnskapets dobbelte bokføring og regnskapstall og budsjettall, samt avvik mellom disse. Regnskapsoppstillingen fremstiller også resultatet i regnskapsperioden.

Inntekts- og utgiftsregnskap for driftsfond

	Regnskap	Budsjett	Avvik
Driftsinntekt	17 500	19 000	-1 500
Sum driftsinntekt	17 500	19 000	-1 500
Driftsutgift	15 500	15 000	-500
Sum driftsutgift	15 500	15 000	-500
Netto driftsinntekt	2 000	4 000	-2 000
Låneinntekt	3 000	3 000	0
Avdragsutgift	-500	-500	0
Investeringsutgift	-4 000	-4 000	0
Endring i ubunden fondsbalanse	500	2 500	-2 000

Tabell 6.7: Inntekts- og utgiftsregnskap for driftsfond

6.2.3 Ideellkameralistikk og statuskameralistikk

Ideellkameralistikk (IKAM) og statuskameralistikk (SKAM) er utviklet med utgangspunkt i forvaltningskameralistikk. Begge disse rapporterer primært pengevirksomheter av inntekter og utgifter. Bokføringene nedenfor tar dermed utgangspunkt i tall fra kolonne 2 (påløpte inntekter og utgifter), kolonne 3 (anordnede inntekter og utgifter) og kolonne 4 (umiddelbare kontantinntekter og kontantutgifter) i tabell 3.1.

6.2.3.1 Bokføring av ideellkameralistikk

IKAM består av tre avdelinger. I avdeling 1 og 2 rapporteres akkurat samme pengevirkning av inntekter og utgifter som i FKAM. Avdeling 3 skiller seg fra FKAM ved at periodens kasseendring og periodens nettoinntekt er integrert i bokføringen. Ved FKAM vil disse opplysningene rapporteres som et tillegg til bokføringen.

	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)
Avdeling 1: INNTEKTER								
1) Driftsinntekt		17 000	16 500	500				
3) Låneinntekt		3 000	3 000					
Sum Avdeling 1	0	20 000	19 500	500				
Avdeling 2: UTGIFTER								
2) Driftsutgift						14 500	14 300	200
4) Avdragsutgift						500	500	
5) Inv.utgift						4 000	4 000	
Sum Avdeling 2					0	19 000	18 800	200
Avdeling 3: AVSLUTNING								
Sum Avd. 1 og 2	0	20 000	19 500	500	0	19 000	18.800	200
Kassebeholdning	3 000	700		3 700		700	700	
Nettoinntekt						1 000		1 000
SUM	3 000	20 700	19 500	4 200	0	20 700	19 500	1 200

Tabell 6.8: Ideellkameralistikk. *Det uthevede tallet representerer pengeresultatet.*

Periodens netto kasseendring fremkommer som differansen mellom inntekter og utgifter, i form av umiddelbare inntekter i avdeling 1 og umiddelbare utgifter i avdeling 2.

Netto kasseendring i perioden:

Inntekter-V (Avdeling 1) (16 500+3 000)	19 500
- Utgifter-V (Avdeling 2) (14 300+500+4 000)	- 18 800
Netto kasseendring	= 700

Nettoinntekt i regnskapsperioden fremkommer som differansen mellom anordnede inntekter og anordnede utgifter i avdeling 1 og 2.

Periodens nettoinntekt:

Inntekter-AO (Avdeling 1 og 2) ((17 000+3 000) + (700))	20 700
- Utgifter-AO (Avdeling 1 og 2) ((14 500+500+4 000) + (700))	- 19 700
Nettoinntekt	= 1 000

6.2.3.2 Bokføring av statuskameralistikk

SKAM er et supplement til IKAM. I tabell 6.9 rapporteres to ulike typer av opplysninger. Type 1-opplysninger er inntekter og utgifter som er påløpt, men ikke anordnet for inn- og utbetaling. Type 2-opplysninger er andre opplysninger enn pengevirksomhet av inntekter og utgifter. Det kan være informasjon som er av interesse for organisasjonen, som for eksempel lønnsomhetsvirkninger, men som ikke bokføres fordi de ikke påvirker pengeresultatet.

	Inntekter				Utgifter			
	Rester brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)	Rester Brakt frem (RF)	An- ordning (AO)	Virkelig utfall (V)	Rester overført (R)
<i>Type 1</i>								
1) Annen driftsfordring		500		500				
2) Annen driftsgjeld						1 000		1 000
3/4) Langsiktig gjeld						3 000	500	2 500
<i>Type 2</i>								
5) Anleggsmiddel		4 000	400	3 600				

Tabell 6.9: Statuskammeralistikk

6.2.3.3 Regnskapsoppstilling: Oversikt over inntekter og utgifter

Med utgangspunkt i IKAM og budsjettet viser regnskapsrapporten nedenfor en oversikt over anordnede inntekter og utgifter, budsjettall og avvik mellom disse. De anordnede beløpene er hentet fra avdeling 1 og 2 i IKAM sine AO-kolonner i tabell 6.8, mens budsjettall er hentet fra kolonne 1 i tabell 3.1. Kasseendringen fremkommer ved å ta utgangspunkt i nettoinntekten etter at det er tatt hensyn til anordnede inntekter og utgifter som ikke er innbetalt og utbetalt. Tallene finner vi ved å ta differansen mellom AO- og V-kolonnene, eller eventuelt ved å ta differansen mellom R- og RF-kolonnene i tabell 6.8. Denne oppstillingen gir mulighet til å sammenligne regnskaps- og budsjettall til bruk for budsjettkontroll i tillegg til at nettoinntekten rapporteres.

	Regnskap	Budsjett	Avvik
<i>Driftsaktiviteter</i>			
Driftsinntekter	17 000	19 000	-2 000
Driftsutgifter	-14 500	-15 000	500
A. Netto driftsinntekt	2 500	4 000	-1 500
<i>Investeringsaktiviteter</i>			
Investeringsutgifter	-4 000	-4 000	0
B. Netto investeringsutgift	-4 000	-4 000	0
<i>Finansieringsaktiviteter</i>			
Låneinntekter	3 000	3 000	0
Avdragsutgifter	-500	-500	0
C. Netto finansieringsinntekter	2 500	2 500	0
Nettoinntekt (A+B+C)	1 000	2 500	-1 500
Endring i kassebeholdning			
Nettoinntekt	1 000		
Økning i driftsfordring	-500		
Økning i driftsgjeld	200		
Økning i lånefordring	0		
Økning i avdragsgjeld	0		
Økning i investeringsgjeld	0		
Økning i kassebeholdning	700		

Tabell 6.10: Oversikt over inntekter og utgifter

6.2.3.4 Regnskapsoppstilling: Oversikt over pengestatus

Denne regnskapsrapporten tar også utgangspunkt i IKAM og viser en oversikt over kassebeholdning, fordringer og kortsiktig gjeld. Disse beløpene er hentet fra restkolonnene (RF- og R-kolonnene) i tabell 6.8. Den rapporterer også noen tilleggsopplysninger i form av type 1- og type 2-opplysninger ved å ta utgangspunkt i SKAM. Tilleggsopplysningene er hentet fra restkolonnene i tabell 6.9.

	Begynnelsen av perioden	Slutten av perioden
Kassebeholdning og fordringer		
Kassebeholdning	3 000	3 700
Driftsfordring	0	500
Sum (A)	3 000	4 200
Kortsiktig gjeld		
Driftsgjeld	0	200
Sum (B)	0	200
Pengebeholdning		
Pengebeholdning 01.01 (A-B)		3 000
Nettoinntekt		1 000
Pengebeholdning 31.12 (A-B)		4 000
TILLEGGSOPPLYSNINGER		
<i>Type 1</i>		
Annen driftsfordring	0	500
Annen driftsgjeld	0	1 000
Langsiktig gjeld	0	2 500
<i>Type 2</i>		
Anleggsmiddel	0	3 600

Tabell 6.11: Oversikt over pengestatus

Når det senere blir gitt betalingsanordning på type 1-beløpene, blir de bokført i AO-kolonnene i tabell 6.8 (IKAM) og rapportert i tabell 6.10 (oversikt over inntekter og utgifter). De som fortsatt ikke er innbetalt og utbetalt blir en del av pengestatusrapporten i tabell 6.11, og ikke lenger en del av tilleggsopplysningene. De fjernes også fra tabell 6.7 (SKAM), ved at beløpene bokføres i V-kolonnene (jf. $R=RF+AO-V$). Som type 2 ser man på andre typer enn pengevirksomheten av beløpene. Dette skal dermed aldri bli rapportert i oversikt over pengestatus i tabell 6.11.

6.3 Sammenligning av regnskapsposter

I dette delkapittelet vil vi sammenligne regnskapsposter fra gjennomgangseksempelen for å se hvordan bokføringene rapporteres ulikt i et pengeregnskap og i et lønnsomhetsregnskap. Innenfor LFOR er balanseoppstillingene og resultatregnskapsoppstillingene likeverdige, resultatet rapporteres på to måter og man har et like stort fokus på balansevirkningene som resultatvirkningene. Balansefokus finner man derimot ikke i offentlig sektor eller i ideelle organisasjoner. Der er fokuset på ulike inntekts- og utgiftsvirkninger i regnskapsperioden. Dette vil dermed være i fokuset i fondsregnskapet og innenfor IKAM. I det følgende velger vi derfor bare å sammenligne resultatvirkninger i de ulike regnskapene og ikke balansevirkninger.

	Påløpte beløp	LFOR (LRR)	FOND (Driftsfond)	KAM (IKAM)
Driftsinntekt	17 500	16 900	17 500	17 000
Driftsutgift	15 500	14 600	15 500	14 500
Låneinntekt	3 000	0	3 000	3 000
Avdragsutgift	500	0	500	500
Investeringsutgift	4 000	400	4 000	4 000

Tabell 6.12: Resultatvirkninger i regnskapsperioden

Tabell 6.12 viser resultatvirkninger i regnskapsperioden. Første kolonne viser påløpte beløp og tallene er hentet fra kolonne 1 i tabell 3.1. Videre viser kolonnene virkninger i LFOR, fondsregnskapet og IKAM. SKAM er ikke med ettersom den rapporterer balansevirkninger. Hvilke beløp som er bokført i tabell 6.12 kan knyttes opp mot inntekts- og utgiftsfigur 3.1 for å skape større forståelse. De påløpte beløpene representerer *inntekter* og *utgifter* i figur 3.1. I LFOR rapporteres den delen av påløpte inntekter og utgifter som har positiv og negativ lønnsomhetsvirkning i regnskapsperioden, jf. *lønnsomhetsinntekt* og *kostnadsutgift* i figur 3.1. Fondsregnskapet rapporterer påløpte inntekter og utgifter som representerer *inntekter* og *utgifter* i figuren. IKAM rapporterer anordnede inntekter og utgifter, jf. *anordnede inntekter* og *anordnede utgifter* i figur 3.1.

Driftsinntekt

I tabell 6.12 ser man at det rapporteres lønnsomhetsinntekter på 16 900 i LFOR, der 16 500 er innbetalt i perioden og de resterende 400 blir driftsfordringer. Disse 400 har

lønnsomhetsvirkning selv om de ikke er innbetalt i perioden og tilsvarer *senere lønnsomhetsinntekt* i figur 3.1. Videre rapporteres det påløpte inntekter på 17 500 i fondsregnskapet. Her er driftsfordringer 1000 som er differansen mellom påløpte og innbetalte inntekter i perioden (*senere kontantinntekt* i figur 3.1). I IKAM rapporteres anordnede inntekter på 17 000, der 16 500 av disse er innbetalt i perioden. Dette fører til en driftsfordring på 500 som også representerer *senere kontantinntekt* i figur 3.1.

Driftsutgift

I LFOR i tabell 6.12 rapporteres 14 600 som driftsutgifter. Av disse er 14 300 utbetalt i perioden og de resterende 300 er driftsgjeld. Det samme gjelder her som for driftsinntekt, disse 300 har lønnsomhetsvirkning selv om de ikke blir utbetalt i perioden og tilsvarer *senere kostnadsutgift* i figur 3.1. I fondsregnskapet bokføres påløpte driftsutgifter på 15 500. Driftsgjeld er forskjellen mellom påløpte utgifter og utbetaling, som her er 1 200 og representerer *senere kontantutgift* i figur 3.1. Videre rapporteres anordnede utgifter på 14 500 i IKAM, der 14 300 av disse er utbetalt i perioden og 200 rapporteres som driftsgjeld (*senere kontantutgift* i figur 3.1).

Låneinntekt og avdragsutgift

I gjennomgangseksempelet er ny låneinntekt 3 000 og avdragsutgiften i perioden er 500. I LFOR rapporteres det ingen resultatvirkning av disse transaksjonene ettersom de viser pengevirkninger og skal følgelig ikke bokføres i LFOR. I fondsregnskapet rapporteres påløpt låneinntekt på 3 000 og påløpt avdragsutgift på 500 som vist i tabell 6.12 (*inntekt* og *utgift* i figur 3.1). I IKAM rapporteres anordnet låneinntekt på 3 000 og følgelig anordnet avdragsutgift på 500 (*anordnet inntekt* og *utgift* i figur 3.1).

Anleggsmiddel

Det er anskaffet et anleggsmiddel til 4 000 som betales kontant på kjøpstidspunktet. Investeringens avskrivningskostnad som vi antar beregnes utfra en levetid på 10 år, representerer lønnsomhetsvirkning i perioden. Derfor rapporteres det en lønnsomhetsvirkning på 400 i LFOR i tabell 6.12 som tilsvarer *kostnadsutgift* i figur 3.1. I fondsregnskapet rapporteres påløpt utgift på 4000 og i IKAM rapporteres anordnet utgift på 4000, jf. *påløpt* og *anordnet utgift* i figur 3.1.

Resultat

Resultatene er uthevet i de ulike regnskapene tidligere. I LFOR er periodens resultat på 1 900. I fondsregnskap rapporteres det 500, og i IKAM er resultatet 1 000. Man ser dermed at resultatene blir forskjellige alt etter hvilket periodiseringsprinsipp som brukes. Dette kommer av at LFOR tar utgangspunkt i den andelen av påløpte beløp som har lønnsomhetsvirkning i perioden (kolonne 5 i tabell 3.1). I motsetning til dette, tar fondsregnskap utgangspunkt påløpte beløp (kolonne 2 i tabell 3.1) og resultatet i IKAM tar utgangspunkt i den andelen av påløpte beløp som er anordnet i regnskapsperioden (kolonne 3 i tabell 3.1). Derfor blir alle resultatene ulike selv om man tar utgangspunkt i de samme påløpte beløpene i gjennomgangseksempelet.

En gjennomgang av disse regnskapspostene viser at det rapporteres ulike virkninger av inntekter og utgifter i LFOR, fondsregnskapet og IKAM. Dette får konsekvenser for hvilke regnskapsopplysninger som fremkommer i regnskapet og det er derfor viktig å vite hvilke opplysninger man ønsker å rapportere når man avgjør hvilken regnskapsmodell man skal bruke.

6.4 Fordeler ved bokføring av pengeregnskap

I forrige delkapittel så vi at det rapporteres ulike resultater og bokføringer i de tre regnskapsmodellene på grunn av ulike periodiseringsprinsipp. Det kan bli en utfordring for organisasjoner å endre regnskapsmodell fordi alternativene kanskje er ukjente og bokføringen og tolkningen annerledes enn dagens praksis. I det følgende vil vi diskutere gevinstene ved å bokføre et pengeregnskap fremfor et lønnsomhetsregnskap, i form av enten et fondsregnskap eller IKAM og SKAM.

6.4.1 Fondsregnskap

Bokføring i fondsregnskapet utføres etter fondsregnskapets dobbelte bokføring. I likhet med dagens regnskapspraksis vil periodens resultat fremkomme dobbelt, både via betalingssiden og ytelsessiden. Den doble rapporteringen i LFOR har sammenheng med at man har markedsmessige byttetransaksjoner og det er således et lønnsomhetsresultat som fremkommer dobbelt. Ideelle organisasjoner rapporterer i dag et modifisert lønnsomhetsresultat, men

resultatet vil fremkomme dobbelt på betalingssiden ettersom de i stor grad har enveis pengetransaksjoner og ikke markedsmessige byttetransaksjoner. Derfor vil fondsregnskapets dobbelte bokføring være bedre for ideelle organisasjoner fordi man da vil rapportere et pengeresultat dobbelte, ikke et lønnsomhetsresultat. Det faktum at fondsregnskapets dobbelte bokføring også bruker dobbel bokføring som kjøpmannens dobbelte bokføring bruker i dagens aktivitetsregnskap vil gjøre det enklere for en organisasjon å implementere fondsregnskap og gjøre overgangen mindre krevende.

Et fondsregnskap tar utgangspunkt i påløptprinsippet. Derfor bokføres påløpte inntekter og utgifter uavhengig av om disse er betalte eller ikke, se øverste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1. Dermed blir pengerapportering en integrert del av regnskapet og ikke et tillegg i form av en kontantstrømoppstilling, slik det er i forretningsregnskapet. Man beveger seg bort fra nederste del av figur 3.1 som viser lønnsomhetsvirkning og over til pengevirkning i regnskapet. Dette vil være bedre for ideelle organisasjoner siden de fokuserer på å realisere sine ideelle formål og er opptatt av kontrollfunksjoner, ikke økonomisk vinning.

Ideelle organisasjoner har i stor grad enveis pengetransaksjoner fremfor markedsmessige byttetransaksjoner. I den forbindelse vil det være viktig å føre kontroll over hvordan anskaffede midler anvendes og om de brukes innenfor tiltenkte områder slik at organisasjonene realiserer de ideelle formålene sine. Budsjettkontroll er sentralt i denne sammenheng. I fondsregnskapet kan man integrere budsjettall i utarbeidelsen av regnskapet slik at det inneholder både budsjett- og regnskapstall. Ettersom pengevirkning av inntekter og utgifter er et viktig fokus i budsjettet, bør det være tilsvarende fokus i regnskapet man utarbeider. Et slikt fokus vil man få siden man bruker påløptprinsippet innen fondsregnskapsteori og det vil gjøre det mulig å sammenligne regnskapstall opp mot budsjettall. En slik sammenligning vil være viktig i ideelle organisasjoner sine planleggingsprosesser. Hvordan regnskapsoppstillingen er utformet er også med på å styrke budsjettkontrollen, siden man her setter opp budsjettall og sammenligner disse med regnskapstallene for å komme frem til eventuelle avvik. Dette er i motsetning til lønnsomhetsregnskapets regnskapsoppstilling der det ikke er mulig å sammenligne budsjettall.

6.4.2 Ideell- og statuskameralistisk regnskap

Et annet alternativ er IKAM og SKAM. I likhet med fondsregnskapet vil pengevirkninger være en integrert del av regnskapet og ikke som et tillegg. Bokføringene vil være i samsvar med øverste del av figur 3.1 og *anordnede inntekter* og *anordnede utgifter* integreres i regnskapet.

IKAM tar utgangspunkt i kameralistikkens enkle bokføring og de to kameralistiske bokføringsreglene (ingen V-bokføring uten en samtidig eller tidligere AO-bokføring og $R=RF+AO-V$) og vil kunne gi detaljerte opplysninger om pengevirkningen til inntekter og utgifter. De fire ulike kontrollfunksjonene: budsjettkontroll, innbetalings- og utbetalingskontroll, kassekontroll og rapportering av pengeresultat, som vi diskuterte i kapittel 3 vil oppfylles ved bruk av denne bokføringsmetoden. Disse kontrollformålene vil være i samsvar med ideelle organisasjoner sine kontrollformål.

Utformingen til IKAM gjør det mulig å hente ut regnskapsinformasjon direkte fra regnskapet. Regnskapet er inndelt i tre ulike avdelinger, der de to første avdelingene tilsvarer FKAM, mens den tredje avdelingen er et tillegg som rapporterer kasseendring og pengeresultat. Dette gjør informasjonen mer tydelig og man slipper å utføre egne beregninger for å finne avslutningsbeløpene.

En annen fordel er at det er enklere å knytte den kameralistiske kontoen opp mot inntekts- og utgiftsfigur 3.1 og dermed lettere å forstå hvordan de ulike kontrollfunksjonene henger sammen og hva de ulike regnskapspostene representerer. Utformingen, at man har en ensidig konto der beløp bare bokføres én gang enten på inntektssiden eller utgiftssiden, gjør regnskapet mer oversiktlig og informativt for brukerne.

De fire kontrollformålene er viktig for forvaltning av ressurser. *Kassekontroll* kan utføres ved å hente tall direkte fra V-kolonnene på inntekts- og utgiftssiden. Man får da enkelt frem de totale inn- og utbetalingene i regnskapsperioden ved å se på tallene vertikalt i V-kolonnene. Deretter kan disse regnskapstallene sammenlignes med budsjetterte tall og dermed kan man utføre *budsjettkontroll* ettersom alle tall representerer pengevirkninger. Denne sammenligningen er ikke mulig i LFOR fordi inn- og utbetalinger viser lønnsomhetsvirkning. *Betalingskontroll* kan gjøres ved å hente ut tall horisontalt i V-kolonnene. Man sammenligner da hvor mye av anordnede inntekter og utgifter som faktisk er inn- og utbetalt i perioden. Dette

kan være en utfordring for ideelle organisasjoner siden de har enveis pengetransaksjoner og ikke gir direkte motytelse for mottatte midler. Betalingskontroll vil derfor være et viktig verktøy for å kontrollere at ingen midler mottas eller utbetales uten en gyldig anordning. Restbeløp som fordringer og driftsgjeld vil bokføres som rester frem til de blir betalt. *Rapportering av pengeresultat* vil til slutt kunne leses ut fra IKAM ved å finne differansen mellom anordnede inntekter og anordnede utgifter i regnskapsperioden.

Man ser at bruk av IKAM er mer sammenfallende med ideelle organisasjoners formål og vil i større grad dekke informasjonsbehovet til regnskapsbrukere. Dessuten er regnskapet satt opp mer oversiktlig sammenlignet med debet- og kreditbokføringer i forretningsregnskapet, og det er enklere å hente regnskapsinformasjon direkte ut fra regnskapet.

Selv om IKAM virker som et bedre alternativ enn forretningsregnskap, mangler dette regnskapet informasjon om påløpte, men ikke anordnede inntekter og utgifter. I tillegg mangler det informasjon om eiendeler som ikke har pengevirkning, men som kan være av interesse for organisasjoner. Dette kan for eksempel være informasjon om anleggsmidler. Slike eiendeler vil ikke bli bokført ettersom regnskapet bare inneholder bokføringer med pengevirkninger. Problemet med manglende informasjon kan imidlertid løses ved at SKAM brukes som et supplement til IKAM. I dette supplementet vil man rapportere to typer opplysninger: bokføre påløpte beløp som ikke er anordnet og bokføre andre opplysninger som ikke har pengevirkning, men som er sentrale for organisasjoner. Man vil dermed få mer nyttig regnskapsinformasjon. I forhold til inntekts- og utgiftsfigur 3.1 vil nå også *ikke-anordnet inntekt* og *ikke-anordnet utgift* bokføres. Ved bruk av IKAM og SKAM vil man dermed få informasjon om alle regnskapsbegreper i øverste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1.

6.5 Sammenligning av dagens regnskapspraksis og alternative regnskapsmodeller

Gjennom forrige delkapittel så vi flere fordeler med å føre et pengeregnskap, blant annet hvordan kontrollformål for ideelle organisasjoner kan oppfylles. I det følgende vil vi sammenligne dagens regnskapspraksis og de to alternative regnskapsmodellene som representerer pengeregnskap.

6.5.1 Bokføringsmetoder

Aktivitetsregnskapet som brukes i ideelle organisasjoner i dag er et modifisert lønnsomhetsregnskap ettersom man i stor grad bruker lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp, med noen innslag av pengeperiodiseringsprinsipp. Det rapporteres dermed regnskapsopplysninger både fra øverste og nederste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1 og det er ingen rendyrket bruk av ett periodiseringsprinsipp. Dette kan føre til at man sammenligner inntekter og utgifter som representerer ulike virkninger, og sammenligningsgrunnlaget vil dermed ikke være optimalt. En viktig kontrollfunksjon for ideelle organisasjoner er budsjettkontroll som diskutert tidligere. Denne kontrollen vil man ikke kunne gjennomføre fullstendig med dagens ordning ettersom regnskapstall og budsjettall viser forskjellige inntekts- og utgiftsvirkninger og er dermed ikke sammenlignbare.

I aktivitetsregnskapet brukes kjøpmannens dobbelte bokføring. Hvor lønnsomhetsresultatet fremkommer på to måter, både gjennom ytelsessiden og betalingssiden. Pengevirkningen av inntektene og utgiftene vil imidlertid ikke fremkomme med denne bokføringsmetoden. Hva en debet- eller kreditbokføring representerer kan også være utfordrende å forstå ettersom betydningen endres etter hvilken konto det er snakk om. Det vil være ulike betydninger for eiendelskontoer, gjeldskontoer og egenkapitalkontoer. Dette kan føre til at bokføringen blir for regnskapsteknisk for regnskapsbrukerne og gjør regnskapsinformasjonen uforståelig.

I fondsregnskapet brukes som tidligere nevnt fondsregnskapets dobbelte bokføring. Denne bokføringsmetoden bruker i likhet med kjøpmannens dobbelte bokføring det dobbelte bokholderis prinsipp (dobbel bokføring), altså at hver transaksjon registreres to ganger (debet=kredit) og to ulike konti benyttes. Men i motsetning til kjøpmannens dobbelte bokføring der man viser lønnsomhetsvirkninger, viser fondsregnskapets dobbelte bokføring pengevirkninger gjennom påløpte inntekter og utgifter. Transaksjonene bokføres på balanseregnskapskonti og pengeresultatskonti. Man beveger seg altså fra et lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp til et pengeperiodiseringsprinsipp. Pengeresultatet vil fremkomme både via ytelsessiden og betalingssiden. Gjennom denne bokføringsmetoden kan man også inkludere budsjettall i selve regnskapet. Dette vil gjøre det enklere å utføre budsjettkontroll for ideelle organisasjoner, og regnskapstall og budsjettall vil vise samme inntekts- og utgiftsvirkning slik at de er sammenlignbare.

Det andre alternativet for pengeregnskap kan være IKAM supplert med SKAM. Her vil man bruke ideellkameralistisk enkel bokføring og statuskameralistisk enkel bokføring, jf. kapittel 6.2.3. Fordelen med denne regnskapsmodellen er at hver transaksjon bokføres på egen linje som gjør fremstillingen mer strukturert og kan være enklere å forstå for regnskapsbrukere. Ved å bokføre anordnede inntekter og utgifter vil man få frem hvilke inntekter og utgifter som er betalt i perioden og om det har oppstått eventuelle fordringer og gjeld.

Ideelle organisasjoner fokuserer på forvaltning av ressurser for å nå organisasjonens formål. Intensjonen er ikke å oppnå størst mulig økonomisk vinning slik som profittmaksimerende organisasjoner. Det vil være optimalt at organisasjonens formål gjenspeiles i bokføringsmetoden som brukes. Dagens praksis i ideelle organisasjoner er kjøpmannens dobbelte bokføring som er utviklet for å rapportere lønnsomhet i et forretningsregnskap. Dette er i motsetning til fondsregnskapets dobbelte bokføring og ideell- og statuskameralistisk enkel bokføring som har til formål å rapportere pengevirkninger og finansiell informasjon i organisasjoner. Man ser dermed at bokføringsmetodene er utviklet for ulike formål og at dagens praksis ikke er optimal for ideelle organisasjoner. Dagens praksis med kjøpmannens dobbelte bokføring gjenspeiler ikke behovet for forvaltning av ressurser eller kontrollfunksjonene.

6.5.2 Regnskapsregler

I kapittel 4 diskuterte vi regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Bakgrunnen for utarbeidelsen av denne er et større informasjonsbehov for slike organisasjoner, samt behov for kontroll med hvordan ressurser forvaltes. Tanken var at man skulle lage en standard med tilpassede regnskapsregler for ideelle organisasjoner. Dessverre blir aktivitetsregnskapet som brukes i dag et blandingsregnskap siden det tar utgangspunkt i regnskapsloven som bruker lønnsomhetsperiodiseringsprinsipp, samt implementering av pengeperiodiseringsprinsipp i noen tilfeller. Denne kombinasjonen av ulike periodiseringsprinsipp samt uklare begrepsbruk gjør aktivitetsregnskapet vanskelig å forstå for regnskapsbrukere. Selv om det ikke vil være optimalt for ideelle organisasjoner, ville det vært bedre å benytte regnskapsloven fullt ut fremfor å bruke dagens regnskapsstandard. Ved å bruke regnskapsloven står man ovenfor et rent lønnsomhetsregnskap. Dette er i motsetning til dagens aktivitetsregnskap som egentlig er et modifisert lønnsomhetsregnskap, men utgir seg for å ha

et sterkt pengefokus. Aktivitetsregnskapet vil fortsette å være uklart så lenge det baseres på et rammeverk som er utarbeidet for lønnsomhetsregnskap. En endring i rammeverk må derfor skje for at aktivitetsregnskapet skal bli et pengeregnskap slik man ønsker at det skal være.

I så tilfelle vil både et fondsregnskap eller IKAM og SKAM være bedre ettersom begge representerer et pengeregnskap. Kontrollfunksjonene som er diskutert tidligere er viktig i budsjettkoblede organisasjoner og derfor vil et rent pengeregnskap være mer sammenfallende med ideelle organisasjoners formål. Et fondsregnskap vil være et godt alternativ med tanke på at budsjettall sammenlignes med regnskapet. Dermed blir det enklere å føre budsjettkontroll, noe som er viktig i ideelle organisasjoner. Imidlertid kan IKAM og SKAM også være ideelt. Her vises hver transaksjon på egen linje og gjør regnskapet mer oversiktlig og forståelig. Dessuten kan det gis informasjon om lønnsomhetsvirkning ved å utarbeide SKAM som et supplement til IKAM. På den måten får man bokført pengevirkninger i tillegg til eventuell sentral informasjon for organisasjonen som har lønnsomhetsvirkning.

6.5.3 Pengestrømmer

Slik ideelle organisasjoner er bygd opp i dag består de i hovedsak av enveis pengetransaksjoner, slik at det ikke alltid vil være noen årsakssammenheng mellom inntektene og utgiftene i organisasjonen. I regnskapet vil dermed det viktigste være å rapportere pengestrømmer som er mottatt i perioden. Dette er imidlertid vanskelig å utføre etter dagens regler hvor man bokfører med et lønnsomhetsfokus. Rene pengestrømmer kan vises enten gjennom en kontantstrømoppstilling etter direkte metode eller ved å bokføre et rent pengeregnskap. Dagens praksis er utarbeidelse av kontantstrømoppstilling etter indirekte metode, så en mulighet er å endre denne kontantstrømoppstillingen til direkte metode. Aktivitetsregnskapet vil imidlertid fremdeles i stor grad vise lønnsomhetsvirkninger. Dermed kan det være mer fordelaktig å utarbeide et rent pengeregnskap for å vise alle pengestrømmer i perioden og rapportere alle pengevirkninger. Valget vil da være mellom et fondsregnskap eller IKAM og SKAM. Sistnevnte vil gjerne være best siden bokføringskontoen får frem flere pengedimensjoner og det er enklere å føre kontroll i regnskapet.

6.5.4 utfordringer ved endring av regnskapsmodell

En utfordring dersom man skal innføre fondsregnskap eller IKAM og SKAM vil være den praktiske overgangen fra et lønnsomhetsregnskap til et pengeregnskap. Dersom tidligere regnskap skal endres vil man først måtte rekonstruere tallene med utgangspunkt i nederste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1. Deretter ville disse rekonstruerte tallene være grunnlaget når man skal utarbeide tall som samsvarer med øverste del av inntekts- og utgiftsfigur 3.1. Man må altså oppheve alle lønnsomhetsvirkninger og deretter bokføre pengevirkninger. Dette kan være vanskelig å få til og kan føre til et ufullstendig regnskap der man må ta flere antagelser og forenklinger. Det vil i stedet være enklere å bestemme seg ved slutten av et år at neste års regnskap skal utarbeides som et pengeregnskap. Da slipper man å gjøre en rekonstruksjon og man tar heller utgangspunkt i påløpte inntekter og utgifter. Deretter bokføres pengevirkninger i regnskapsperioden.

6.6 Regnskapsbrukere

For å finne ut om dagens regnskapspraksis fungerer eller om det er ønskelig med regnskapsalternativer valgte vi å ta kontakt med aktuelle regnskapsbrukere. Vi sendte henvendelser til flere ideelle organisasjoner, men fikk dessverre ikke så mange respondenter som vi ønsket. Likevel velger vi å diskutere svarene vi fikk. Det var også utfordrende å få til møter med respondentene, så de fleste mottok spørsmål via epost. De ideelle organisasjonene vi fikk tilbakemeldinger fra er Kreftforeningen, NKS og Lotteri- og stiftelsestilsynet ettersom de er ansvarlig for utdeling av midler Norsk Tipping gir til Kreftforeningen. Svarene er både fra økonomiavdelingen i organisasjonene og styrerepresentanter. Spørsmålene vi har stilt er vist i vedlegg 5.

Til tross for at vi ikke fikk så mange svar som vi ønsket, var det relativt stor overensstemmelse i svarene. Respondentene svarte at de er fornøyde med dagens praksis og at informasjonen er oversiktlig. Noen mente at informasjonen er utfyllende; andre at den er overordnet. Respondentene mente heller ikke at de mangler noe informasjon for å ta nødvendige avgjørelser. Flere mente at regnskapspostene er forståelige slik de er satt opp i dag, og at aktivitetsregnskap passer bedre for dem enn artsinndelt regnskap. Det var viktig for økonomiavdelingen å se hvor inntektene kommer fra og hvor mye det koster å skaffe disse

inntektene. Det var også viktig for dem å vite hvor mye de bruker på å oppfylle formålet og hvor mye de bruker på administrasjon.

Noen av spørsmålene handlet om budsjettet. Vi ville finne ut om de ideelle organisasjonene vi var i kontakt med sammenlignet regnskapet med budsjettet og hva deres synspunkt er om å offentliggjøre budsjettall. Respondentene svarte at de i stor grad sammenligner regnskapstall med budsjettall, og at endringer i budsjett blir redegjort for på styremøter. De mente likevel ikke at budsjettall burde bli offentliggjort. Dette var ikke fordi de har noe å skjule for omverdenen, men fordi mye kan skjje fra budsjettet blir satt opp slik at de faktiske tallene kan bli annerledes.

Et annet spørsmål angikk regnskapsstandarden NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. Vi lurte på hva regnskapsbrukernes meninger er om denne og om de har noen tanker om hvorfor den fortsatt er foreløpig etter åtte år. På dette spørsmålet svarte de fleste ganske kort. I noen organisasjoner kunne styremedlemmene veldig lite om standarden, mens økonomiavdelingen var godt kjent med innholdet. Noen av økonomiavdelingene ønsket at standarden kunne vært mer presis på noen områder. Andre påpekte at det er dette regnskapet de har fått anbefalt av sin revisor og har derfor ingen kommentarer til standarden. I spørsmålet om hvorfor standarden fortsatt er foreløpig etter så mange år, var det ingen som hadde spesielle kommentarer til. Det kommer også frem at de fleste ikke har kjennskap til alternative regnskapsmodeller som fondsregnskap og kameralregnskap.

Vi har også vært i kontakt med Lotteri- og stiftelsestilsynet. I valget mellom regnskap satt opp som artsinndelt regnskap eller aktivitetsregnskap foretrekker de førstnevnte alternativ. De synes det er mer praktisk med regnskap ført etter regnskapsloven fordi det gir de mer fullstendige opplysninger. Likevel påpeker de at det ikke er av stor betydning hvilken regnskapsmodell Kreftforeningen bruker ettersom det i liten grad kontrolleres hva pengene brukes til. Videre forteller de at de ikke savner noe spesiell regnskapsinformasjon ved dagens praksis. De har heller ikke behov for budsjettall siden disse ikke har betydning for utdelingen.

Selv om vi ikke har vært i kontakt med så mange, kan svarene gi en pekepinn på hvilket inntrykk regnskapsbrukere har av dagens praksis. Vi synes tilbakemeldingene vi har fått er interessante. Regnskapsbrukerne uttrykker at de er fornøyde med regnskapet slik det føres i dag. De fleste synes regnskapet gir dem oversiktlig og nyttig informasjon, og det virker ikke som de føler noe

behov for endringer. Vi har fått inntrykk av at mange ikke ser på dagens regnskapsmodell som et problem fordi det fungerer bra for dem.

Regnskapsstandarden har vært anbefalingen for ideelle organisasjoner siden den ble opprettet i 2006. Brukerne av regnskapet er altså kjent med måten postene deles inn, og de fleste har et forhold til dobbel bokføring. Flere av dem vet ikke om noe alternativ, og har derfor ikke noe å sammenligne dagens praksis med. Vi opplever at de selv ikke er klar over hvor komplisert standarden for ideelle organisasjoner er. Det kan være vanskelig å se hvilke tall postene i regnskapet egentlig representerer, og se at regnskapsstandarden består av en blanding mellom lønnsomhets- og pengeperiodisering. Vårt inntrykk er at de ikke har nok kunnskap om andre regnskapsmodeller som i større grad kunne dekket informasjonsbehovet deres.

7 Konklusjon

Formålet med denne masterutredningen har vært å se på dagens regnskapspraksis og regnskapsstandarden som legger grunnlaget for regnskapsregler for ideelle organisasjoner. Videre har vi sett på alternative regnskapsmodeller som kan være bedre tilpasset denne typen organisasjoner.

Regnskapsstandarden ble utviklet på grunn av regnskapsbrukernes spesielle informasjonsbehov og behovet for å føre kontroll med formuesforvaltning og ledelsen i ideelle organisasjoner. Enveis pengetransaksjoner er mest vanlig i ideelle organisasjoner og det er dermed viktig å føre kontroll med disse. For å tilfredsstille kontrollbehovene tar regnskapsstandarden i bruk pengeperiodisering ved bokføring av noen inntekter. Regnskapsstandarden tar imidlertid også utgangspunkt i regnskapsloven som er lønnsomhetsbasert, og man får dermed et blandingsregnskap som består av både pengeperiodisering og lønnsomhetsperiodisering. Dagens regnskap i ideelle organisasjoner er derfor et modifisert lønnsomhetsregnskap. Ulempen med dette er at ingen av kontrollformålene til ideelle organisasjoner; pengekontroll, betalingskontroll eller budsjettkontroll, blir fullstendig oppfylt. Dette drar i retning av at dagens regnskapsregler for ideelle organisasjoner ikke er optimale.

To alternative regnskapsmodeller er blitt diskutert: fondsregnskap og IKAM og SKAM. Begge disse tar utgangspunkt i et pengeperiodiseringsprinsipp og vil dermed være mer i samsvar med ideelle organisasjoners formål. I fondsregnskap kan man integrere budsjettall i selve regnskapet og på den måten er det enklere å føre budsjettkontroll kontinuerlig gjennom regnskapsperioden. Her brukes fondsregnskapets dobbelte bokføring som i likhet med kjøpmannens dobbelte bokføring som brukes i dagens regnskap, benytter dobbel bokføring. IKAM og SKAM har en kameralistisk konto der hver transaksjon bokføres på egen linje. Dette gjør det enklere å føre kontroll med inn- og utbetalinger og om disse er anordnet.

Vi mener det er flere fordeler med å implementere et pengeregnskap enn å fortsette å bruke dagens modifiserte lønnsomhetsregnskap. Et pengeregnskap vil samsvare mer med formål som er viktige i ideelle organisasjoner og man tilfredsstiller informasjonsbehovet til regnskapsbrukerne i større grad. De regnskapsbrukerne vi var i kontakt med var imidlertid fornøyd med dagens regnskapsregler og savnet ikke noe informasjon. Vårt inntrykk er at det kan skyldes lite kunnskap om alternative regnskapsmodeller. Vi konkluderer med at dagens

regnskapspraksis for ideelle organisasjoner ikke er optimal og utarbeidelse av et pengeregnskap vil være bedre egnet for ideelle organisasjoner enn dagens modifiserte lønnsomhetsregnskap.

7.1 Videre praksis

Vi har konkludert med at å utarbeide et pengeregnskap er bedre enn dagens modifiserte lønnsomhetsregnskap. De alternativene vi har presentert er fondsregnskap og IKAM og SKAM. Fondsregnskap ble utviklet for privat sektor, men fikk imidlertid grobunn i offentlig sektor. Dermed er noe av begrepsapparat her fremdeles preget av lønnsomhetsperiodisering. Det vil derfor være viktig å videreutvikle teorien slik at man får en klar begrepsbruk.

I dag er det få som har kjennskap til kameralistisk regnskapslitteratur og det kan dermed bli en utfordring å få implementert IKAM og SKAM som et offisielt regnskap. Regnskapsloven og regnskapsstandarden står sterkt i norsk regnskapspraksis og det kan bli vanskelig å få organisasjoner til å gå over til en relativt ukjent regnskapsmodell. Derfor anbefaler vi at første steg i prosessen mot pengeregnskap som praksis er å utarbeide fondsregnskap. Dette fordi det tar utgangspunkt i dobbel bokføring slik man også gjør i dagens aktivitetsregnskap. Det vil gjøre overgangen enklere. På lang sikt vil IKAM og SKAM være bedre siden det tilfredsstillende alle kontrollformålene ideelle organisasjoner har. Det innehar et klarere begrepsapparat og den kameralistiske bokføringen på kameralistisk konto er mer oversiktlig enn kjøpmannens dobbelte bokføring på kjøpmannens konto.

7.2 Videre studier

Forslag til videre studie kan være å legge større vekt på intervju og gjennomføre en surveystudie der man intervjuer ulike regnskapsbrukere. De vi kontaktet i vår utredning var i stor grad fornøyd med dagens regler. Informasjonen vi fikk er imidlertid basert på forholdsvis enkle spørsmål. Dersom man setter opp talleksempler for å vise virkninger de ulike regnskapsmodellene gir kan det være regnskapsbrukerne får større forståelse for at dagens regnskapspraksis for ideelle organisasjoner ikke er optimal.

Et annet forslag er å delta i prosessen der en organisasjon velger å endre regnskapsmodell enten til fondsregnskap eller IKAM og SKAM. Eventuelt at man setter opp et av disse regnskapene parallelt med dagens aktivitetsregnskap og deretter gjør sammenligninger. Dette vil være best å gjøre ved begynnelsen av en regnskapsperiode, slik at man ikke behøver å rekonstruere tidligere regnskapstall.

I utredningen vår har vi brukt analytisk- og aktørsynsmåten. Det kan også være interessant å bruke systemsynsmåten. Man kan for eksempel se på regnskapet som en del av organisasjonens styringssystem og finne ut hvordan et regnskap i ideelle organisasjoner brukes i evaluerings- og styringsformål.

Vi håper utredningen vår kan være til hjelp for videre studier innen regnskap for ideelle organisasjoner.

8 Vedlegg

Vedlegg 1: Kreftforeningen 2014 – Aktivitetsregnskap, balanse og noter

Aktivitetsregnskap

ANSKAFFELSE AV MIDLER	Note	2014	2013
Medlemsinntekter		23 718 822	20 626 728
Tilskudd			
Offentlige tilskudd	Note 2	33 945 656	25 000 934
Tippenøkkel		66 949 344	92 591 799
Andre tilskudd	Note 3	6 305 191	6 488 032
Administrasjonstillegg ved tilskudd	Note 3	915 189	690 912
Sum tilskudd		108 115 380	124 771 677
Innsamlede midler og gaver			
Testamentariske inntekter		111 294 976	90 420 199
Minnegaver		23 904 713	19 400 185
Gaver og innsamlede midler fra privatpersoner		157 423 597	123 149 071
Gaver fra stiftelser		12 765 611	18 112 747
Gaver fra næringslivet		31 289 819	31 196 266
Sum innsamlede midler og gaver		336 678 715	282 278 469
Operasjonelle aktiviteter			
Inntekter fra formålsaktiviteter		4 933 061	3 809 896
Sponsorinntekter		2 459 647	4 254 476
Andre inntekter fra operasjonelle aktiviteter		881 724	197 500
Sum operasjonelle aktiviteter		8 274 432	8 261 871
Sum finansinntekter	Note 4	74 519 376	90 198 344
Sum andre inntekter		101 916	39 341
Sum anskaffelse av midler		551 408 641	526 176 430

FORBRUK AV MIDLER	Note 5,6,7	2014	2013
KOSTNADER VED ANSKAFFELSE AV MIDLER			
Medlemmer		5 909 822	6 483 740
Tilskudd		456 431	242 311
Forbruk av midler til innsamling			
Testamentariske inntekter		9 954 033	12 651 023
Minnegaver		2 899 312	2 707 448
Gaver og innsamlede midler fra privatpersoner		44 678 697	40 247 474
Gaver fra stiftelser		139 583	154 827
Gaver fra næringslivet		3 615 140	3 216 646
Sum forbruk av midler til innsamling		61 286 764	58 977 418
Operasjonelle aktiviteter		988 137	1 024 162
Andre anskaffelsekostnader		0	341 296
Sum kostnader ved anskaffelse av midler		68 641 154	67 068 927
KOSTNADER TIL FORMÅLET			
Bevilgninger			
Forskning		227 904 310	221 388 629
Kreftomsorg	Note 8	74 686 688	70 354 245
Internasjonalt arbeid		2 277 121	1 835 904
Forebyggende		2 362 803	0
Sum bevilgninger		307 230 922	293 578 779
Aktiviteter			
Forskningsledelse		11 117 907	9 772 055
Informasjon		47 851 280	44 957 022
Kreftomsorg		79 725 146	78 082 442
Samfunnskontakt		7 263 107	6 587 717
Internasjonalt arbeid		2 454 917	2 280 992
Forebyggende		14 778 786	13 662 552
Sum aktiviteter		163 191 142	155 342 780
Administrasjonskostnader	Note 9	8 708 068	7 607 625
Sum forbrukte midler		547 771 286	523 598 112
ÅRETS AKTIVITETSRESULTAT		3 637 355	2 578 318
TILLEGG / REDUKSJON FORMÅLSKAPITAL			
Formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner		-2 074 423	21 481 575
Formålskapital med selvpålagte restriksjoner:		-13 700 000	32 500 000
Annen formålskapital		12 137 069	-56 559 893
Sum disponert		-3 637 355	-2 578 318

Balanse

EIENDELER	Note	31.12.2014	31.12.2013
ANLEGGSMIDLER			
Varige driftsmidler			
Eiendommer	Note 10	814 022	814 022
Driftsmidler	Note 11	8 421 140	9 482 116
Finansielle anleggsmidler			
Langsiktige plasseringer	Note 12, 14	185 000	185 000
Sum anleggsmidler		9 420 162	10 481 138
OMLØPSMIDLER			
Fordringer	Note 13	21 410 954	18 108 404
Investeringer			
Markedsbaserte aksjer og aksjefond	Note 14	381 450 058	381 427 432
Markedsbaserte rentebærende papirer	Note 14	513 091 504	481 847 821
Bankinnskudd, kontanter o.l.	Note 15	211 626 101	188 552 109
Sum omløpsmidler		1 127 578 617	1 069 935 766
SUM EIENDELER		1 136 998 779	1 080 416 903

FORMÅLSKAPITAL OG GJELD	Note	31.12.2014	31.12.2013
FORMÅLSKAPITAL			
Grunnfond		100 000 000	100 000 000
Formålskapital med eksternt pålagte restriksjoner	Note 16	14 951 418	12 876 995
Formålskapital med selvpålagte restriksjoner:	Note 16		
– Forskning		126 600 000	157 000 000
– Kreftomsorg		111 600 000	67 500 000
– Annen formålskapital med selvpålagte restriksjoner		100 000 000	100 000 000
Annen formålskapital	Note 16	158 574 516	170 711 584
Sum formålskapital		611 725 934	608 088 579
GJELD			
Avsetning for forpliktelser			
Pensjonsforpliktelser	Note 17	243 124	234 527
Andre lønnsforpliktelser	Note 7	119 208	562 720
Ikke utbetalte bevilgninger	Note 18	487 230 360	429 574 353
Andre forpliktelser		18 000	19 000
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		10 740 549	9 170 153
Tilskuddsgjeld		4 157 053	11 804 326
Skyldige offentlige avgifter		9 788 082	9 471 434
Annen kortsiktig gjeld		12 976 469	11 491 811
Sum gjeld		525 272 845	472 328 324
SUM FORMÅLSKAPITAL OG GJELD		1 136 998 779	1 080 416 903

Note 5 Spesifikasjon av kostnader etter art

	2014	2013
Lønnskostnad	114 313 340	108 367 481
Av- og nedskrivning	4 570 032	4 337 344
Annen driftskostnad	428 885 806	410 891 387
Finanskostnader	5 563	3 287
Totalt	547 774 741	523 599 498

Totalsummen avviker fra totalt forbrukte midler i aktivitetsregnskapet som følge av at deler av finanskostnadene har gått til reduksjon av finansinntektene i aktivitetsregnskapet.

Note 13 Fordringer

	2014	2013
Kundefordringer	16 568 577	14 431 221
Forskuddsbetalte kostnader	1 214 868	1 505 527
Testamentariske gaver, ikke overført	3 593 115	2 136 458
Legater	25 000	0
Andre fordringer	9 394	35 199
Sum	21 410 954	18 108 405

Vedlegg 2: Kreftforeningen 2014 – Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstilling

	2014	2013
I Årets aktivitetsresultat	3 637 355	2 578 318
II Poster i aktivitetsregnskapet som ikke har direkte likviditetseffekt		
Avskrivninger og nedskrivninger	4 570 032	4 337 344
Tap/gevinst ved salg av varige driftsmidler	0	0
Sum poster i aktivitetsregnskapet som ikke har direkte likviditetseffekt	4 570 032	4 337 344
III Investeringer, avhendelser og finansiering		
Anskaffelse av varige driftsmidler	-3 509 057	-3 665 499
Sum investeringer, avhendelser og finansiering	-3 509 057	-3 665 499
IV Andre endringer		
Endringer i fordringer	-3 302 551	2 074 983
Endring i leverandørgjeld og mottatte forskudd	-6 076 877	5 889 638
Endring i andre omløpsmidler og andre gjeldsposter	1 801 306	-4 075 003
Endring i avsetning for forpliktelser	57 220 093	67 542 665
Sum andre endringer	49 641 970	71 432 283
Sum likviditetsendringer gjennom året	54 340 301	74 682 446
Likviditetsbeholdning 01.01.	1 051 827 362	977 144 917
Likviditetsbeholdning 31.12.	1 106 167 663	1 051 827 362
IB finansielle omløpsmidler	863 275 253	775 658 834
UB finansielle omløpsmidler	894 541 562	863 275 253
Årets endring	31 266 308	87 616 419
Utbetalt fra porteføljeforvaltning i regnskapsåret	39 824 537	0

Vedlegg 3: Forklaringer av regnskapsføringer

1. Føringer i lønnsomhetsforretningsregnskapet

- 1a) Innbetalt driftsinntekt som både har penge- og lønnsomhetsvirkning i perioden (D-Kasse, K- LRR).
- 1b) Driftsinntekt som har lønnsomhetsvirkning i perioden (D-Fordring, K- LRR).
- 1c) Driftsinntekt som verken har penge- eller lønnsomhetsvirkning i perioden (D-Fordring, K- Senere driftslønnsomhetsinntekt).
- 2a) Utbetalt driftsutgift som har penge- og lønnsomhetsvirkning i perioden (K-Kasse, D-LRR).
- 2b) Driftsutgift som har lønnsomhetsvirkning i perioden (K-KG, D-LRR).
- 2c) Driftsutgift som verken har penge- eller lønnsomhetsvirkning i perioden (K-KG, D-Varelager).
- 3) Innbetalt låneinntekt som har pengevirkning i perioden (D-Kasse, K-LG).
- 4) Utbetalt avdragsutgift som har pengevirkning i perioden (K-kasse, D-LG).
- 5a) Utbetalt investeringsutgift som har pengevirkning i perioden (K-Kasse, D-AM).
- 5b) Avskrivning som har lønnsomhetsvirkning i perioden (D-LRR, K-AM).
- 6) Periodens resultat (D-LRR, K-Resultat).

2. Føringer i fondsregnskapet

- B1) Budsjettert driftsinntekt (D-Budsjetterte inntekter, K-Budsjettert fondsbalanse).
- B2) Budsjettert driftsutgift (K-Budsjetterte utgift, D-Budsjettert fondsbalanse).
- B3) Budsjettert låneinntekt (D-Budsjetterte inntekter, K-Budsjettert fondsbalanse).
- B4) Budsjettert avdragsutgift (K-Budsjetterte utgifter, D-Budsjettert fondsbalanse).
- B5) Budsjettert investeringsutgift (K-Budsjetterte utgifter, D-Budsjettert fondsbalanse).
- 1a) Driftsinntekt som er innbetalt (D-Kasse, K-PRR).
- 1b) Driftsfordring (D-Fordring, K-PRR).
- 2a) Driftsutgift som er utbetalt (K-Kasse, D-PRR).
- 2b) Driftsgjeld (K-KG, D-PRR).
- 3) Låneinntekt som er påløpt og kontant innbetalt (D-Kasse, K-PRR).
- 4) Avdragsutgift som er påløpt og kontant utbetalt (K-Kasse, D-PRR).
- 5) Investeringsutgift som er påløpt og kontant utbetalt (K-Kasse, D-PRR).
- B6) Budsjettbokføringene elimineres (K-Budsjetterte inntekter, D-Budsjetterte utgifter, D-Budsjettert fondsbalanse).
- 6) Pengeresultat (D-PRR, K-Endring i ubunden fondsbalanse).

3. Føringer i ideellkameralistikk

- 1) Påløpt driftsinntekt som det er gitt innbetalingsanordning på ($\text{Inntekter-AO}=17\ 000$), innbetalt driftsinntekt ($\text{Inntekter-V}=16\ 500$) og driftsfordring ($\text{Inntekter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+17\ 000-16\ 500=500$).
- 2) Påløpt driftsutgift som det er gitt utbetalingsanordning på ($\text{Utgifter-AO}=14\ 500$), utbetalt driftsutgift ($\text{Utgifter-V}=14\ 300$) og driftsgjeld ($\text{Utgifter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+14\ 500-14\ 300=200$).
- 3) Låneinntekt som er anordnet for innbetaling og innbetalt ($\text{Inntekter-AO}=3\ 000$ og $\text{Inntekter-V}=3\ 000$).
- 4) Påløpt avdragsutgift som er anordnet for utbetaling og utbetalt ($\text{Utgifter-AO}=500$ og $\text{Utgifter-V}=500$).
- 5) Investeringsutgift som er anordnet for utbetaling og utbetalt ($\text{Utgifter-AO}=4\ 000$ og $\text{Utgifter-V}=4\ 000$).

4. Føringer i statuskameralistikk

- 1) Driftsinntekt som er påløpt, men ikke anordnet for innbetaling (omtalt som annen driftsfordring). ($\text{Inntekter-AO}=500$ og $\text{Inntekter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+500-0=500$)
- 2) Driftsutgift som er påløpt, men ikke anordnet for utbetaling (omtalt som annen driftsgjeld). ($\text{Utgifter-AO}=1\ 000$ og $\text{Utgifter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+1\ 000-0=1\ 000$)
- 3/4) Låneinntekt minus avdragsutgift som det ikke er gitt utbetalingsanordning for (omtalt som langsiktig gjeld). ($\text{Utgifter-AO}=3\ 000$, $\text{Utgifter-V}=500$ og $\text{Utgifter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+3\ 000-500=2\ 500$)
- 5) Anleggsmiddel med en antatt levetid på 10 år og dermed en årlig avskrivning på 400. ($\text{Inntekter-AO}=4\ 000$, $\text{Inntekter-V}=400$ og $\text{Inntekter-R}=\text{RF}+\text{AO}-\text{V}=0+4\ 000-400=3\ 600$)

Vedlegg 4: Kontantstrømoppstillinger

Indirekte metode

Driftsaktiviteter

Periodens lønnsomhetsresultat	1900
<i>Korrigeringer:</i>	
Avskrivningskostnad	400
Økning fordring	-400
Økning kortsiktig gjeld	300
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter	2200

Investeringsaktiviteter

Investeringsinnbetaling	0
Investeringsutbetaling	-4000
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-4000

Finansieringsaktiviteter

Låneinnbetaling	3000
Avdragsutbetaling	-500
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	2500

Netto kasseendring	700
Kasse 01.01	3000
Kasse 31.12	3700

Direkte metode*Driftsaktiviteter*

Driftsinnbetaling	16500
Driftsutbetaling	-14300
Netto kontantstrøm fra driftsaktiviteter	2200

Investeringsaktiviteter

Investeringsinnbetaling	0
Investeringsutbetaling	-4000
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-4000

Finansieringsaktiviteter

Låneinnbetaling	3000
Avdragsutbetaling	-500
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	2500

Netto kasseendring	700
Kasse 01.01	3000
Kasse 31.12	3700

Vedlegg 5: Spørsmål til regnskapsbrukere

1. Er dere fornøyd med hvordan dagens regnskap og balanse settes opp?
2. Hvilke poster i regnskapet og balansen er avgjørende for beslutninger som blir tatt?
3. Er alle postene i oppstillingene forståelige og informative?
4. Savner dere noe informasjon ved dagens regnskaps- og balanseoppstilling?
5. Mener dere at budsjettall burde bli offentliggjort?
6. I hvor stor grad sammenlignes regnskapstall og budsjettall?
7. Har dere noen kommentarer til NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner? Er standarden forståelig slik den er utformet i dag?
8. Norsk RegnskapsStiftelse hadde planer om å fastsette NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner som endelig standard med virkning for regnskapsåret 2010, likevel er den fremdeles foreløpig seks år etter. Har dere noen tanker om hvorfor standarden fremdeles er foreløpig og ikke endelig fastsatt?
9. Har dere kjennskap til andre regnskapsmodeller, slik som fondsregnskap og ideell- og statuskatedralistisk regnskap? Tror dere at en alternativ regnskapsmodell kan gi mer nyttig informasjon enn dagens praksis?

9 Litteraturliste

Berg, O.T. og Malt, U. (2015) *Survey* [Internett]. Oslo: Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/survey>> [Lest 18. februar 2016].

Braaten, L.V. (2009) *God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* [Internett]. Oslo: Regnskap Norge. Tilgjengelig fra: <<https://old.regnskapnorge.no/Fagstoff/Regnskap/Regnskap/God-regnskapsskikk-for-ideelle-organisasjoner1/>> [Lest 5. mai 2016].

Den Norske Revisorforening (2007) *Ideelle organisasjoner – ideelle regnskap*. Oslo: Den Norske Revisorforening.

Gripsrud, G., Olsson, U.F. og Silkoset, R. (2010) *Metode og dataanalyse. Beslutningsstøtte for bedrifter ved bruk av JMP*. 2. utg. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Grønmo, S. (2016) *Samfunnsvitenskapelige metoder*. 2. utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

Henke, E.O. (1983) *Accounting for Nonprofit Organizations*. Boston, Massachusetts: Kent Publishing Company. Referert i: Monsen, N.N. (2016b) *Forretningsregnskap, fondsregnskap og kameralregnskap: Innføring og sammenligning med henblikk på bruk i offentlig sektor*. 5. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Johannesen, A., Christoffersen, L. og Tufte, P.T. (2011) *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. 3. utg. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Kirkevold, M. (2014) *Kreftforeningen* [Internett]. Oslo: Store norske leksikon. Tilgjengelig fra: <<https://sml.snl.no/Kreftforeningen>> [Lest: 26. april 2016].

KPMG (2015) *God Regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* [Internett]. Oslo: KPMG.
Tilgjengelig fra: <<http://verdtavite.kpmg.no/god-regnskapsskikk-for-ideelle-organisasjoner.aspx>> [Lest: 1. februar 2016].

Kreftforeningen (2015) *Årsrapport 2014*. Oslo: Kreftforeningen.

Monsen, N.N. (1987) *Behandling av anleggsmidler og avskrivninger i kommunale regnskaper*. Oslo: Universitetsforlaget.

Monsen, N.N. og Høgheim, S. (1993) *Årsrapportering i norske storby-kommuner med hovedvekt på Bergen kommune*. SNF-rapport 34/93. Bergen: Stiftelsen for samfunns- og næringslivsforskning.

Monsen, N.N. (2001) *Fondsregnskap*. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2007) *Ulike bokføringsmetoder: Kjøpmannens bokføring, Kameralistens bokføring, Det norske kommuneregnskapets bokføring, Det norske statsregnskapets bokføring*. 4. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2015a) *Forretningsregnskap og kameralregnskap: En sammenligning med henblikk på bruk i offentlig sektor*. 8. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2015b) *Borettslagsregnskap i form av forretningsregnskap eller kameralregnskap: En empirisk studie av Skramsvei*. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2015c) *BUS 435: Regnskap og budsjettering i offentlige organisasjoner. Forelesningsnotater*. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2016a) *Borettslagsregnskap i form av forretningsregnskap eller kameralregnskap: En empirisk studie av Skramsvei*. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Monsen, N.N. (2016b) *Forretningsregnskap, fondsregnskap og kameralregnskap: Innføring og sammenligning med henblikk på bruk i offentlig sektor*. 5. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Mülhaupt, L. (1987) *Theorie und Praxis des öffentlichen Rechnungswesens in der Bundesrepublik Deutschland*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. Referert i: Monsen, N.N. (2015a) *Forretningsregnskap og kameralregnskap: En sammenligning med henblikk på bruk i offentlig sektor*. 8. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.

Norsk Regnskapsstiftelse (2008) *NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner* [Internett]. Oslo: Norsk Regnskapsstiftelse. Tilgjengelig fra: <http://www.regnskapsstiftelsen.no/regnskap/regnskapsstandarder/nrsf-god-regnskapsskikk-for-ideelle-organisasjoner> [Lest 23. Februar 2016].

NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner. *Foreløpig Norsk RegnskapsStandard november 2008, NRS(F) God regnskapsskikk for ideelle organisasjoner*.

Nylenna, M. og Braut, G.S. (2009) *Frivillige organisasjoner* [Internett]. Stavanger: Store medisinske leksikon. Tilgjengelig fra: https://sml.snl.no/frivillige_organisasjoner [Lest 5. juni 2016].

Regnskapsloven. *Lov 17.juli 1998 nr. 56 om årsregnskap m.v.*

Rutherford, B.A. (1983) *Financial reporting in the public sector*. London: Butterworth & Co.

Solbakken, K.B. og Monsen, N.N. (2008) *Regnskapsregler for hjelpeorganisasjoner - en kritisk analyse med forslag til videreutvikling (Del II)* [Internett]. Oslo: Magma. Tilgjengelig fra: <<https://www.magma.no/regnskapsregler-for-hjelpeorganisasjoner-en-kritisk-analyse-med-forslag-til-videreutvikling-del-ii>> [Lest 1.februar 2016].

Store norske leksikon (2014). *Aksjonsforskning* [Internett]. Tilgjengelig fra: <<https://snl.no/aksjonsforskning>> [Lest 10.februar 2016].

Vatter, W. J. (1947) *The Fund Theory of Accounting and Its Implications for Financial Reports*. Chicago: The University of Chicago Press.

Von Wysocki, K. (1965) *Kameralistisches Rechnungswesen*. Stuttgart: C.E Poeschel Verlag.
Referert i: Monsen, N.N. (2015a) *Forretningsregnskap og kameralregnskap: En sammenligning med henblikk på bruk i offentlig sektor*. 8. utg. Bergen: Norges Handelshøyskole.